

הפ / 3-17

המטה הכללי • עקד החוק הצבאי

פרקים בחוק הצבאי

בלמ"ס

אדר א' - תשכ"ה
פברואר - 1965

מספר קטלוגי אפסנאי
446 - 17 - 003

התוכן

עמוד

פסקה

ז מ ב ו א

פרק א - תחולת חוק השיפוט הצבאי (חש"צ)

1		1. כללי ..
		2. האנשים הכפופים לחוק השיפוט הצבאי (תחולה פרסונלית) ..
2		
4		3. תחולה מבחינת העבירות ..
7		4. תחולה מבחינת הזמן (ממתי עד מתי חל חש"צ) ..
10		5. תחולה מבחינת המקום ..

פרק ב - המוסדות המשפטיים בצבא

11		6. כללי ..
11		7. הפרקליטות הצבאיות ..
14		8. יחידת בתי הדין הצבאיים ..
18		9. בתי דין צבאיים שלא לפי חש"צ ..
24		10. הליכי שפיטה בבי"ד צבאי מחוזי ..
24		11. ענשים בבי"ד צבאי ..

פרק ג - דיני ראיות בבתי דין צבאיים

26		12. כללי ..
27		13. העובדות הכשרות והפסולות לשמש ראיה ..
31		14. הוכחה כיצד ..

פרק ד - אחריות פלילית

36		15. עבירות ..
39		16. הערכים השונים של המחשבה הפלילית ..

<u>עמוד</u>	<u>פסקה</u>
41	17. סייגים לאחריות הפלילית ..
46	18. צדדים אפשריים לעבירה פלילית ..
48	19. סיכון כפול

פרק ה - עבירות צבאיות

50	20. כללי
56	21. ניתוח עבירות צבאיות נבחרות

פרק ו - תלונות קבילות ודו"חות-עבירה

76	22. תלונות
79	23. קבילות
81	24. דו"ח עבירת חנועה
82	25. דו"ח עבירה

פרק ז - דיין משמעת

84	26. כללי
86	27. קציני השיפוט והנדונים בפניהם
89	28. מועדים לדיון בחלונה
90	29. העבירות שהדיון בהם בסמכות קצין שיפוט
94	30. ראיות בדין המשמעת
95	31. סדרי הדיון לפני קש"ז
97	32. סדרי הדיון לפני קש"ב
99	33. ביטול חלונה
101	34. העונשים שקצין שיפוט זוסר רשאי להטיל
102	35. העונשים שקצין שיפוט בכיר רשאי להטיל
103	36. מחבוש על תנאי
106	37. ביצוע הפסק
107	38. ערר על פסק
109	39. המחקה העונש
110	40. ביטול הפסק

פרק ח - מעצרים וחיפושים

111	מעצרים	.41
121	חיפושים	.42

פרק ט - ועדת חקירה

125	כללי	.43
126	מינוי וח"ק על ידי מי	.44
127	הרכב ועדת חקירה	.45
128	המקרים בהם תמונה ועדת חקירה	.46
130	על מי חלה חובת מינוי ועדת חקירה	.47
131	מקרים מיוחדים	.48
132	כתב מינוי	.49
134	ניהול ועדת חקירה	.50
134	סמכויות ועדת חקירה	.51
136	מעמד חברי הועדה	.52
137	נוהל עבודת ועדת החקירה	.53
142	טיפול בחיק ועדת החקירה	.54

פרק י - בדיקה

143	חכלית הבדיקה ומקומה בהליך המשפטי	.55
146	עריכת בדיקה על פי החלטת קש"ב	.56
149	בדיקה על ידי מצ"ח	.57
150	סמכויות הקצין הבודק	.58
152	חובות העדים בבדיקה	.59
153	זכויות הנאשם בבדיקה	.60
155	נוהל עריכת בדיקה	.61
161	טיפול בחיק הבדיקה	.62
163	חקירה מוקדמת	.63
164	חקירת סיבות מות	.64

מבוא

מן הראוי שכל חייל יכיר את עיקרי החוק הצבאי, הקובע את היסודות עליהם מושתתים המשטר והמשמעת בצבא והמפרט את זכויותיו של החייל הפרט ואח דרכי השלטת המשפט בצבא.

כדי לאפשר השגת מטרה זו וכדי ליצור מכשיר עזר ללמוד החוק הצבאי מביאה חוברת זו סקירה של ההוראות העקריות של חש"צ, חשט"ו-1955 כפי שחוקן בתשכ"ד.

החוברת מאפשרת רכישה ידע בסיסי בחוק הצבאי, שלא באמצעות קריאת סעיפי החוק שהובאו במלואם בחוברת חש"צ (חוברת הפ/5-17 של עקד החוק הצבאי), אלא ע"י עיון בהרצאת הדברים השוטפת שחובא להלן.

המובא כאן מרכז גם את כל החומר בקשר ל-חש"צ, בו ייבחן קציין לפי פ"מ 32.0214. יתר החומר המשפטי המשמש ללמוד לקראת המבחן מפורט בסעיף ג' לפקודת מטכ"ל האמורה.

תחולת חוק השיפוט הצבאי (חש"צ)

מקורות: חש"צ חשט"ו - 1955
סעיפים 1-16 41-42 173-176

פ ס ק ה 1

כ ל ל י

1. הצורך בחוק הצבאי

החוק הפלילי הקיים במדינה קובע עבירות וענשים שלדעת הכנסת יש בהם כדי לשמור על אורח חיים חקיף במדינה. אולם בצבא יש צורך במערכת חוקים נוספת כדי לקיים משטר ומשמעת האופיינים למסגרתו, וכדי להשיג את המטרות המיוחדות לו. כך לדוגמא, איך החוק הפלילי מעניש פועל בבית - זרושת המסרב למלא פקודות של הממונים עליו. אך לעומת זאת חייל הנוהג כך עובר עבירה שעליה עלול הוא להשפט ולהענש (ס' 122 לחש"צ).

2. כפיפות

החייל כפוף איפוא, בעת ובעונה אחת לשתי מערכות חוקים: לחוק הכללי ולחוק הצבאי. חייל שעבר עבירה עלול להשפט בבית-משפט אזרחי מחד או בבית דין צבאי או על-ידי קצין שיפוט מאידך.

3. ארבעת המובנים ל"תחולת חש"צ"

למונח "תחולת חש"צ" ארבעה מובנים שונים והם:-

- א. תחולה מבחינת סוגי האנשים הכפופים לחוק (תחולה פרטונלית).
- ב. תחולה מבחינת העבירות שכל סוג של אנשים עלול לעבור.

ג. תחולה מבהינת הזמן.

ד. תחולה מבהינת המקום.

פ ס ק ה 2

האנשים הכפופים לחוק השיפוט הצבאי (תחולה פרטונלית)

4. כ ל ל י

חש"צ חל על חיילים ועל כמה קבוצות של אזרחים אשר קיים קשר הדוק בינם לביין הצבא. קבוצות אנשים הכפופות ל-חש"צ מפורטות בחוק. לא כל סוגי האנשים הכפופים ל-חש"צ כפופים גם לכל ההוראות שבו, לגבי סוגים מסויימים מהאנשים הכפופים ל-חש"צ מחייבות רק חלק מהוראותיו. להלן יובא פירוט סוגי האנשים הכפופים ל-חש"צ:-

5. ח י י ל

המונח חייל כפי הגדרתו בס' 1 ל-חש"צ כולל:-

- א. חייל בשירות חובה על-פי חוק שירות ביטחון חש"ט - 1949.
- ב. חייל בשירות קבע.
- ג. מתנדב לשירות סדיר, לדוגמא: נער בן 17.5 שהתנדב לצבא.
- ד. חייל המשרת שירות מילואים פעיל ע"פ חוק שירות ביטחון חש"ט - 1949.
- ה. מתנדב לשירות מילואים פעיל.

יש לציין כי על-פי ס' 4 ל-חש"צ אדם נחשב כחייל לא רק אם היה חייב בשירות על-פי חוק שירות הביטחון או התנדב לשירות או נכנס לשירות קבע, אלא גם כאשר עקב טעות כנה והגיונית דימו שלטונות הצבא כי הוא חייב בשירות צבאי וגייסוהו לצבא בעוד שלא היה חייב כלל בשירות זה. אדם כזה יחשב כחייל כל עוד לא ישוחרר מהצבא.

6. אזרח שנמסר לו נשק מטעם הצבא
על-פי חוק כלי הירייה, חש"ט - 1949, ניתן למסור לאזרחים נשק מטעם הצבא על-פי תעודת הרשאה מיוחדת. למשל: תושבי ישובי הספר מקבלים נשק בדרך הנ"ל לצרכי ביטחון שוטף. חש"צ יחול על אדם כזה שעבר עבירה המתיחסת לנשק שקיבל (ס' 7).

7. אזרח הנמצא כדין במשמורת הצבא
מונח זה כולל אזרחים המצויים במעצר, מחבוש או מאסר במסגרת הצבא. דוגמא: לפי סעיף 277 רשאי שוטר צבאי לעצור אזרח שעובר עבירה במקום המוחזק על-ידי הצבא או מפריע לפעולה של הצבא, ואם אזרח כזה עובר עבירה לאחר שנעצר, למשל, מנסה להמלט או מכה את השוטר הצבאי, ניתן לדונו על עבירה זו שעבר בזמן היותו במשמורת, בפני בד"צ או בדין משמעתי (ס' 8(1)).

8. אזרח העובד בשירות הצבא (אע"צ) או במפעל המשרת את הצבא
ב-צה"ל מועסקים אזרחים רבים לפי חוזה עבודה לצרכי עבודות שירותים (טכנים, נהגים, פקידים, ספרים) או עבודות מקצועיות (מהנדסים, טכנאים, מכונאים). חלק מהוראות חש"צ חל על אזרחים כאלה. כן ניתן להחיל את חש"צ באמצעות הוראה מיוחדת של שר הביטחון, על עובדי מפעלים המשרתים את הצבא (ס' 2(2)).

9. אזרח בשליחות הצבא
אזרח נחשב כנמצא בשליחות הצבא בין שהשליחות היא חד-פעמית, ובין שהיא קבועה ונמשכת. דוגמאות לאזרחים בשליחות הצבא: סוכני-הצבא, רבש"צים, שוטרי משמר הגבול, מדריכי גדנ"ע (ס' 8(3)).

10. שבויי-מלחמה
שבוי מלחמה הנמצא בידי צה"ל יהיה כפוף בזמן היותו בשבי להוראות חש"צ חוץ ממספר יוצאים מן-הכלל (ס' 10).

11. איש מילואים שאינו בשירות
איש מילואים שאינו בשירות כפוף לחלק מהוראות חש"צ (ס' 11(א)).

תחולה מבחינת העבירות

12. כ ל ל י

ישנם הבדלים בין הסוגים השונים של האנשים הכפופים ל-חש"צ לגבי האפשרויות להעמידם לדין במסגרת הצבא על ביצוע העבירות הצבאיות ושאינן צבאיות.

"עבירה צבאית" לפי הגדרתה בס' 1 ל-חש"צ היא כל עבירה לפי חלק ב' ל-חש"צ.

13. אחריות לביצוע עבירות צבאיות

א. ח י י ל עשוי להשפט על כל עבירה צבאית שעבר.

ב. מ י ש נ מ ס ר ל ו נ ש ק מ ט ע ס ה צ ב א עשוי להשפט על שבע עבירות צבאיות בלבד הקשורות לנשק שנמסר לידו. העבירות מנויות בס' 7 ל-חש"צ.
ד ו ג מ א: אזרח שקיבל נשק מטעם הצבא והפעילו ללא סמכות יעמוד לדין על עבירת שימוש בלתי חוקי בנשק לפי ס' 85 ל-חש"צ.

ג. ה נ ת ו ן ב מ ש מ ו ר ת ה צ ב א דינו כחייל והוא עשוי לחת את הדין על כל עבירה צבאית (ס' 8 (1)).

ד. ה ע ו ב ד ב ש י ר ו ת ב צ ב א ישפט על כל העבירות הצבאיות מלבד אלו המנויות בס' 13 (ב). אך בס' 13 (ג) נקבעה רשימה נוספת של עבירות צבאיות אשר העובד בשירות הצבא ישפט עליהן רק בתקופת לחימה. נוסף לעבירות המנויות בסע' 13 (ב) ו-13 (ג) מוסמן שר הביטחון לקבוע בתקנות עבירות נוספות שעליהן לא ניתן יהיה לשפוט אזרח העובד בשירות הצבא. כל האמור לעיל לגבי אזרח העובד בשירות הצבא חל גם לגבי העובד במפעל המשרת את הצבא אשר שר הביטחון קבע אותו בצו כשירות צבאי לענין סעיף 8.

ה. ה ע ו ב ד ב ש ל י ח ו ת ה צ ב א עשוי להשפט על כל עבירה צבאית (ס' 8 (3)).

1. שבויי מלחמה - ניתן לדון שבוי מלחמה על כל העבירות הצבאיות ושאינן צבאיות בכפוף להגבלות שנקבעו בחקנות שהתקין שר הביטחון כדי להתאים את הוואח חש"צ להוראות של אמנת ג'נבה - 1949 בדבר הספול בשבויי מלחמה. תקנות אלה נקראות "תקנות בדבר התאמת החוק עם האמנה בדבר הספול בשבויי מלחמה" (הפ"ע 50406). בהתאם לתקנות אלה למשל, שבוי שהצליח לברוח מהשבוי ונשבה שנית לא יועמד לדין באשמת עבירה של בריחה ממשמורת על פי ס"ל 121 לחש"צ (תק" 2).

2. איש מילואים שאינו בשרות ניתן להעמיד לדין רק על העבירות המפורטות בס"ל 11 לחש"צ. עבירות אלה מתחלקות לשלושה סוגים:-

(1) עבירות צבאיות כגון גילוי ידיעות (ס"ל 57) והטלת מום בעצמו (ס"ל 100), שלגביהן אין העמדתו לדין מותנית בנסיבות כלשהן.

(2) עבירות צבאיות שעבר אותן חוץ זיקה לשירותו הצבאי, כגון אלימות כלפי מפקד בחנאי שעשה את המעשה כלפי מפקדו באשר הוא מפקדו (ס"ל 59).

(3) מעשה המהווה עבירה לפי תקנות שירות הביטחון המטילות חובות על אנשי מילואים כשאינם בשירות, כגון אי חידוש קשר עם יחידתו באמצעות קצין העיר לאחר שלא קיבל ידיעות מיחידתו במשך 6 חודשים.

14. אחריות לביצוע עבירות שאינן צבאיות

א. חייל בשירות סדיר או בשירות מילואים פעיל, אזרח במשמורת הצבא ושבוי מלחמה ניתן לדונם בפני ביד"צ על כל עבירה שאינה צבאית, אולם היועץ המשפטי לממשלה מוסמך להורות שדינו של הנאשם יתברר בבית משפט אזרחי, אם הוא סבור כי העבירה נעברה שלא במסגרת הצבא או עקב השתייכותו של הנאשם לצבא (ס"ל 14).

ב. אזרחים בשירות הצבא, במפעל המשרת את הצבא או בשליחות הצבא, הנאשמים בביצוע עבירה שאינה צבאית, ידונו בביד"צ רק כשהעבירה שבה הם נאשמים נעברה במסגרת הצבא או עקב השתייכותם לצבא. אולם היועץ המשפטי לממשלה רשאי להורות, עד להכרעת הדין, על העברת המשפט לבימ"ש אזרחי (ס"ל 15).

ג. מקבלי נשק מטעם הצבא ואנשי מילואים שאינם בשירות - ידונו, על עבירות לא צבאיות שעברו, בפני בימ"ש אזרחי.

להלן טבלה המפרטת את תחולת חש"צ מבחינת העבירות:

תחולת חש"צ מבחינת העבירות

עבירות שניתן לדונן בבית דין צבאי		ה ק ב ו צ ה
שאינן צבאיות	צבאיות	
כל העבירות	כל העבירות	<u>חייל</u> שרות סדיר חובה שרות סדיר התנדבות שרות סדיר קבע שרות מילואים פעיל חובה שרות מילואים פעיל התנדבות
עבירות שנעברו במסגרת הצבא או עקב השתייכות לצבא.	על חלק מהעבירות בהתאם לפירוט בסעיף 13(ב)(ג) חש"צ. כל העבירות.	<u>אזרח בצבא</u> עובד בשירות הצבא עובד בשליחות הצבא
אינן אפשרות לשפטו. כל העבירות. אינן אפשרות לשפטו.	עבירות צבאיות הקשורות בנשק שקיבל והמנויות בסעיף 7 ל-חש"צ. כל העבירות עבירות צבאיות המנויות בסעיף 11(א) ל-חש"צ.	מי שקיבל נשק מהצבא. הנמצא כדין במשמורת הצבא. חייל מילואים שאינו בשרות
כל העבירות בהתחשב עם ההוראות שנקבעו ע"י שר הביטחון לשם התאמת הוראות החוק עם האמנות הבינלאומיות.	כל העבירות בהתחשב עם ההוראות שנקבעו ע"י שר הביטחון לשם התאמת הוראות החוק עם האמנות הבינלאומיות.	שבוי מלחמה

תחולה מבחינת הזמן (ממתי עד מתי חל חש"צ)

15. המועד לתחילת תחולת החוק וגמר תחולתו

חייל שביצע עבירה לפני תחילת שרותו הצבאי - לא ניתן לשפטו עליה בביד"צ גם אם בזמן המשפט הוא משרת בצבא. חש"צ יחול על החייל רק אם ביצע את העבירה לאחר התגייסו לצבא ולגבי סוגי האנשים האחרים הכפופים לחש"צ לאחר המועד בו התחיל הקשר שלהם עם הצבא. החוק הצבאי יחול על הכפופים לחש"צ כל עוד הם במסגרת הצבא עד לתום השתיכותם או זיקתם לצבא. להלן טבלה המפרטת את תחולת החוק על הכפופים לחש"צ:

תחולת חש"צ מבחינת הזמן

ה ק ב ו צ ה	מ מ ו ע ד	עד מועד
<u>חייל</u> שרות סדיר חובה שרות סדיר התנדבות שרות סדיר קבע שרות מ. פעיל חובה שרות מ. פעיל התנדבות	המועד שנקבע בצו התיצבות " שנקבע לתחילת ההתנדבות " שנקבע לתחילת שרות קבע " שנקבע בצו להתיצבות " שנקבע לתחילת ההתנדבות	שחרור כדין
<u>אזרח בצבא</u> עובד צבא.	המועד שנקבע בחוזה לתחילת העבודה.	הפסקת העבודה.
עובד בשליחות הצבא.	תחילת השליחות.	הפסקת השליחות.
מי שקבל נשק מהצבא הנמצא כדין במשמורת הצבא.	קבלת הנשק. תחילת המשמורת.	החזרת הנשק. סיום המשמורת.
חייל מילואים שאינו בשרות. שבוי מלחמה	ביצוע העבירה. הנפילה בשבי.	פטור משרות מילואים. סיום השבי.

16. תוספת זמן לתביעה

החוק מאפשר להעמיד את הכפופים ל-חש"צ בפני בד"צ או בפני קצין שיפוט, לגבי עבירות שביצעו בתקופת השירות, גם זמן מה לאחר תום שירות (ס' 6ב'). להלן טבלה המפרטת את תוספת הזמן להעמדת האנשים כנ"ל לדין:-

תוספת זמן להעמדה לדין

ה ק ב ו צ ה	תוספת זמן להגשת כתב אישום בביד"צ	תוספת זמן להעמדה לדין בפני קצין שיפוט (דין משמעתי)
<p><u>חייל:</u> שרות סדיר חובה שרות סדיר התנדבות שרות סדיר קבע</p> <p>שרות מ. פעיל חובה שרות מ. פעיל התנדבות</p>	<p>180 יום לאחר השחרור משרות סדיר</p> <p>180 יום לאחר השחרור משרות מילואים פעיל.</p>	<p>3 חדשים לאחר השחרור משרות סדיר</p> <p>3 חדשים לאחר השחרור משרות מילואים פעיל</p>
<p><u>אזרח בצבא</u> עובד צבא עובד בשליחות הצבא.</p>	<p>180 יום לאחר שחדל להיות אזרח עובד צבא</p> <p>180 יום לאחר תום השליחות.</p>	<p>אין תוספת זמן.</p> <p>אין תוספת זמן.</p>
<p>מי שקיבל נשק מהצבא. הנמצא כדין במשמורת</p>	<p>180 יום לאחר החזרת הנשק.</p> <p>180 יום לאחר השחרור מן המשמורת.</p>	<p>אין תוספת זמן.</p> <p>אין תוספת זמן.</p>
<p>חייל מילואים שאינו בשירות. שבוי מלחמה.</p>	<p>שנה מיום ביצוע העבירה.</p> <p>180 יום לאחר השחרור מהשבוי.</p>	<p>שנה מיום ביצוע העבירה.</p> <p>אין תוספת זמן.</p>

17. התיישנות עבירות ב-חש"צ

יש להבדיל בין החקופה שנקבעה כחקופה שלאחריה לא ניתן יהיה להעמיד מי שהיה כפוף לחוק הצבאי לדין במסגרת הצבא לבין תקופת ההתיישנות שנקבעה לעבירה.

ב-חש"צ כמו בחוק הכללי במדינה נקבעו מועדים להתיישנותן של עבירות. התיישנות פרושה שחלף הזמן שבו אפשר להגיש חביעה נגד הנאשם על עבירה שעבר. בדרך כלל ההתיישנות מתחילה מיום בצועה של העבירה.

להלן פרקי הזמן שנקבעו ב-חש"צ להתיישנותן של עבירות צבאיות (ס' 41 (א)):

א. בגידה - חמש עשרה שנה.

ב. עריקה - עשר שנים.

ג. עבירה אחרת - שלוש שנים.

עבירה שאינה צבאית אם עבר מיום בצועה הזמן הקבוע בחוק להתיישנותה (ס' 41 (ב)).

הפסקת התיישנות

ניתן להפסיק התיישנותן של עבירות על-ידי כתב אישום או פתיחה בהליך משפטי (ס' 41 (ד)).

לענין תקופת ההתיישנות לא יבוא בחשבון זמן שבו היה החייל בשבי עקב עבירה שעבר או שבו נעדר מהשירות שלא ברשות (ס' 41 (ג)).

תחולה מבחינת המקוםאכסטרא - טריטוריאליות

תחולת החוק הפלילי הכללי על אזרחי המדינה היא בדרך כלל טריטוריאלית. אזרח שעבר למשל, עבירת גניבה או אונס מחוץ לגבולות המדינה אין סמכות לבחיהמ"ש הישראליים לשפטו. חיילים (לרבות כל קבוצות האנשים הכפופים ל-חש"צ), לעומת זאת, יובאו למשפט בפני בית דין צבאי או בפני קציני-שפוט, על עבירות שבצעו הנתונות לשפוט צבאי, גם אם בצעו אותן מחוץ לגבולות המדינה (ס' 13(א), 14, 15, 136(א)). סמכות שפיטה "אכסטרא - טריטוריאלית" זו מטרתה לחייב את החיילים בחובות הרגילות המוטלות עליהם, אף בשעה שהצבא פועל מחוץ לגבולות המדינה.

חמסדות המשפטיים בצבא

מקורות: א. חש"צ, חשט"ו - 1955

סעיפים 177-224

304-409

ב. תקנות ההגנה (שעת חירום) 1945

ג. הפ"ע 5.0118

פ ס ק ה 6

כ ל ל י

1. הרכב המנגנון המשפטי

המנגנון המשפטי בצבא מורכב משני גופים עיקריים המהווים יחידות נפרדות:

א. הפרקליטות הצבאית.

ב. יחידת בחי-הדין הצבאיים.

פ ס ק ה 7

ה פ ר ק ל י ט ו ת ה צ ב א י ת

2. הפרקליט הצבאי הראשי

בראש הפרקליטות הצבאית עומד ה פ ר ק ל י ט
ה צ ב א י ה ר א ש י (להלן הפצ"ר). הפצ"ר מתמנה
ע"י שר הביטחון לפי המלצת הרמטכ"ל והוא חייב להיות קצין
בעל נסיון משפטי של שש שנים לפחות (ס" 177(ב)(ג)).

ב-חש"צ (ס' 178, 252, 282, 283, 308, 443, 509) ובהפ"ע (2.0201, ס' 14) מפורטים תפקידי וסמכויותיו של הפצ"ר, ולהלן העיקריים שביניהם:

- א. יעוץ משפטי לרמטכ"ל ולשאר שלטונות הצבא כולל מתן חוות דעת לרמטכ"ל על גזרי-דין של בית-הדין הצבאי לערעורים וביה"ד המיוחד.
- ב. פיקוח משפטי על הדין המשמעתי.
- ג. פיקוח על השלטה המשפט בצבא.
- ד. פיקוד ופיקוח על פעולות הפרקליטים, החובעים והסניגורים הצבאיים.

3. חוליות הפרקליטות במחוזות

בכל פיקוד או חיל, המהווה מחוז שיפוטי לצרכי חש"צ (צפון, מרכז, דרום, אוויר, ים ושריון) קיימת חולית פרקליטות צבאית. החוליה מורכבת מפרקליט צבאי, תובע צבאי, סניגור צבאי ועוזריהם.

4. פרקליט צבאי

הפרקליט הצבאי הוא קצין בעל נסיון משפטי של שתי שנים לפחות שנחמנה ע"י הרמטכ"ל עפ"י המלצת הפצ"ר (ס' 177). הפרקליט הצבאי הוא נציגו של הפצ"ר במחוז השיפוטי ואינו כפוף לאלוף הפיקוד אלא משמש לו יועץ מקצועי (הפ"ע 2.0301). ב-חש"צ (ס' 179, 280, 443) וב-הפ"ע (2.0613) מפורטים תפקידיהם וסמכויותיהם של הפרקליטים. להלן העיקריים שביניהם:

- א. יעוץ משפטי לראש המחוז השיפוטי (אלוף הפיקוד, מפקד החיל/הגייס) ולשאר מפקדי היחידות שבמחוז.
- ב. פיקוד ופיקוח על החובעים הצבאיים והסניגורים הצבאיים הפועלים במחוז השיפוטי.
- ג. מתן חוות דעת על חיקי חקירות שונים הנערכים בצבא.
- ד. מתן הוראה לתובעים על הגשת כתבי אישום נגד חשודים בביצוע עבירה.

הפרקליטים הצבאיים נעזרים בביצוע התפקידים המוטלים עליהם בתובעים צבאיים ובסנגורים צבאיים.

5. תובע צבאי

תובע צבאי הוא קצין (בדרך כלל בעל השכלה משפטית), המחמנה לתפקיד זה ע"י הרמטכ"ל או מי שהוסמך על ידו בהמלצתו של הפצ"ר (תובע בפני ביד"צ לע"ח מתמנה ע"י התובע הצבאי הראשי). תובע צבאי עורך כחבי אישום לפי הוראתו של הפרקליט הצבאי ומלמד קטיגוריה בפני בתי הדין הצבאיים (ס' 181).

6. סניגור צבאי

סניגור צבאי הוא קצין בעל השכלה משפטית שמונה על ידי הרמטכ"ל או מי שהוסמך לכך על ידו. הסניגור הצבאי עוסק ביצוג נאשמים בפני בתי דין צבאיים (ס' 182).

ב-צה"ל ניחנח הזכות לכל חייל לקבל הגנה של סניגור צבאי חינם אין כסף. אין חייל חייב לקבל את הגנתו של סניגור צבאי (חוץ מכמה מקרים מיוחדים - ס' 321). והוא רשאי לבחור באחת מהדרכים הבאות:

א. ללמד סניגוריה על עצמו (ס' 316).

ב. לבקש מחייל אחר, שהסכים לשמש סניגורו, שילמד עליו סניגוריה (ס' 316).

ג. לבקש מעורך-דין אזרחי שאושר ע"י ועדה מיוחדת, הקיימת לפי חש"צ, לשמש סניגורו (ס' 317).

זכותו של חייל להגן על חייל אחר כפופה לשני סייגים שהם:

א. ביה"ד רשאי לפסול חייל כנ"ל אם הוא סבור כי הדיון לפניו עלול להביא לגילוי סודות צבאיים (ס' 316).

ב. מפקדו של חייל, שנבחר לשמש סניגור ע"י נאשם, רשאי להתנגד לכך מטעמים שיודיע לביה"ד, ואם התנגדותו תתקבל לא ישמש אותו חייל כסניגור (ס' 320).

7. התובע הצבאי הראשי והסניגור הצבאי הראשי

בין ממלאי התפקידים האחרים במסגרת מנגנון הפרקליטות הצבאית יש לציין את התובע הצבאי הראשי ואת הסניגור הצבאי הראשי, שהם קצינים בעלי נסיון משפטי של שנתיים לפחות המתמנים לתפקידם ע"י הרמטכ"ל.

תפקידי התובע הצבאי הראשי והסניגור הצבאי הראשי הם:

- א. להגיש ערעורים על פסקי-הדין של בתי"ד הצבאיים בערכאה ראשונה לבית הדין הצבאי לערעורים ולהופיע בערעורים המתבררים בפני ביה"ד הצבאי לערעורים.
- ב. להנחות את התובעים והסניגורים הצבאיים בפיקודים בשטח המקצועי.

פ ס ק ה 8

יחידת בתי הדין הצבאיים

8. כ ל ל י

בהתאם ל-חש"צ קיימים ארבעה בתי-דין צבאיים של ערכאה ראשונה:

- א. ביד"צ מחוזי.
- ב. ביד"צ ימי.
- ג. ביד"צ מיוחד.
- ד. בית דין שדה.

כן קיימים בית דין צבאי אחד של ערכאה שנייה - הוא בית הדין הצבאי לערעורים (ס' 183).

בית דין של ערכאה ראשונה דן את הנאשם על פי כתב אישום המוגש לפניו על ידי תובע צבאי ובמהלך הדיון הוא שומע את עדי התביעה ושאר ראיותיה, נותן אפשרות לנאשם להביא את עדיו וראיותיו, שומע את סיכומי הצדדים ועל סמך כל כל החומר שבפניו הוא נותן פסק-דין מנומק.

בית דין של ערכאה שנייה דן רק בערעורים על פסה"ד של הערכאה הראשונה. בדונו בערעורים עוסק ביה"ד בעיקר בנקודות משפטיות, ורק לעמים רחוקות ישמע עדויות חדשות או נוספות: "הוא שופט את פסק הדין ולא את הנאשם".

9. בית דין צבאי מחוזי

א. תחום שיפוט

הרמטכ"ל, בחוקף סמכותו לפי חש"צ (ס' 194, 195) חלק את הצבא לששה מחוזות שיפוטיים (הפ"ע 5.0103; 5.0104).

- (1) הצפון.
 - (2) המרכז.
 - (3) הדרום.
 - (4) גייסות השריון.
 - (5) חיל האוויר.
 - (6) חיל הים.
- בכל מחוז שיפוטי הוקם ביד"צ מחוזי.

ב. הרכב

- (1) בית הדין ידון בשלושה או בחמישה שופטים, לפי החלטת הנשיא של ביה"ד (ס' 201).
- (2) רוב השופטים יהיו קצינים (ס' 201).
- (3) בין השופטים יהיה לפחות שופט משפטאי אחד אלא אם הנשיא החליט לא להכליל שופט משפטאי לאחר שעיין בחוות דעת של פרקליט צבאי (ס' 202).
- (4) דרגתם של השופטים לא תהיה נמוכה מדרגת הנאשם (ס' 218).
- (5) חייל לא יתמנה כשופט צבאי אם הורשע בעבירה שיש בה קלון (ס' 223).
- (6) השופט בעל הדרגה הגבוהה ביותר יהיה אב ביה"ד (ס' 221).

רשימה השופטים הצבאיים שאינם משפטאים נקבעת ע"י ראש המחוז השיפוטי (אלוף הפיקוד/מפקד החיל/מפקד הגייס - ס' 198) ומחוכה בוחר הנשיא את השופטים שיכהנו במוחב (הרכב השופטים במשפט) (ס' 200). השופטים הצבאיים המשפטאים מחמנים ע"י הרמטכ"ל בהמלצת נשיא ביה"ד הצבאי לערעורים (ס' 187). בענין זימון מוחב - ראה סעיף 204 ל-חש"צ.

ג. ס מ כ ו ת

ביד"צ מחוזי מוסמך לדון בעבירות צבאיות ובעבירות שאינן צבאיות (היינו פליליות רגילות) אשר נעברו ע"י חיילים, או ע"י אותם אזרחים הכפופים ל-חש"צ באותם המקרים ש-חש"צ חל עליהם. סמכויותיו של ביד"צ מחוזי מוגבלות משתי בחינות בלבד:

(1) הוא אינו מוסמך לדון חיילים בדרגת סא"ל ומעלה (ראה סעיף 11 להלן).

(2) הוא אינו מוסמך לדון חיילים הנאשמים בעבירה אשר על ביצועה הם צפויים לעונש מוות (ראה סעיף 10 להלן).

10. בית דין צבאי ימי

יש להבדיל בין בי"ד צבאי ימי לבין בי"ד צבאי מחוזי של חיל הים שהוא בית דין קבוע של מחוז שיפוטי חיל הים.

בי"ד צבאי ימי אינו קיים באופן קבוע אלא מוקם, בכלי שיט, בנסיבות מיוחדות כדי לדון בעבירות שבוצעו על כלי השיט.

סמכויותיו של בית-דין זה כסמכויותיו של ביד"צ מחוזי.

בי"ד צבאי ימי יוקם כאשר קיימות ביחד הנסיבות הבאות:

א. כלי שיט של הצבא נמצא מחוץ למימי החופים של ישראל (6 מיל ימיים).

ב. מפקד כלי השיט משוכנע כי כלי השיט לא ישוב לחוף תוך 21 יום.

ג. אחד הפקודים בכלי השיט עבר עבירה, אשר אם יידחה הדיון בה עלול להיגרם נזק חמור למשמעת בכלי השיט (ס' 206).

השופטים' בבית דין זה מתמנים ע"י מפקד כלי השיט.
לפחות אחד מהם צריך להיות קצין (סע' 207-208).

11. בית דין צבאי מיוחד

בית דין צבאי זה, שהוא בי"ד קבוע, דן קצינים בדרגת סגן-אלוף ומעלה, על כל עבירות שביצעו, וחיילים אחרים הנמוכים מדרגת טא"ל הנאשמים בעבירות שעליהן הם צפויים לעונש מוות. הכללים בדבר הרכבו והרכבתו של בית דין זה דומים לאלה החלים על בי"ד צ מחוזי (ס' 198). מינוי שופטים למותב מסויים נעשה ע"י נשיא ביה"ד הזה (שהוא משפטן כמו נשיא ביה"ד המחוזי). זימון ביה"ד נעשה ע"י הרמטכ"ל או מי שהוסמך על-ידו (הרמטכ"ל הסמיך את ראש אכ"א).

12. בית דין שדה

בית דין שדה, בדומה לבי"ד צ ימי, מוקם רק בנסיבות מיוחדות ואינו פועל כמוסד קבוע.

סמכויותיו של בית דין שדה הן רחבות ביותר והוא מוסמך לדון את כל הכפופים ל-חש"צ ללא הבדל דרגה, וכן לדון בכל העבירות ללא הגבלה בסמכות הענישה. (ס' 464).

בית דין שדה יוקם רק בתקופת לחימה (כאשר הכוחות המזויינים של מדינת ישראל לוקחים חלק בפעולה מלחמית), ואז רק אם -

א. ניתנה הוראה ע"י הממשלה או שר הביטחון להנהיג בתי דין שדה (ס' 461), וכן

ב. הרמטכ"ל הסמיך מפקדים להרכיב בתי-דין שדה - (ס' 462).

מפקד, בדרגת רס"ן או במקרים מיוחדים בדרגת סרן, שהוסמך להקים בי"ד שדה (סע' 467), ימנה מביין פקודיו שלשה חיילים לשמש כשופטים בבית דין שדה. לפחות שניים מהם יהיו קצינים ואם אפשר לפחות אחד מהשופטים יהיה בעל הכשרה משפטית. דרגת השופטים יכולה להיות אף נמוכה מדרגת הנאשם (סע' 465).

13. בית הדין הצבאי לערעורים

בית הדין הצבאי לערעורים שומע ערעורים של התביעה או של הנאשמים מכל בתי הדין הצבאיים הקיימים עפ"י חש"צ

(ס' 210), וכן מביח המשפט הצבאי הקיים לפי תקנות ההגנה (שעה חירום), 1945 (ראה המשך).

גם בית דין זה יושב בהרכב של שלושה או חמישה שופטים (סע' 214-215). ר ו ב השופטים בו - משפטאים.

מכויחיו של בית הדין הצבאי לערעורים לשנות פסקי דין של בתי דין דלמטה מנויות בסע' 466 לחש"צ.

פ ס ק ה 9

בתי דין צבאיים שלא לפי חש"צ

14. בית הדין לעבירות תנועה

א. בית הדין לעבירות תנועה קיים מכוח החוק להארכת תוקף של תקנות שעה חרום (עבירות תנועה - דין חיילים), חשי"ט - 1959 (נוסח משולב) (הפ"ע 5.0416).

ב. בית הדין לעבירות תנועה קיים בשני סוגי הרכבים:

(1) בית דין של שלושה, שבו יושבים בדין שופט תנועה כאב בית הדין ושני דיינים.

(2) בית דין של דן יחיד שבו יושב בדין שופט תנועה.

ג. סמכויות הענישה של דן יחיד מוגבלות: אין הוא רשאי להטיל אלא מאסר 60 יום או קנס - 50 ל"י או עונש אחר מן העונשים המשמעתיים המנויים בסעיף 22 ל-חש"צ; ונוסף על עונשים אלה, או במקומם - שלילת זכות לנהיגת כלי רכב, בין צבאי ובין אחר, לחקופה שאינה עולה על שתי שנים.

ד. בית דין לעבירות תנועה מוסמך לשפוט כל חייל ללא הבדל דרגה על כל עבירה תנועה; אולם עבירות על פקודות המסדירות תחבורה צבאית, שאינן קשורות במישרין בתנועה בדרך כלל, כגון עבירות על הפקודות בדבר כרטיס עבודה או בדבר שבחון רכב, או בדבר יום טיפול שבועי (ראה פ"מ 33.0313), שנעברו ע"י

חיילים (עד דרגת רס"נ ועד בכלל), יהיה דינן כדין כל עבירה צבאית אחרת והנאשמים יובאו לדין, בהתאם לסעיפי חש"צ המתאימים, בפני קצין שיפוט או בפני ביד"צ מחוזי לפי הנסיבות - ראה פ"מ 33.0314.

ה. חייל המובא לדין לפני דן יחיד רשאי לבקש כי משפטו יועבר לבית דין של שלושה. פסקי-דין של ביד"צ לעבירות חנועה - בכל אחד מהרכביו - אינם ניתנים לערעור.

15. בית משפט צבאי עפ"י תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945

א. בית משפט צבאי על פי תקנות ההגנה מחמנה על ידי הרמטכ"ל, והוא יכול להיות משני סוגים:

1) בית משפט צבאי המורכב מנשיא שהוא קצין צה"ל בדרגת רס"נ לפחות ושני חברים אחרים שהם קצינים (תקנה 13).

2) בית משפט צבאי חכוף (שיפוט מהיר) המורכב מקצין צה"ל דן יחיד (תקנה 56).

ב. בסמכותו של בית משפט צבאי על פי תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 לדון אזרחים שעברו עבירה לפי אותן תקנות, הכוללות בעיקר עבירות בעלות אופי בטחוני.

ג. בימ"ש צבאי על פי תקנות ההגנה מוסמן להטיל עונש מאסר עולם וכן קנס עד 5000 ל"י או שני עונשים גם יחד, ובמקרים חמורים הוא מוסמן אף לגזור עונש מוות.

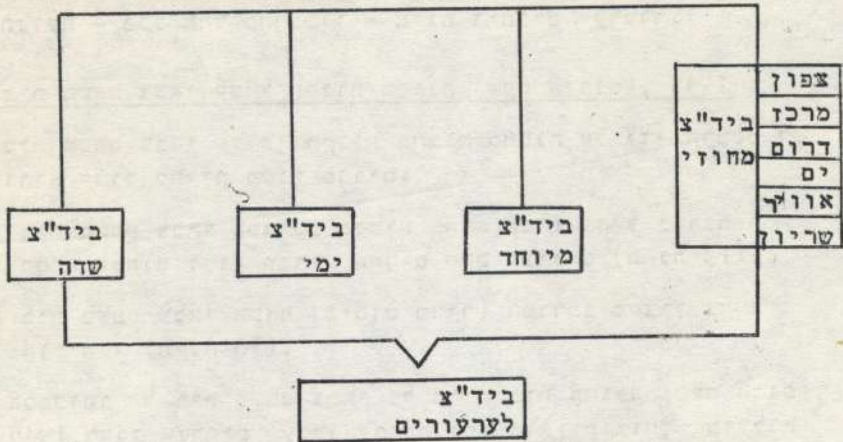
סמכותו של בימ"ש צבאי לשיפוט מהיר לדון בעבירות היא דומה לסמכותו של בימ"ש צבאי בהרכב של שלושה, אך סמכותו להטיל עונשים היא מוגבלת ביחס לבימ"ש בהרכב של שלושה. הוא רשאי להטיל רק עונש מאסר שנתיים וקנס - 200 ל"י או שני העונשים גם יחד.

ד. כיום קיימים דרך קבע שלושה בתי משפט צבאיים לשיפוט מהיר - בגליל, באזור התיכון ובנגב. בימ"ש צבאי בהרכב של שלושה אינו קיים באופן קבוע ומחמנה לצורך כל משפט ומשפט על ידי הרמטכ"ל.

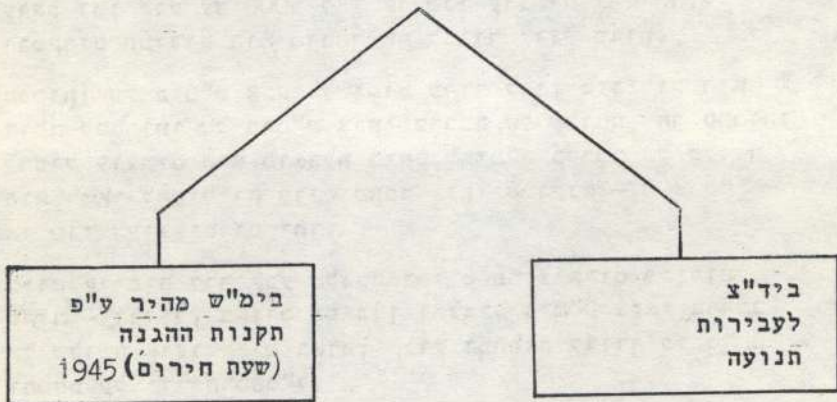
ה. על פס"ד של בימ"ש צבאי עפ"י תקנות ההגנה (כולל בימ"ש לשיפוט מהיר) ניתן לערער לבית ה"ד הצבאי לערעורים.

בתי דין צבאיים.

בתי דין על פי חש"צ

בתי דין שלא לפי חש"צ

הליכי שפיטה בבי"ד צבאי מחוזי

16. כ ל ל י

הדיון בפני בתי-הדין הצבאיים מתנהל בהתאם לכללים מסויימים הקבועים בחוק, אשר מטרתם להבטיח ניהול סדיר של הדיון ועשיית משפט וצדק.

17. זיהוי הנאשם

הדיון בפני ביד"צ מחוזי נפתח בזיהוי הנאשם. לשם כך שואל אב-ביה"ד לפרטיו האישיים של הנאשם (סע' 341). במידה והנאשם סרב למסור פרטים לזהותו רשאי ביה"ד להמשיך במשפט והחביעה חייבת להביא הוכחות לזהותו עד חום פרשת התביעה (סע' 342).

18. התנגדות למוחב

לאחר זיהוי הנאשם קורא אב-ביה"ד את כתב ההרכב של מותב ביה"ד (השופטים שמונו לדין באותו משפט) ונותן אפשרות לצדדים לטעון טענות פסלות או התנגדות למוחב ביה"ד. טענות פסול או התנגדות ניתן לטעון משתי סיבות עיקריות:

א. חשש למשוא פנים (למשל, בגלל קירבת משפחה בין הנאשם לאחד השופטים).

ב. ידיעה מוקדמת של עובדות העשויות להתגלות במהלך המשפט (למשל, כאשר אחד השופטים היה קצין בודק או הגיש את התלונה נגד הנאשם - ראה סעיפים 310-313).

ביה"ד עצמו מחליט בטענת פסול כנ"ל (סעיף 343) ואם אין הוא מקבל את הטענה (סעיף 344) רשאי הצד הטוען לערער על החלטתו זו ע"י ערעור מידי לביה"ד הצבאי לערעורים (סע' 350-345).

19. קריאת כתב האישום

בתום הדיון בקשר להרכב מותב ביה"ד קורא אב-ביה"ד את כתב האישום ומסביר לנאשם את מהות האשמה במלים פשוטות ככל האפשר (סעיף 351(א)).

לאחר קריאת כתב האישום והטברתו הזכות בידי הנאשם לטעון טענות טרומיות, היינו טענות משפטיות בהן הוא חולק על חוקיות המשפט, עוד לפני ששומעים את העדויות בקשר לאשמה המיוחסת לו. טענות טרומיות יכולות להיות מן הסוגים הבאים:-

- א. חוסר סמכות לביה"ד (למשל כשאין הנאשם כפוף ל-חש"צ).
- ב. הנאשם נדון כבר בעבר ע"י ביה"ד או בימ"ש על מעשה העבירה בה הוא נאשם עתה וזוכה או הורשע במשפטו הקודם.
- ג. העבירה החישנה (חל"צ סע' 41) היינו עבר מאז בצוע העבירה הזמן, הקבוע בחוק, שלאחריו אין אפשרות להגיש תביעה משפטית.
- ד. כתב האישום אינו מגלה עבירה (כגון כאשר פרטי העבירה המתוארים בכתב האישום אינם מצביעים על כך שהמעשה היה מעשה עבירה).
- ה. פגם או פסול בכתב האישום (ליקוי ניסוחי או משפטי) (ס' 351(ב)).
ביה"ד יחליט בטענה הטרומית שהועלתה בפניו, לאחר שיתן אפשרות לחובע להשיב. ביה"ד רשאי להחליט לדחות את הטענה, לקבל אותה ולבטל את כתב האישום, או לקבלה ולתקן את כתב האישום (ס' 352-353).

21. הודאה או כפירה באשמה

לאחר הטענות הטרומיות - אם הועלו כאלה - ובהנחה שכתב האישום לא בוטל, ישאל ביה"ד את הנאשם אם הוא מודה באשמה. בתשובה על שאלה זו יוכל הנאשם (ס' 354):

- א. להודות באשמה.
- ב. לכפור באשמה.
- ג. לכפור באשמה אך להודות בעובדות או בחלק מן העובדות עליהן מבוססת האשמה.
- ד. לשתוק, דבר המתפרש ככפירה באשמה (סע' 356).

22. פרשת התביעה

אם מודה הנאשם באשמה - יורשע ע"י ביה"ד בעקבות הודאתו;

אם הוא כופר באשמה - מתחילה פרשת התביעה, היינו הבא ראיות על ידי התובע (ס' 359). בתחילת פרשת התביעה רשאי התובע לומר דברי פתיחה ולאחר מכן הוא יכול להשמיע את עדיו ולהציג בפני ביה"ד את ראיותיו (סעיף 364). עדי התביעה (בדומה לעדי ההגנה כדלהלן) נחקרים תחילה חקירה ראשית ע"י הצד שהזמין אותם למסור עדות, חקירה נגדית ע"י הצד שכנגד ובמידת הצורך אף חקירה חוזרת להבהרת נקודות שהתעוררו בחקירה הנגדית. בזמן החקירה הראשית והחוזרת אסור לשאול את העד שאלות מדריכות, לדוגמא: האם נכון שהיית ביום שני בחיפה? או שאלות אחרות שהתשובות עליהן הם "כן" או "לא", דבר שהוא מותר בחקירה הנגדית (סעיף 373).

כל עד מעיד בשבועה אלא אם ביה"ד מתיר לו להעיד "בהן צדק" בגלל אמונתו הדתית, העדר כל אמונה או היותו קטין חסר יכולת להבין מהותה של שבועה (ס' 372).

23. טענת חוסר אשמה

עם סיום פרשת התביעה רשאי הנאשם לטעון כי האשמה לא הוכחה אף לכאורה, כלומר שאף אם ביה"ד יתן אמון מלא לראיות שהובאו ע"י התביעה אין בהן אפילו לכאורה כדי לבסס את האשמה ויש לזכותו כבר בשלב זה של המשפט (ס' 365).

24. זכויות הנאשם לדבר או לשחוק

אם הנאשם לא זוכה מפאת טענה כנ"ל או לא השמיע אותה, יסביר לו אב-ביה"ד כי ברשותו, בפרשת ההגנה, לבחור באחת מאלה (סע' 366):

- א. לשחוק.
- ב. להשמיע את דברו ממקומו מבלי שייחקר.
- ג. למסור עדות בשבועה ככל עד אחר.

25. פרשת ההגנה

בתחילת פרשת ההגנה רשאי הסניגור לומר דברי פתיחה, ולאחר מכן ישמיע את עדי ההגנה כולל עדותו של הנאשם (אם בחר להעיד) ויגיש ראיות לביה"ד (ס' 367).

26. סיכומים והכרעת הדין

בחום פרשת ההגנה רשאים התובע והסניגור להשמיע לביה"ד את סיכומיהם (סע' 384). בחום הסיכומים יתן ביה"ד את הכרעת הדין, שבה יחליט תוך הנמקה, אם יש להרשיע את הנאשם באשמה שיוחסה לו, או בכל אשמה אחרת, או לזכותו (סע' 382, 396). ההחלטה תנתן ברוב דעות (סע' 392). הכרעת הדין מוקראת בפומבי (סע' 397). אם זוכה הנאשם, מסתיים בזה המשפט.

27. גזר-הדין והדיון לפניו

הרשיע ביה"ד את הנאשם - יביא התובע בפני ביה"ד את גליון ההתנהגות של הנאשם ורשימת הרשעותיו הקודמות וכן רשאי הוא להביא ראיות נוספות שיש בהן להשפיע על מידת העונש; לאחר שהתוכע הביא ראיותיו ניתנת הזכות לנאשם להביא גם הוא ראיות להוכחת נסיבות מקילות (סע' 399). בתום הבאת הראיות האלו, יסכימו התובע ואחריו הסניגור את טענותיהם לענין העונש ההולם את מעשה העבירה שבו הורשע הנאשם, ולנאשם שמורה הזכות לומר את דברו האחרון לביה"ד (ס' 400). לבסוף יטיל ביה"ד בגזר דין מנומק את העונש על הנאשם ויקרא אותו בפומבי (ס' 401).

פ ס ק ה 11

עו נ ש י מ ב ב י"ד צ ב א י

28. רשימת העונשים

העונשים הקיימים לפי חש"צ הם עונשי מכסימום ובמסגרת העונש המכסימלי נתנו שקול דעה לשופט להטיל עונש קל יותר אשר יהלום את העבריין ואח נסיבות העבירה. למשל: סעיף 94 ל-חש"צ מאפשר להטיל על חייל שנעדר מן השרות שלא ברשות עונש של 3 שנות מאסר אך ביה"ד רשאי להטיל גם עונש קל יותר בכמותו או באיכותו.

להלן רשימת העונשים אותם רשאי להטיל בי"ד צבאי בסדר
מן הקל אל החמור:

- א. אתראה.
- ב. ריתוק.
- ג. הפקעת משכורת.
- ד. נזיפה.
- ה. נזיפה חמורה.
- ו. קנס.
- ז. מחבוש.
- ח. הורדה בדרגה.
- ט. מאסר לתקופה קצובה.
- י. מאסר עולם.
- יא. מות (מוסמך להטיל רק בי"ד צבאי מיוחד או בי"ד שדה).

29. גירוש

בד"צ יכול להטיל על חייל שדרגתו מסמל ומעלה ואשר נדון
על עבירה שדינה מאסר עונש גירוש מהצבא, בנוסף לעונש
אחר שהטיל על העבירה (ס' 24, 27, 28, 30).

30. עונש אגב הרשעה בעבירה לא-צבאית

חייל שנתחייב ע"י ביד"צ בכיצוע עבירה שאינה צבאית רשאי
ביה"ד להטיל עליו כל עונש שבימ"ש אזרחי רשאי להטיל
בגין עבירה זו (למשל: שלילת רשיון נהיגה) או אח אחד
העונשים שצוינו לעיל - בחנאי שהעונש שיוטל לא יהיה
חמור יותר מן העונש שביהמ"ש האזרחי היה מוסמך להטיל.
כן רשאי ביה"ד במקרה כנ"ל, אם הטיל על הנאשם עונש מאסר
(או עונש חמור מזה), לצרף אליו גם עונש של הורדה בדרגה
(ס' 25).

31. פיצויים

ביד"צ שהרשיע חייל רשאי לחייבו בנוסף על העונש לשלם
למי שניזוק ע"י העבירה סכום כסף שלא יעלה על 500 ל"י
בחורת פיצוי על הנזק או הסבל שנגרם לו (ס' 35).

דיני ראיות בבתי דין צבאיים

מקורות: א. ספרות משפטית כללית העוסקת בדיני ראיות.
ב. חש"צ, תשט"ו - 1955, ס' 459-476.

פ ס ק ה 12

כ ל ל י

1. מהותם של דיני ראיות

בכל משפט פלילי, גם במשפט המחנהל בפני בית-דין צבאי, התביעה היא החייבת להוכיח כי הנאשם עשה אמנם את העבירה המיוחסת לו בכתב האישום. הוכחתן של העובדות המהוות את העבירה שעליה מובא הנאשם לדין, נעשית לפי כללים מסוימים. רוב הכללים האלה מקורם במשפט האנגלי; חלקם נקבעו בחוקי הארץ. גם על הנאשם, שעה שהוא רוצה להוכיח קיום מצב עובדתי מסוים, או לשלול את מה שהתביעה השתדלה להוכיח, חלים כללים מסוימים. כל הכללים האלה ביחד - הם דיני הראיות.

סעיף 476 לחש"צ קובע:

"דיני הראיות המחייבים בבתי-המשפט של המדינה מחייבים גם בבית דין צבאי ולפני שופט חוקר; והוא, כשאינן הוראה אחרת בחוק זה".

סעיף זה מהווה את "מגילת הזכויות" של החייל הנאשם בפני בית-דין צבאי. הוא קובע ערובות לעשיית משפט צדק ומשווה את מעמדו של הנאשם בפני בית-דין צבאי למעמדו של הנאשם בפני בית-משפט אזרחי במדינה.

2. דיני הראיות בשיפוט משמעת

אמנם, נקבע ב-חש"צ כי קצין-שיפוט אינו כפוף לדיני ראיות ויפעל בדרך הנראית לו כמועילה ביותר לבירור התלונה

(ס' 161), אך כדי להוציא משפט צדק - תוקל עליו דרכו
אם יכיר את הכללים היסודיים של דיני ראיות.

פ ס ק ה 13

העובדות הכשרות והפסולות לשמש ראיה

3. מה מותר להוכיח

- א. העובדות השנויות במחלוקת במשפט; למשל, שפלוני סטר על לחיו של אלמוני.
- ב. עובדות נסיבתיות אשר מהן אפשר להסיק על קיום העובדות השנויות במחלוקת.
לדוגמא: - נשמע צליל של סטירת לחי ומייד לאחר מכן נראה פלוני עוזב את החדר כשהנו נרגש ולחיו אדומה. בחדר פנימה נמצא אלמוני ואומר "פלוני קיבל את המגיע לו". אפשר להביא כראיה בפני בית-הדין את עדותו של מי שראה את פלוני יוצא מן החדר. העובדה השנויה במחלוקת במקרה זה היא אם אמנם סטר אלמוני על לחיו של פלוני והעובדה שפלוני יצא מן החדר כשלחיו אדומה היא עובדה רלבנטית שממנה יוכל בית-הדין להסיק מסקנות של העובדה השנויה במחלוקת. עדות נסיבתית היא עדות שאינה מתייחסת לעובדות השנויות במחלוקת, אלא באה להוכיח עובדות שמהן יצטרך ביה"מ להסיק את העובדות העקריות.

4. מה אסור להוכיח

- א. ארבעה סוגי ראיות נחשבות כפסולות ואין להביאן לבית-הדין:-
 - א. עובדות דומות - כגון מעשים דומים שביצע הנאשם בעבר.
 - ב. עובדות המוכיחות את אופיו של הנאשם, כגון הרשעות קודמות.

ג. עדות שמיעה.

ד. חוות-דעתו של עד, שאינו מומחה (ראה להלן). העד צריך להעיד רק על עובדות, ואח המסקנות יסיק בית-הדין. להלן, בהמשך, פירוט המקרים הנ"ל.

5. עובדות דומות

"עובדות דומות" אינן קשורות ישירות במשפט הנדון. לדוגמה: - טוראי אברהם נאשם בהכאה טוראי ראובן אגב סכסוך על מקומו בחור לקבלת אוכל. טוראי אברהם טוען שטוראי ראובן התקיפו וכי הוא רק התגונן.

לחובע אסור להוכיח כי טוראי אברהם נוהג לריב עם חבריו וגם אסור לו להוכיח בשלב זה כי טוראי אברהם היה מעורב לפני כחודשיים בקטטה דומה. האיסור נובע מהוך ההנחה שכל מה שעשה הנאשם קודם לכן - ואשר אינו קשור במישרין בהוכחת העובדות השנויות במחלוקת במשפט הנדון - אינו יכול להצביע על כך, כי גם כעת עשה הנאשם את המעשה המיוחד לו.

מאידך גיסא, בחור יוצא מן הכלל, מותר לחובע להוכיח שיטה בפעולותיו של נאשם ע"י הבאת עובדות המראות על התנהגות דומה של נאשם במקרים קודמים.

לדוגמה: - הנאשם פרץ בעבר קופות ברזל לפי שיטה פעולה זהה עם זו הנדונה במשפט הנוכחי. עובדה כזאת מותר להביאה כראיה.

כמו כן, כאשר הנאשם טוען חוסר לב או העדר כוונה זדונית מותר לחובע להביא כראיה עובדות דומות להוכחת היפוכו של דבר. כלומר, הוא רשאי להביא עובדות שיראו כי הנאשם פעל גם בעבר בדרך שעליה הוא נוהג את הדין במשפט הנוכחי.

לדוגמה: - נאשם בהפצת שטרי כסף מזויפים טוען שהפיץ אותם בחוסר לב; מותר להביא כראיה נגדית שבעבר נתפש אותו נאשם ונדון בעבור מעשה דומה. ע"י כך סוחרים את טענתו שפעל בחוסר לב.

"אופיו של נאשם" אינו רלבנטי להוכחת אשמתו בקשר לעבירה, שבעבורה הועמד לדין במשפט הנוכחי. ההנחה היא, שאופיו הרע של נאשם אינו מוכיח שאמנם הוא האיש שביצע את העבירה הנדונה.

לדוגמה: - טוראי פלוני נאשם בסירוב לקיים פקודה. אטור לחביעה להוכיח שלטוראי פלוני יש אופי מרדני וכי הוא נוהג כמעט תמיד "להחוכח" עם מפקדיו, כאשר אלה נוחנים לו פקודה.

אבל אם אותו טוראי טוען מיוזמתו כי הוא בעל אופי ממושמע וחייל טוב, מותר לתובע לסתור טענותיו ע"י הוכחת התנהגותו, בדרך כלל, בשעת קבלת פקודות. כמו כן, אם הנאשם טוען במשפט כי מעולם לא עבר עבירה וכי הוא חייל למופת, מותר לתובע להוכיח כי בעבר הורשע בדין.

7. עדות שמיעה

א. "עדות שמיעה" פירושה שהעד לא קלט את העובדות שעליהם הוא מעיד במישרין, באמצעות חושיו שלו, אלא מפי השמועה ("עד מפי עד"). אחת הסיבות לפסול השמעת עדות-שמיעה היא שלצדדים במשפט אין אפשרות לחקור את העד המקורי בחקירה נגדית ובית המשפט אינו יכול להתרשם ממהימנותו של העד המקורי.

לדוגמה: - טוראי יעקב נאשם על שלא היה בחדרו לאחר כיבוי האורות. עדותו של רס"ל אמנון שדבר זה נודע לו מפי טר"ש יצחק (אחראי על חדר המגורים בו מתגורר טוראי פלוני) אינה כשרה כראיה הואיל וזוהי עדות "עד מפי עד". על התובע להביא את טר"ש יצחק להעיד בפני בית-הדין אם יש ברצונו להוכיח את מעשהו של טוראי יעקב; כי אז אפשר יהיה לחקור את העד, כדי לקבוע אם עדותו מהימנה או אם עלילה היא. עדות זו של ה-רס"ל אפשר יהיה לשמוע לשם הוכחת העובדה שה-טר"ש אמנם אמר מה שאמר, אך בתנאי שה-טר"ש עצמו יעיד לאחר מכן בבית-הדין.

אבל מותר להוכיח את מה שהנאשם אמר סמוך לשעת העבירה, או בזמן ביצועה; מותר לקצין הבודק למסור את אמרת הנאשם אשר נרשמה על-ידו מפי הנאשם; וכל עד יכול לספר דברים שהנאשם אמר לו בקשר לעבירה.

גם דברי הקורבן של רצח או הריגה שנאמרו בסמוך למקרה, מותר להוכיח באמצעות עדותו של מי שמע אותם. הוראה זו מבוססת על ההנחה שהקורבן האמין בשעה שאמר מה שאמר כי גוסס הנהו, ולא היה בודה מלבו עדות שקר; והריהו דומה במעמדו למי שמעיד בשבועה בבית-המשפט.

נוסף על כך, אם נקראים, למשל, שלושה עדים להעיד במשפט מסוים, מותר לכל אחד מהם להעיד על מה שאמר כל אחד מבין שני העדים האחרים, אך עדות כזו תשמש רק כאישור למהימנות האחר ולא כעדות עצמאית וישירה על אמינות תוכן הדברים שנאמרו.

ב. בחש"צ נקבעו מספר יוצאים מן הכלל לאיסור של קבלת עדות שמיעה. כך למשל נקבע כי קצין בעת מילוי תפקידו, רשאי לאשר בחתימת-ידו עובדות הנוגעות לשרותו הצבאי של חייל, הרשעותיו הקודמות, יחידתו, דרגתו ותפקידו, וכן את דבר הימצאותו של כלי-שיט מחוץ למימי החופין של מדינת ישראל (ס' 481).

כן נקבע ב-חש"צ כי ב"ד צבאי יהיה רשאי לקבל כראיה פקודות קבע, פקודות שגרה או ושומים אחרים המתנהלים בצבא על פי דין בלי שהחייל שחתם על המסמך או רשמו יצטרך להופיע אישית בב"ד למסור עדות בקשר למסמך אלא אם דרש הנאשם שהרושט יעיד בבית הדין וביה הדין סבור כי לשט עשיית צדק רצוי שהרושט יעיד כאמור (ס' 483).

8. חוות-דעת

"חוות-דעתו" של עד - כלומר, המסקנות אליהן הגיע - אינן ראייה מותרת. דרך משל, אם טוראי אלמוני אומר שלדעתו אין טוראי פלוני מסוגל לגנוב 5 ל"י מחברו, אין בכך משום עדות מותרת.

חוות-דעת רשאי למסור רק אדם שנחשב בעיני בית-הדין כמומחה לאותו ענין. כך למשל מותר לחימאי להעיד שהכתמים האדומים בחולצתו של הקורבן הם כתמי-דם של הקורבן. הוא הדין לגבי השוואת טביעת אצבעות.

חוות-דעתו של עד מנמחה יכולה להינתן בכתב ואין צורך שעד זה יופיע בביה"ד ויעיד בע"פ. כך למשל כאשר מתעוררת במשפט שאלת חומרת פציעתו של חייל, ניתן להציג בפני ביה"ד העודה בכתב ערוכה וחתומה ע"י רופא בדבר חומרת הפציעה, והרופא עצמו אינו חייב להופיע בפני ביה"ד למסור עדותו.

לעומת זאת, זיהוי כתב-יד, זיהוי מראה פני-אדם, או זיהוי קולו של אדם הנעשים ע"י עד, כשרים לשמש ראיה אף כי גם בזהוי מעין זה יש מחוות-הדעת. בית-הדין הוא שיפסוק בכל מקרה, אם לקבל חוות-דעת מסויימת כדי להסתמך עליה אם לא, וזאת גם אם העד נודע כמומחה לדבר שעליו הוא מחווה דעתו.

פ ס ק ה 14

ה ו כ ח ה כ י צ ד

9. עובדות אשר אין צורך להוכיחן

בדרך כלל חייב כל צד במשפט הטוען לקיומה של עובדה מסוימת להביא הוכחות אשר ישכנעו את ביה"ד בקיומה, אולם, הצדדים פטורים מן החובה להוכיח העובדות כדלקמן:

א. עובדות בהן הודעה הנאשם.

ב. עובדות אשר לגביהן קיימת חזקה (פריזומפציה).
חזקה - היא מונח משפטי ופרושו כי בעיני החוק קיים מצב עובדתי מסוים מבלי שיהיה צורך להוכיחו ע"י ראיות. אנו מבחינים סוגי חזקות אלה:-

(1) חזקות שבעובדה - המבוססות על ההגיון והנסיון.
לדוגמא:- נשפך בנזיין על הרצפה, סור' כהן נכנס וזורק בדל הסיגריה שלו על הרצפה בעודו בוער. הבנזיין מתלקח. חזקה היא כי הבנזיין השפוך התלקח מהמגע עם בדל-הסיגריה הבוער.

(2) חזקות שבחוק - מהן מוחלטות, ומהן ניתנות לסחירה.

א) "חזקות מוחלטות" (שאינן ניתנות לסחירה);
למשל: בסעיף 9 של פקודת החוק הפלילי, 1936, נקבע כי לילד שהוא פחות מבן 9 שנים לא יכולה להיות כוונה פלילית. אפילו הוכיחה התביעה כי הילד אמר שהוא הולך לנפץ שמשה, וגם ראוהו עושה זאת, לא יכול בית-הדין להרשיעו בדין על השחתת רכוש בגלל מעשה זה, הואיל והחוק קובע כהנחת חוק שאינה ניתנת לסחירה שאי אפשר ליחס לו כוונה פלילית.

(ב) "חזקות הניתנות לסחירה", בדרך של הוכחת עובדות
הנוגדות אותן; למשל:-

(1) כל אדם הוא בחזקה שפוי בדעתו כל עוד לא הוכח הפוכו
של דבר.

(2) חייל שנעדר מיחידתו למעלה מ-21 יום רואים אותו
כאילו התכוון לא לחזור לשירות כל עוד לא הוכיח את
ההיפך מזה.

(3) חייל שאבד לו ציוד צבאי רואים אותו כרשלן (בזה שלא
נקט באמצעים סבירים במועד הנכון), כל עוד לא הוכיח
שעשה כל מה שביכולתו כדי למנוע את האובדן.

ג. עובדות שהן בידי עתו המשפטי של
בית-הדין; כאן אין הכוונה לעובדות הידועות לאחד או יותר
מחברי המותב באופן אישי, כגון שסגן פלוני הוא שלישי
גדודי, כי אם לדברים שהם בידיעה כללית והם מן המפורסמות,
למשל, שמלחמת העצמאות הייתה ב-1948, שבשנה אזרחית יש
12 חודשים; שמדינת ישראל שוכנת ביבשת אסיה; וזה משום
שחזקה שכל אדם בישראל יודע זאת. כן אין צורך להוכיח
לביה"ד את החוק הקיים במדינת ישראל, אשר נחשב גם הוא
כידוע לביה"ד (מה שאין כן חוק זר).

10. טיב ההוכחות

בדרך כלל חייבת התביעה להביא את הראיה הישירה ביותר
והטובה ביותר האפשרית לשם הוכחת עובדה מסוימת. כך נקבע
לדוגמה כי מסמך מקורי הוא ראיה טובה יותר מאשר העתק
הימנו. אבל לפי חש"צ מסמך שנעשה או שאושר בידי חייל
במילוי תפקידו, דין העתק ממנו כדין המסמך המקורי, אם
הוא מאושר כהעתק נכון בחתימת ידו או בחתימת יד הממונה
על שמירת המסמך, וחזקה עליו שהוא העתק נכון (ס' 485).

11. דרכי ההוכחה

כל עובדה צריך שחיה מוכחת ע"י ראיות; והראיות נחלקות
לסוגים הבאים:-

א. עדות בעל-פה - זוהי עדותו של עד המופיע בפני בית-הדין
והוא נחקר בשבועה ע"י הצדדים וכן גם ע"י בית-הדין -
אם בית-הדין מוצא לנחוץ להשחמש בסמכות זו.

ב. עדות שבכתב - החוק מחיר לסוגים מסוימים של אנשים (רופאים, מומחים) למסור את עדותם בכתב במקום להופיע אישית בבית-הדין להעיד בעל-פה.

ג. ראיה חפצית - מכתב אשר נכתב ע"י פלוני לאלמוני מהווה ראיה חפצית ויימסר כראיה ע"י פלוני אשר יעיד בעל-פה כי אכן כתבו; או זוג נעליים השייך לפלוני ונמצא ברשות אלמוני (הנאשם) - עדות חפצית היא והשוטר אשר החרימן ציגן בפני ביה"ד ויעיד בעל-פה.

12. הגשת ההוכחות וכמותן

א. התביעה - מחובתה להוכיח - במידה שלא תשאיר מקום לספק בלב השופטים - את כל העובדות אשר אח קיומן היא טוענת בכתב האישום ואין חובה על הנאשם להוכיח כי הוא חף מפשע.

ב. הנאשם - חייב להוכיח רק את העובדות הדרושות לשם הוכחת טענותיו האפשריות כגון:

(1) התישנות העבירה או שכתב-האישום הוגש לבית-הדין לאחר 180 יום מאז חדל להיות חייל.

(2) חברי בית-הדין, או אחד מהם, לא מונו כדין.

(3) שכבר נשפט על-ידי בית-דין בגין אותו המעשה וזוכה או חויב בדין (ס' 351).

(4) שאינו שפוי בדעתו.

(5) צידוק.

(6) צורך.

(7) הכרח.

(8) טעות בעובדה.

(9) העדר ממקום העבירה בשעה ביצוע העבירה המיוחסת לו ("אליבי").

ג. אולם ישנם מקרים יוצאים מן הכלל בהם מטיל החוק במפורש את נטל ההוכחה על הנאשם. כך למשל ס' 81 ל-חש"צ קובע

כי אם הוכיחה התביעה שרכוש מסוים הגיע לידי הנאשם
ואבד לאחר מכן, הרי על הנאשם יהיה להוכיח כי הוא נקט
בכל האמצעים הסבירים כדי לשמור את הרכוש מאבדן. לא
הצליח להוכיח זאת - יראו אותו כאילו לא נקט בכל
האמצעים הללו והוא יצא חייב בדינו.

13. כמות ההוכחות

א. במשפט פלילי מספיקה, כרגיל, עדותו של עד אחד לשם
הוכחת עובדה מסוימת ואף לשם הרשעת הנאשם. אולם יש
סוגי מקרים אשר לגביהם דורש החוק ראיה מסייעת, כלומר -
עדות ישירה מפי עד שני או לפחות ראיה נסיבית נוספת.
החוק דורש ראיה מסייעת כאשר העד היחיד הוא -

(1) שותף לעבירה המיוחסת לנאשם, או -

(2) ילד המעיד ללא שבועה הואיל ואילו מסוגל להבין את
משמעות השבועה, או -

(3) בעבירות מין, או -

(4) בעבירות "עדות שקר".

ב. גם אמרת הנאשם, בפני קצין בודק או המשטרה, אינה
מספיקה לביסוס הרשעת הנאשם בדין. כמובן, השאלה
מתעוררת רק כאשר הנאשם חוזר בו מהודאתו שעה שהוא
מובא בפני בית-הדין. במקרה זה יש צורך שהתביעה תוכיח -
בנוסף לכשרות גביית האמרה - "פרט" נוסף אשר יאשר
ב"דבר מה" את האמרה.

14. החובה להעיד והחריגים לה

א. הכלל הוא, שכל אדם חייב לאמר בעדותו את כל הידוע לו,
אלא-אם-כן עלולים דבריו להפלילו, כלומר, לסכן אותו
במעשה עבירה; במקרה כזה יאמר העד כי הוא אינו מוכן
לענות כיון שתשובתו עלולה להפלילו.

ב. לחובה להעיד ישנם מספר חריגים:

(1) במקרים מסוימים מתיר החוק שהעד לא יגלה סוד מקצועי
כגון סוד רפואי, סוד רשמי, או דבר העלול לסכן את
בטחון המדינה.

2) החוק אוסר על אשה להעיד נגד בעלה, על הורה - להעיד נגד בנו ובתו, וכן להיפך, חוץ מבמקרים של שמוש באלימות זה נגד זה.

3) הנאשם עצמו, לעולם אינו חייב להעיד בכית-המשפט.

ג. בעיני החוק ישנם סוגי אנשים אשר אינם כשרים לעדות בשל תכונותיהם, כגון: שוטה, שוטה המשחטה לעתים ילד בגיל רך, אבל אם יוכח על-ידי מבחן שהם בעלי כושר הבחנה ובעלי תבונה, יהיו כשרים לעדות.

אחריות פלילית

- מקורות: א. ספרות משפטית כללית העוסקה באחריות פלילית.
ב. חש"צ חשט"ו - 1955, ס' 17-20 א".

פ ס ק ה 15

ע ב י ר ו ת

1. מהות העבירה

"אחריות פלילית" היא אחריות על עשיית עבירה. כל מעשה הופך להיות עבירה רק לאחר שהמחוקק החליט על כך במפורש וקבע את מידת העונש המתאימה לו.

עבירה פירושה "מעשה, נסיון, או מחדל, שדינם ענישה" (פקודת הפרשנות). אבן הבוחן לקיום עבירה היא, אם נקבע עונש על מעשה, נסיון, או מחדל. אם לא נקבע בחוק עונש על מעשה מסויים אין לומר כי מעשה זה מהווה עבירה.

ניתן לעבור עבירה באחת משלוש אפשרויות:-

א. "מעשה" - עבירה מבוצעת כאשר אדם עושה פעולה שהיא אסורה על פי החוק ועל המעשה הזה הוא צפוי לעונש.

לדוגמא: אדם מרים ידו ומכה את חברו בלי הסכמתו. התוצאה היא - עבירת תקיפה (פח"פ ס' 248); או חייל האומר דברים המעליבים את המפקד, מביא לתוצאה שהוגדרה בחוק כעבירת "העלבת המפקד" (חש"צ, ס' 62).

ב. "מחדל" - עבירה מבוצעת ע"י מחדל, כאשר אדם מחויב על-פי החוק לעשות מעשה מסויים והוא נמנע מלעשותו ועל הימנעות זו הוא צפוי לעונש.

לדוגמא: חייל חייב להצדיע למפקדו, ולא הצדיע, הרי ע"י הימנעותו זו מהצדעה - עבר עבירה (חש"צ, ס' 133); או חייל שנדרש לסייע לשוטר צבאי במילוי תפקידו, ולא עשה זאת, הרי ע"י כך שנמנע מלעזור - עבר עבירה (חש"צ, ס' 127).

ג. "נסיון" - אדם נחשב כאילו הוא מנסה לעבור עבירה, כשהוא מתחיל בפועל לבצע את זממו, והוא מביא את כוונתו לידי ביטוי ע"י מעשה גלוי, אבל אינו מבצע את זממו כדי השלמת העבירה (חש"צ, ס' 17(20)).

לדוגמא: אדם מנסה לגנוב מעל גופו של הזולת אם הוא מכניס יד לתוך הכיס האחורי של מכנסיו בעומדו בתור לאוטובוס; לפנינו איפוא:

(1) התחלת ביצוע העבירה.

(2) ביטוי לכוונה ממשית, ע"י מעשה גלוי.

נסיון מעין זה נחשב לעבירה, עבירת נסיון, ואין חשיבות אם השלמתה של עבירת הגניבה נמנעה מרצונו של העבריין (היינו שחזר בו לפני השלמת העבירה) או מסיבות אחרות שלעברייך לא היתה שליטה עליהן. כמו-כן אין חשיבות אם בגלל נסיבות שאינן ידועות לעברייך, לא היתה כל אפשרות מעשית לעבור את העבירה (כגון שלא היה כסף בכיס).

2. יסודות העבירה

כדי שהעבירה הפלילית תתגשם במלואה, דרוש בדרך כלל שיתקיימו שני היסודות הבאים כאחד:-

א. ביצוע מעשה העבירה, כלומר, הפעולה של העבריין ותוצאותיה.

ב. מצב נפשי - אשר בהצטרפו למעשה יוצריחד עמו מעשה עבירה (כגון כוונה לגנוב המצטרפת להושטת היד, או אי-איכפתיות המצטרפת למשחק בנצרה והיוצרת מעשה רשלנות).
התופעה הראשונה היא היסוד "הפיזי", החיצוני, של העבירה, ונקראת "המעשה הרע". התופעה השניה היא היסוד המחשבתי, הפנימי, של העבירה, ונקראת "המחשבה הפלילית".

בדרך כלל, אין מענישים אדם על הכוונה גרידא לעבור עבירה, ולעומת זאת, לא ייענש אדם על "המעשה הרע" בלבד, אם אין יסוד המחשבה הפלילית מתלווה אל המעשה הרע.

לדוגמא: סעיף 76(ב) ל-חש"צ אומר:

"חייל שהשמיד במזיד רכוש צבאי... דינו מאסר 7 שנים"

כאן "המעשה הרע" הוא עצם השמדתו של הרכוש הצבאי וזהו היסוד החיצוני של העבירה, אבל כדי שעל-פי סעיף זה תהיה העבירה מושלמת, צריך להחקיים גם היסוד הפנימי של העבירה, כלומר, שהמעשה ייעשה ע"י העבריין "במזיד".

לא נתקיים אחד משני היסודות הנ"ל - אין מרשיעים את החייל על-פי סעיף זה, אף כי יחכן ויורשע על-פי סעיף אחר של החוק כגון "אי שמירתו של רכוש צבאי".

3. היסוד החיצוני של העבירה

המעשה הרע אוצר בחובו שני גורמים:-

א. הפעולות הפיזיות של העבריין.

ב. התוצאה של הפעולות הללו.

בין שני הגורמים הנ"ל של "המעשה הרע" צריך להיות קשר סיבתי, ולכן מוטלת על התביעה החובה להוכיח כי התנהגותו של הנאשם היא שגרמה לתוצאה האמורה.

לדוגמא: אדם נהרג כתוצאה מפגיעת קלע בגופו. הקלע נורה מהרובה לאחר ששמעון לחץ על ההדק ונתהוותה ירייה. המעשה הרע התבטא כאן -

(1) בלחיצת ההדק - פעולה פיזית של שמעון.

(2) במות אדם - התוצאה שנגרמה ע"י לחיצת ההדק בידי שמעון.

ניתן להוכיח את היסודות הנ"ל בהסתייע בהנחה לפיה אדם בוגר בעל שכל בריא אחראי לתוצאות הטבעיות של מעשיו, כאילו התכוון אליהן.

"תוצאות טבעיות" פירושן תוצאות שאדם ממוצע בר-דעת היה מצפה לאירוען.

4. היסוד הפנימי של העבירה

כדי שאדם ישא באחריות פלילית על מעשה רע שהוא עשה, עליו, בדרך כלל, להיות בעל מחשבה פלילית.

לרוב מצביע החוק הפלילי במפורש על קיום היסוד
המחשבתי בעבירה ע"י שימוש בביטויים כגון: "מתוך כוונה",
"בכוונה", "במזיד", "בבוגדין", "ביודעין", "בטענות
שווא", "ברשלנות", "בחוסר זהירות", "בפזיזות" וכו'.

אבל, אפילו אין בסעיף העבירה ביטוי מפורש לכך -
ההנחה המשפטית המקובלת גורסת שתמיד יחייב המחוקק
שיוכח קיום המחשבה הפלילית אצל הנאשם ולא יתכוון להטיל
עונש על אדם שפעל מחוץ "אונס" או מתוך טעות כנה והגיונית,
או מתוך חוסר הכרה וכדומה (חוץ מבמקרים יוצאים מן הכלל,
שבהם מטיל המחוקק אחריות מוחלטת על מעשה עבירה, היינו
גם אם אין מחלופית אליו כוונה מיוחדת כלשהי).

פ ס ק ה 16

הערכים השונים של המחשבה הפלילית

5. "כוונה"

- מעשה נעשה בכוונה, אם העושה ראה מראש את תוצאות המעשה
ואף רצה בהן. מכאן שבמושג "כוונה" מתמזגים שני גורמים:
א. ראיית התוצאה מראש.
ב. רצון להשיג תוצאה זו.

לדוגמא: לוי מחזיק בידו אבן. הוא יודע כי אם האבן
תפגע בשמשה, היא תנופץ. לוי זורק את האבן, מרצונו הוא.
האבן פוגעת בשמשה ומנפצתה. המסקנה: לוי התכוון לנפץ את
השמשה.

את הכוונה מסיקים תמיד מתוך נסיבות הענין, שכן אין
אדם רואה מחשבות לבו של חברו.

6. "מניע"

מניע פירושו - הסיבה או המחשבה הממריצה אדם לפעול כדי להביא לידי התגשמותה של תוצאה הנראית מראש (חש"צ, ס' 17(3)).

כל מעשה אפשר שייגרם ע"י מניעים שונים; ייתכן שיהיה זה מניע מוסרי או מניע בלתי מוסרי. אם בוצעה עבירה פלילית - לא תעמוד לנאשם הטענה שעשה את מעשהו מחוץ מניע מוסרי.

לדוגמא: מפקד פלוגה קיבל הענקה כספית מאת קבלן פרטי, עבור פלוגתו. הוכח כי רק בגלל מניעים נשגבים נדחה קצין זה לעשות מה שעשה. בית-הדין פסק: לאור הוראותיו הברורות של סעיף 11(3) ל-פח"פ, אין המניע יכול להועיל לענין הרשעת הנאשם, אך הוא עשוי להשפיע על חומרת העונש שביח-הדין יטיל. (על המניע של הגנה עצמית ראה ס' 15 לקמז).

7. "רשלנות"

רשלנות פירושה - הימנעות מלעשות מעשה אשר אדם בר-דעת ובעל תבונה ממוצעת, המודרך ע"י שיקולים מקובלים על דעת הבריות, היה עושה בנסיבות דומות, או עשיית מעשה אשר אדם בר-דעת ובעל תבונה ממוצעת, המודרך ע"י שיקולים מקובלים על דעת הבריות, היה נמנע מלעשותו בנסיבות דומות.

רשלנות יכולה להתבטא בצורות שונות, כגון -

- א. רשלנות מחוץ שאדם לא טרח לברר ולדעת את הנסיבות המלוות את פעילותו הפיזית, והיכולות להשפיע על תוצאותיה.
- ב. רשלנות מחוץ אי זהירות בביצוע מעשה מסויים.
- ג. רשלנות מחוץ שאדם לא ראה מראש את תוצאות מעשהו.
- ד. רשלנות מחוץ שאדם לא נקט אמצעים סבירים במועד הנכון כדי למנוע את התוצאות הרעות.

קנה המידה לרשלנות רגילה לגבי עבירות צבאיות, הוא אותו קנה-מידה הנדרש בעבירות פליליות אזרחיות, כלומר, זהירות הנדרשת מאדם בר-דעת רגיל. בדרך כלל משתמש חש"צ בהגדרה של "אי-נקיטה בכל האמצעים הסבירים במועד הנכון" ולפי הגדרה זו הוא אומד את מידת הרשלנות.

8. ידיעת העובדות - "ביודעיך"

בעבירות מסוימות דורש המחוקק, כאחד מיסודות העבירה, כי העבריין ידע עובדות מסוימות; אחרת לא יורשע בדין על אותה עבירה.

כאשר המחוקק דורש כי ידיעת עובדות ופרטים מסוימים תהווה יסוד מיסודות העבירה, ישתמש בדרך כלל - בהגדרת העבירה - במונח "ביודעיך".

במקרים כאלה חייבת הקטיגוריה להוכיח כי הנאשם ידע את העובדות כפי שנדרש בהגדרת העבירה; לא הוכיח התובע את קיום הידיעות הנדרשות אצל הנאשם - יצא הנאשם זכאי מאותה עבירה.

איך זהות בין המונח "ביודעיך" לבין ההנחה, שאדם יודע מה שהוא עושה; המונח "ביודעיך" דורש מאת הנאשם ידיעת עובדות מסוימות המפורטות בסעיף.

לדוגמא: חובע המאשים חייל בעבירה של הסתה לפי סעיף 50 של חש"צ, חייב להוכיח כי הנאשם ידע, אמנם, שפעולתו מהווה הסתה.

פ ס ק ה 17

סייגים לאחריות הפלילית

9. אי-ידיעת החוק

אי-ידיעת החוק אינה פוטרת מאחריות פלילית (חש"צ, ס' 17(1)). הנחה שאינה ניתנת לסתירה היא, שכל אדם יודע את כל חוקי המדינה שבה הוא נמצא, אף אם זה מקרוב בא.

לדוגמא: עולה חדש הגיע לנמל חיפה ולא הצהיר על מטבע זר שהיה ברשותו. כאשר עוצרים אותו, הוא טוען: אני עולה חדש ולא ידעתי את החוק המחייב להציע מטבע זר לשר האוצר. במקרה זה ייחכן שיש מקום להמתקת העונש, אבל העולה החדש יורשע בדין.

חזקה על כל החיילים שהם יודעים את תוכנו של הוראות הפיקוד העליון, של פקודות המטה הכללי, של פקודות הקבע, של פקודות שגרה או פקודות כלליות אחרות, שפורסמו בכתב בהתאם לנוהג שבצבא (חש"צ, ס' 133).

טעות בחוק (פירוש בלתי נכון של החוק) אינה פוטרת מאחריות פלילית.

10. חוסר רצון

לא ישא אדם באחריות פלילית בשל מעשה או מחדל שנרחש שלא מרצונו (חש"צ, ס' 17(3)).

אין להרשיע אדם בדין אם הוכיח כי תנועותיו, אשר גרמו ל"מעשה הרע", לא נעשו מרצונו הוא, אלא מתוך אונס או כפייה, שלא היתה לו שום שליטה עליהם.

לדוגמא: אדם שנדחף ע"י אדם אחר לעבר אדם שלישי ומפיל אותו, לא יתן את הדין על כך.

הרצון הוא יסוד של המחשבה הפלילית, ואם לא הוכח כי אדם עשה את העבירה המיוחסת לו מתוך רצון - לא ישא באחריות פלילית.

11. טעות בעובדה

טעות בעובדה תהווה צידוק, במקרים שבהם הנאשם פעל באמונה כנה ומחקבלת על הדעת שקיים מצב מסוים, ואילו היה המצב כפי שחשב, היתה פעולתו מוצדקת (חש"צ, ס' 17(4)).

לא ישא אדם באחריות פלילית אם יוכח -

א. שהטעות שהוא טעה היתה טעות כנה - מנקודת ראות סובייקטיבית של הנאשם.

ב. שהטעות היתה הגיונית - מבחינה אובייקטיבית כפי שרואה זאת בית-הדין.

ג. שבעת שהנאשם פעל על פי טעות - לא היתה פעולתו מודרכת ע"י כוונה פלילית כל שהיא.

לדוגמא: אשה ערביה נמצאת לבדה עם ילדיה בבית מרוחק ממרכז הכפר. באמצע הלילה התעוררה לקול דפיקות על הדלת. היא שאלה "מי שם" אך הדופק לא ענה לשאלותיה, התרחק מהדלת ודפק שוב על חריס החלון והחל לטפל בפתיחתו. האשה

נבהלה ובחשבה כי גבר זר מנסה לפרוץ אליה ולאנסה, נטלה את רובה בעלה, ירתה מבעד החריס המוגף על-מנת להבריח את המתפרץ. נתברר כי נהרג האדם שדפק על הדלת, והוא היה בעלה. בית הדין קבע כי סעוטה של האשה היתה גם כנה וגם הגיונית בנסיבות המקרה, ומאחר שפעלה לשם הגנה עצמית ולהגנה על ילדיה - זוכתה בדין.

12. אי שפיות דעה

אי שפיות דעה פוסרת מאחריות פלילית (חש"צ, ס' 17(6)).

אי שפיות הדעה פירושה: חוסר יכולת לדעו מה מותר לעשות ומה אסור, וחוסר יכולת להבין את משמעות המעשה.

הטירוף צריך שיחול בשעת מעשה העבירה, ולא בזמן אחר. רק אז אפשר להניח שהעבריינין - מפאת הליקוי שחל בשכלו - לא התכוון לעשות את העבירה, ואף לא התרשל בפעולתו. כמו כן לא יעמוד אדם לדין אם ביצע את מעשהו מתוך דחף פנימי פתאומי שאין בכוחו לעמוד בפניו.

13. שכרות

שכרות לא תפסור נאשם מאחריות פלילית, אלא אם השכרות נגרמה שלא בהסכמת הנאשם והיא פגעה בצלילות דעתו עד שלא יכול היה לדעת או להבין מה הוא עושה. (חש"צ, ס' 17(7)).

שכרות שלא הגיעה עד כדי טרוף-דעה בנסיבות כנ"ל - אינה פוסרת מעונש. פרט לנסיבות כנ"ל שכרות לא תהווה הגנה בפני כל אשמה פלילית, והשיכור ישא באחריות פלילית בעד מעשיו.

לדוגמא: יעקב הושקה יין על ידי חבריו. הם עשו זאת בזדון ושלא בהסכמתו אבדה ליעקב צלילות הדעת עד שלא ידע את אשר הוא עושה. הוא גרם למהומה במקום צבורי ותקף עוברים ושבים. בנסיבות אלו יהיה יעקב פסור מעונש.

14. הכרח

פרט למעשה בגידה או רצח - לא יחשב לעבירה מעשה שעשה אדם שהיה אנוס לעשותו מחמת איומים, שהיוו יסוד מספיק לחשוש שחוצאתם תהיה המתתו בו במקום, או חיבול חמור בגופו, אם לא יכנע לאיומים (ס' 17(9) ל-חש"צ).

לדוגמא: ראובן מכוון אקדח טעון כלפי שמעון ואומר:
"חחום על השטר הזה, ולא - אהרוג אותך". שמעון יודע
שהוא מזייף את השטר אך באיך ברירה הוא חותם כפי
שנצטווה. מעשהו יסולח לו, שכן פעל תחת לחץ של איום.

אולם מעשה כזה ייחשב בכל זאת לעבירה, אם עושה
המעשה היה חייב, ולפי נסיבות הענין הוא היה
חייב להקריב את חייו או גופו ולא לבצע מעשה זה
(חש"צ, ס' 9).

לדוגמא: ראובן קבל פקודה להסתער על עמדת האויב,
אולם מתוך פחד פן ייהרג הוא זרק את נשקו וברח.
מעשה זה לא יסולח לו אפילו עשה זאת מחשש חמור
לחייו.

15. צורך

מעשה או מחדל שהיו נחשבים כרגיל כעבירה - יסולחו לנאשם,
אם יוכל להראות שהמעשה נעשה, או לא נעשה, רק כדי למנוע
תוצאות שאי אפשר היה להימנע מהן באופן אחר, ואשר אילו
באו, היו גורמות נזק או חבלה רצינית -

א. לגופו, לכבודו או לנכסיו, או

ב. לגופם ולכבודם של אנשים אחרים, שהיה חייב להגן עליהם,
או

ג. לנכסים שנמסרו להשגחתו.

מעשה או מחדל כאמור לעיל מסויגים ומותנים בתנאים:-

א. שבעשותו אותם לא עשה הנאשם יותר משהיה צורך לעשות
למטרה המסויימת (לפי קנה-מידה אובייקטיבי).

ב. שהחבלה שנגרמה ע"י המעשה לא תהיה גדולה מהחבלה או הנזק
שביקש למנוע (חש"צ, ס' 17(10)).

לדוגמא: ראובן חקף את שמעון והכהו באגרופיו.
שמעון רשאי להתגונן ולהחזיר מכות לראובן, אך איך
שמעון רשאי למשל להוציא אקדח ולירות בראובן ולהרגו
או לפצעו, כי שימוש באמצעי כה קיצוני הוא למעלה
מהדרוש להגנתו העצמית ועלול לגרום לתוצאה חמורה
הרבה יותר מהנזק שבקש למנוע. אך אם ראובן חקף את
שמעון בסכין מתוך כוונה לפצעו או להרגו רשאי יהיה
שמעון להתגונן אפילו על ידי ירייה בראובן באקדח.

לא ישא אדם באחריות פלילית בשל מעשה, אם עשה את המעשה באחת הנסיבות הבאות:-

- א. לשם מילוי חוק.
 ב. לשם ציות לצו של רשות בעלת סמך שהחוק מחייבו להישמע לה, אלא אם כן היה ברור וגלוי שהצו הוא בלתי חוקי.

חייל חייב למלא כל פקודה הניתנת לו על ידי מפקד ולציית להוראות מפקדו ציית גמור ובלתי מסוייג; לעקרון זה יש יוצא מן הכלל אחד:

אסור על חייל לקיים פקודה שהיא בלתי חוקית באופן ברור וגלוי; אם עשה מעשה עבירה עקב קיום פקודה שהיא בלתי חוקית באופן ברור וגלוי, לא יוכל להצטדק במשפט כי פעל לפי פקודה.

מהי פקודה שהיא בלתי חוקית באופן ברור וגלוי?

זוהי פקודה המצווה על החייל לבצע מעשה פשע או מעשה בעל אופי פלילי מובהק וברור (כגון פקודה לחייל לירות באזרח שלו העובר לתומו ברחוב, פקודה לבצע שוד וכיו"ב).

בקשר לסוגיה זאת אמר ביה"ד הצבאי המחוזי בתיק מר/3/57 (ענין כפר קאסט):

"...סימן היכרה של פקודה "בלתי חוקית בעליל" - מן הדין שיתנוסס כדגל שחור מעל לפקודה הנתונה, ככתובת אזהרה האומרת: "אסור"! לא אי חוקיות פורמלית, נסתרת או נסתרת למחצה, לא אי חוקיות המתגלה רק לעיני חכמי משפט חשובה כאן, אלא הפרת חוק גלויה ומובהקת, אי חוקיות ודאית והכרחית המופיעה על פני הפקודה עצמה, אופי פלילי ברור של הפקודה או המעשים שהפקודה מצווה לעשותם, אי חוקיות הדוקרת את העיץ ומקוממת את הלב, אם העיץ אינה עיוורת והלב אינו אטום או מושחת - זוהי מידת אי החוקיות "בעליל" הדרושה כדי לבטל את חובת הציות של חייל ולהטיל עליו את האחריות הפלילית למעשיו".

סעיף 125 ל-חש"צ פטר חייל מאחריות פלילית על סירוב למלא פקודה, או על אי קיום פקודה, כאשר ברור וגלוי שהפקודה היא בלתי חוקית בעליל.

לדוגמא: חייל קיבל פקודה ממפקדו להרוג נערה שעברה,
לפי תומה, ברחוב אלנבי בחל-אביב, והוא לא מילא את
הפקודה. החייל יהיה פטור מלשאת באחריות פלילית בעד
הסירוב, מאחר שברור וגלוי בעליל שפקודה זו לא היתה
חוקית.

17. צידוק נוסף לחיילים

חייל לא ישא באחריות פלילית אם העבירה שעבר נעשתה באחת
הנסיבות הבאות:

א. כדי למנוע מרידה בצבא או למנוע המשכחה.

ב. כדי למנוע סירוב למלא פקודה או אי-קיום פקודה בשעת
פעולה קרבית.

הצידוק הנ"ל מותנה בכך -

א. שאי-אפשר היה למנוע את המעשים הנ"ל בדרך אחרת.

ב. שבעשותו את העבירה, לא עבר החייל את המידה הדרושה לאותה
מטרה (חש"צ, ס' 8).

פ ס ק ה 18

צדדיט אפשריים לעבירה פלילית

18. עבריינים עיקריים

לעמים מעורבים בביצוע עבירה בשלביה השונים מספר עבריינים.
להלן פירוט הסוגים השונים של העבריינים (חש"צ, ס' 17(14)).

א. המבצע - הוא אדם שביצע את העבירה.

לדוגמא: ראובן ירה בלוי וגרט למוחו. ראובן ייחשב
כמבצע ("עברייין עיקרי").

ב. המשדל - הוא מי ששידל או יעץ לאדם אחר לבצע עבירה ואותו
אדם אמנם ביצע את העבירה, או עבירה אחרת דומה, כתוצאה
מן השידול. דינו של המשדל כדין העברייין העיקרי.

מי שניסה לשדל חייל לעבור עבירה צבאית ייחשב כמי שניסה לבצע את העבירה (חש"צ, ס' 18).

לדוגמא: ראובן הסית את שמעון לירות בלוי ולפצעו. ראובן ירה בלוי וגרם למותו. למרות העובדה ששמעון רצה רק שראובן יפצע את לוי הרי מאחר ומותו של לוי היווה תוצאה אפשרית מהמעשה שראובן עשה לפי עצתו של שמעון, ייחשב שמעון כעברייך עיקרי נוסף לראובן, ודינו כדין מי שביצע בעצמו את הרצח.

ג. המסייע - כמוהו כעברייך עיקרי גם אם אינו נוכח במקום המעשה. אדם שנוכח במקום שנעשתה בו עבירה, כדי לעזור בביצועה (בעוזרו להתגבר על התנגדות אפשרית, להבטיח את הביצוע או לחזק את החלטתו של המבצע), יראה אותו החוק כאילו סייע בפועל.

לדוגמא: לוי עומד על המשמר מחוץ לחנוה, שעה שראובן מבצע שוד בפנים החנות. במקרה זה ייחשבו גם ראובן וגם לוי כעבריינים עיקריים.

המסייע יהיה אחראי לעבירה גם אם לא רצה לסייע בביצוע עבירה זו דוקא, אך עבירה זו בוצעה כתוצאה אפשרית מעבירה אחרת בה השתתף (חש"צ, ס' 17(15)).

לדוגמא: ארבעה אנשים מבריחים סחורה, ואחד מהם עשה עבירה, שהיא תוצאה אפשרית מעבודתם: הוא ירה בשוטר שעצר את הקבוצה והרגו. כל המבריחים הנוכחים ייחשבו כשוחפים לדבר העבירה, והם כולם עבריינים עיקריים. בדוגמא שלפנינו יורשעו כולם, אף על פי שבידיהם נמצא רובה אחד, ולא היה ידוע מי השתמש בו.

19. מסייע לאחר מעשה

המסייע לאחר מעשה הוא המקבל את העברייך לאחר ביצוע העבירה או המסייע בידו (סיוע של ממש) למלט את עצמו מן העונש - והוא איננו קרוב לו קרבת אב, אם, בן, בת, בעל או אשה. אמנם עונשו של מסייע זה קל מעונש העברייך העיקרי - הוא צפוי לעונש שלא יעלה על מחצית עונשו של העברייך העיקרי ולא יותר ממאסר של שלוש שנים (חש"צ, ס' 17(17)).

אפשר להביא "מסייע לאחר מעשה" לדין אף אם העבריינין
העיקרי שהואשם בעבירה עדיין לא הועמד לדין, כגון
שהשלטונות לא הצליחו לעצרו עדיין (חש"צ, ס' 17(18)).

20. אי מניעת עבירה

חייל שידע שחייל אחר זומם או מנסה לעבור עבירה ואינו
פועל באופן סביר למנוע את עשייתה או השלמתה - עובר
הוא עצמו עבירה. חובת הודעה לרשות מוסמכת אינה חלה על
מי שקרוב לעבריינין קרבת בן-זוג, הורה, צאצא, אח או
אחות (חש"צ, ס' 134).

פ ס ק ה 19

ס י כ ו ן כ פ ו ל

21. כ ל ל י

אחריות פלילית לא חחול פעמיים על אדם בשל אותה עבירה
(חש"צ, ס' 17(13)).

אדם שעמד לדין ונשפט ע"י בית משפט מוסמך וזוכה
מאשמה או חוייב בה, שוב אין לחובעו לדין על אותה אשמה.

אולם אם אוחן העובדות מהוות עבירות שונות, אין
כל מניעה להכליל את כולן בגליון אישום אחד אשר לפיו
יורשע הנאשם, אבל במקרה כזה יש להטיל עונש אחד בלבד.

לדוגמא: חייל אשר מילא תפקיד שמירה, עזב את מקום
שמירתו והלך לחזות בהצגת קולנוע. אפשר להאשימו על מעשה
זה בעבירה של העדר ממקום שהוא חייב להימצא בו אותה שעה
(ס' 94) וכן אפשר להאשימו בעבירה לפי ס' 58, נטישת
משמרת. במקרה זה אותן העובדות, דהיינו נטישת המשמרת,
מהוות שתי עבירות שונות, אולם העונשים שיוטלו על הנאשם
בגין שתי העבירות יהיו בד"כ חופפים.

22. תחולת העקרון

חש"צ מכיר בעקרון "הסיכון הכפול" ולכן:-

- א. מי שהובא לדין משמעתי על מעשה פלוני וחוייב או זוכה, לא יובא שנית לדין משמעתי על אותו מעשה (ס' 169).
- ב. מי שחוייב או זוכה בדין בבית-דין צבאי או בבית-משפט אזרחי, לא יובא שנית לפני בית-דין צבאי או בית משפט של המדינה בשל אותו מעשה העבירה (חש"צ, ס' 17(13)).
- ג. מי שנשפט על מעשה פלוני בבי"ד צבאי, או בכל בימ"ש אחר של המדינה, לא יובא לדין משמעתי על אותו מעשה (חש"צ, ס' 171(א)).

23. חריגים לתחולת העקרון

העקרון של הסיכון הכפול, אינו חל במקרים הבאים:

- א. כאשר הדין המשמעתי של אדם אשר זוכה, או חוייב בדין, בטל מעיקרו, במקרה כזה ייחשב המשפט כאילו לא היה, והנאשם - כאילו לא עמד מעולם בסיכון כל שהוא (חש"צ, ס' 169).
- ב. אדם שנידון בדין משמעתי והובא שניה בפני בי"ד צבאי או בימ"ש אחר של המדינה, על אותו מעשה; לא יוכל להצביע על עיקרון הסיכון כפול, כטענה למניעת משפטו (ס' 171(ב) ל-חש"צ), כי על פי חש"צ איך פסק בדין משמעתי נחשב כמעשה בי"ד. אולם אם אדם נידון בדין משמעתי, לא יובא על אותו מעשה עבירה לבי"ד צ, אלא לפי הוראה בכחב של ראש המחוז השיפוטי (לאחר קבלת חוות דעתו של פרקליט צבאי); ולא יובא בפני בימ"ש של המדינה, אלא לפי הסכמת פרקליט המדינה. בכדי להסיר כל צל של ספק ביחס לתוקף הפסק שניתן בדין משמעתי, נקבע בחש"צ שבמקרה שהובא הנאשם שנית לדין בפני בי"ד צבאי או בימ"ש אחר כאמור לעיל, הפסק שניתן בדין משמעתי בטל מעיקרו (חש"צ, ס' 170).
- ג. נשפט אדם על מעשה או מחדל, ולאחר מכן מת אדם כחוצאא מאוחו מעשה או מחדל, אפשר להביאו לדין שניה, בשל גרימת המוות.

עבירות צבאיות

מקורות: חש"צ חשט"ו - 1955
סעיפים 43-135 514-521

פ ס ק ה 20

כ ל ל י

1. עבירות לסוגיהן

- עבירה פלילית היא מעשה, מחדל או נסיון שדינם ענישה.
חש"צ עוסק בשלושה סוגים של עבירות:-
- א. עבירות צבאיות - כלומר, כל אותן העבירות שפורטו והוגדרו כעבירות ב-חש"צ-חשט"ו חלק ב' פרק שלישי.
- ב. עבירות אחרות - שאינן עבירות צבאיות - כלומר, עבירות אשר חוקים אחרים יוצרים ומגדירים אותן ואשר אינן מופיעות ב-חש"צ; אם חיילים עוברים עליהן, ניתח להעמידם לדין בפני בתי-דין צבאיים.
- בעבירות אלה דנים סעיפים 14-15 ל-חש"צ.
- ג. עבירות מיוחדות - אלה הן עבירות שיש להן קשר למסגרת הצבאית אותן עברו אזרחים שאינם כפופים ל-חש"צ. עבירות אלה תידונה בבתי משפט אזרחיים. לדוגמא: אזרח שלבש מדי חייל והתחזה כחייל, עובר עבירה לפי ס' 518 ל-חש"צ אך יועמד על כך לדין בפני בימ"ש אזרחי. דוגמא נוספת: אזרח שהוזמן לחת עדות בפני בי"ד צבאי ולא התייצב, עבר עבירה על פי סעיף 514 ל-חש"צ ויועמד על כך לדין בפני בימ"ש אזרחי.
- בעבירות אלה עוסקים סעיפים 514 - 521 ל-חש"צ.
- במסגרת פרק זה נדון בעבירות הצבאיות בלבד.

2. כיצד קוראים סעיפי עבירות

החוק מגדיר כל עבירה ועבירה על ידי פירוט היסודות הנפשיים והפיזיים המהווים אותה. אומרים שעבירה מסוימת מבוצעת כאשר מצטרפים וקורים כל היסודות המנויים בסעיף של החוק, המגדיר את המעשה כעבירה.

אם במעשה מסויים לא נתקיימו כל היסודות הנדרשים בסעיף העבירה, אם חסר אחד מהם, או יותר, לא יהווה אותו המקעשה עבירה על אותו סעיף, אם כי צירוף חלק מהיסודות יכול להוות עבירה אחרת.

דוגמא א'

לפי סעיף 60 ל-חש"צ - חייל שהיכה שוטר צבאי מפני שהלה הגיש נגדו תלונה, ייאשם בעבירת אלימות כלפי ממלא תפקיד. כדי שהנאשם יחוייב בעבירה לפי סעיף זה, על התביעה להוכיח כי נתקיימו במקרה הנ"ל כל היסודות המהווים את העבירה כפי שהוגדרו בס" 60 ל-חש"צ והם:-

(1) שהנאשם הוא חייל.

(2) שהנאשם היכה.

(3) שהמוכה היה שוטר צבאי.

(4) שהמכות ניתנו לשוטר בקשר לתפקידו.

לא הוכחו כל ארבעת היסודות הנ"ל גם יחד אי-אפשר לחייב את הנאשם בעבירת אלימות כלפי ממלא התפקיד.

אך אם הוכחו שלושת היסודות הראשונים ולא הוכח כי המכות ניתנו לשוטר הצבאי בקשר לתפקידו, הרי הוכחה כאן עבירה אחרת היינו עבירה של אלימות כלפי חייל לפי ס" 61 ל-חש"צ, מאחר וסע" 61 - מורכב רק מהיסודות הבאים:

- הנאשם הוא חייל.

- הנאשם היכה.

- המוכה הוא חייל.

אם נשווה את יסודותיו של ס" 61 ליסודותיו של ס" 60, ניווכח שהאחרון כולל בתוכו את היסודות של ס" 61 ונוסף עליהם גם את היסוד הרביעי דהיינו שהמכות ניתנו לשוטר הצבאי בקשר לתפקידו ובמקרה הנדון מאחר ולא הוכח יסוד זה הרי נעברה עבירה לפי ס" 61 ל-חש"צ.

דוגמא ב':

לפי סעיף 122 ל-חש"צ - קצין שהיה בתפקיד אמר לחייל:
"נקה את החדר" ואילו החייל, במקום לקיים את הפקודה הלך
לשקם; האם אפשר להאשים את החייל בסירוב לקיים פקודה?
כדי שהנאשם יחוייב בעבירה לפי הסעיף הזה, על התביעה
להוכיח כי נתקמו כל היסודות המהווים את העבירה, והם:-

- (1) שהנאשם הוא חייל.
- (2) שהנאשם קיבל פקודה.
- (3) ממפקד שהיה בתפקיד.
- (4) שהנאשם לא קיים את הפקודה.
- (5) שהנאשם עשה זאת במזיד (הנסיבות כגון העובדה של הליכת
הנאשם לשקם במקום לקיים את הפקודה, יכולות לעיחים
להצביע על אי-קיום פקודות במזיד).

אם לא הוכחו כל 5 היסודות הנ"ל גם יחד, לדוגמא: אם לא
הוכח שהמעשה נעשה במזיד - אי אפשר לחייב את הנאשם בעבירת
סירוב לקיים פקודה. אך יחכן שהחייל יורשע בהתבסס על אותם
נתונים (1)-(4) באי-קיום פקודה בנגוד לסעיף 123 ל-חש"צ,
אשר כוונת זדון אינה נמנית עט יסודותיו.

בחירת סעיף החוק המתאים לעבירה ^{3.}

מעשה מסויים עשוי להוות עבירה על-פי סעיפים שונים של
החוק, במקרה זה יש לבחור את סעיף העבירה ההולם ביותר את
המעשה.

דוגמא א':

ח י י ל י ר ה בחייל אחר והרגו, אין להאשימו בשימוש
בלתי-חוקי בנשק (חש"צ ס' 85), אם כי מעשהו מהווה גם
עבירה זאת, כי אם יש להאשימו בהריגה או ברצח.

דוגמא ב':

חייל לא קיים פקודות במזיד, אין להאשימו באי-קיום פקודה
(חש"צ ס' 123), כי אם בסירוב לקיים פקודה (חש"צ ס' 122).

במקרה שקיים סעיף מיוחד המתייחס לעבירה הנדונה,
אין להאשים עברין על פי סעיף כללי.

ל ד ו ג מ א: חייל שהתפרע לפני קופת בית קולנוע, יובא
לדין על פי סעיף 128 ל-חש"צ (התנהגות פרועה במקום
ציבורי), מאחר שאחד היסודות של סעיף 128 מתייחס באופן
מיוחד למקרה כעין זה.

חייל כנ"ל לא יובא לדין על פי ס' 132 - שהוא סעיף
כללי ואפשר להשתמש בו רק אם אין המעשה מהווה עבירה
צבאית אחרת.

רשימת העבירות הצבאיות

<u>שם העבירה</u>	<u>סעיף העבירה</u>
בגידה.	43.
עזרה לאויב.	44.
התנהגות מחפירה בקשר לפעולות צבאיות.	45.
מרידה.	46.
מתן יד למרידה.	47.
מרי.	48.
הפגנה פוגעת במשמעת.	49.
הסתה למרי.	50.
זריעת בהלה או יאוש בין חיילים.	51.
זריעת בהלה או יאוש.	52.
חעמולה הפוגעת במשטר הצבאי או במשמעת הצבא.	53.
חעמולה הפוגעת בסדר הטוב בצבא.	54.
חזקת כוונה להפיץ.	55.
עבירות בקשר לשבי.	56.
גילוי ידיעות.	57.
נטישת משמרת.	58.
אלימות כלפי מפקד.	59.
אלימות כלפי ממלאי חפקיד.	60.
אלימות כלפי חייל.	61.
איום ועלבונות כלפי מפקד.	62.
איום על ממלא תפקיד.	63.
החנגדות לפעולה חוקית.	64.

<u>שם העבירה</u>	<u>סעיף העבירה</u>
התעללות.	65.
עיכוב רכוש ללא הצדקה.	66.
שררה כלפי פקודים.	67.
חריגה מסמכות.	68.
פגיעה בצבא על ידי חריגה מסמכות.	69.
גרימת נזק לרכוש על ידי חריגה מסמכות.	70.
קצין שיפוט שחרג מסמכותו.	71.
חריגה מסמכות עד כדי סיכון חיים ובריאות.	72.
חריגה מסמכות עד כדי סיכון ביטחון המדינה.	73.
ביזה.	74.
אינוס.	75.
השמדת רכוש.	76.
הוצאת רכוש מרכוש הצבא.	77.
הוצאת נשק מרשות הצבא.	78.
שימוש ברכוש הצבא שלא למטרות הצבא.	79.
אי שמירתו של רכוש צבאי.	80.
חזקה רשלנות.	81.
נטילת ציוד והספקה או עיכובם שלא כדין.	82.
אכזריות כלפי בעלי חיים.	83.
גניבה מחייל.	84.
שימוש בלתי חוקי בנשק.	85.
גרימת עיקולו, מעצרו וחילוטו של כלי טיס, כלי שיט, או כל תחבורה אחר.	86.
נטישת כלי טיס או שיט.	87.
טיפול בכלי טיס או בכלי שיט בחוסר זהירות או בניגוד להוראות.	88.
טיסה ללא רשות.	89.
טיסה אסורה.	90.
אי מילוי הוראות מפקד כלי טיס או כלי שיט.	91.
עריקה.	92.
חזקה כוונה שלא לחזור.	93.
העדר מן השירות שלא ברשות.	94.
התגייסות חוזרת לכוחות סדירים.	95.
התגייסות במרמה.	96.
קבלת תפקיד במרמה.	97.
שחרור במרמה.	98.
פסור משרות ביטחון במרמה.	99.
הסתלת מוס.	100.

<u>שם העבירה</u>	<u>סעיף העבירה</u>
התחלות.	.101
השתמטות מפעולות מסוימות.	.102
שוחד.	.103
ענין בעסקה הנעשית על ידי הצבא.	.104
עבירה במסמכים צבאיים.	.105
רשלנות לגבי חעודות.	.106
האשמות שווא.	.107
ידיעות כוזבות.	.108
עבירות לגבי בחי דין צבאיים.	.109
עבירות לגבי שופט חוקר ואחרים.	.110
עדות שקר בבית דין.	.111
עדות שקר שלא בבית דין.	.112
עדויות סותרות.	.113
מעצר שלא כדין.	.114
עדויות בקשר למעצר.	.115
סרוב להחזיק במשמורת.	.116
סרוב לסייע להחזיק במשמורת.	.117
הפרעה להחזקה במשמורת.	.118
שימוש באמצעים בלתי כשרים לצורך חקירה.	.119
שחרור ממשמורת.	.120
בריחה ממשמורת.	.121
סירוב לקיים פקודה.	.122
אי קיום פקודה.	.123
התרשלות.	.124
אין חובה לקיים פקודה בלתי חוקית.	.125
הפרעה לשוטר צבאי.	.126
סירוב לסייע לשוטר צבאי.	.127
התנהגות פרועה.	.128
התנהגות מבישה.	.129
התנהגות שאינה הולמת.	.130
התחזות.	.131
פגיעה במשמעח.	.132
אי קיום הוראות המחייבות בצבא.	.133
אי מניעת עבירה.	.134
קשר לעבור עבירה.	.135

ניתוח עבירות צבאיות נבחרות

למען הקל על הבנתן של אי אלו עבירות השכיחות בחיי הצבא יובאו להלן הסברים לאותן העבירות.

5. גילוי ידיעות (ס' 57)

סעיף 57 מבחין בין שני סוגים של ידיעות שהחילל יובא לדין על מסירתן:

א. כתב סתרים, סיסמא, סימן היכר ושאר הפרטים המפורטים בס"ק (1).

די בכך שחילל מסר ידיעות אלה ללא רשות ואין חשיבות למי מסר (לאזרח ואפילו הוא אביו או אשתו או לחייל אחר) והיכן מסר (בשיחה, בארבע עיניים או בפומבי).

ב. פרטים חשובים בנוגע לתפקידיו, סוג שירותו או מקום שרתו בצבא של החייל המוסר או של כל חייל אחר או כל פרט חשוב ביחס לצבא, אשר לפי פקודת הצבא או הנוהג הצבאי אין למסרו אלא למי שמוסמן לקבלו.

בפ"מ 21.0106 ס' ד' ו-ה' מפורטת רשימה של ידיעות אשר אסור לחייל למסרן אלא למי שהוסמן בתוקף תפקידו לקבלן.

סעיף 57 קובע עונש על מסירת ידיעה בין אם היא נכונה ובין אם אינה נכונה, והסיבה היא בכך שאילו היה אסור למסור רק ידיעה נכונה, - היה זה פתח למסירת ידיעות ע"י חיילים ללא אפשרות של הענשה. אם חייל יוכיח, למשל, שמספר חיילי גדודו הוא 1000. ואילו הוא ספר שיש רק 998 חיילים בגדוד, היה מוכיח בזאת שמסר ידיעה לא נכונה ולא היה בר-עונשין. ידוע שבדרך כלל עצם מסירת ידיעה היא המזיקה לביטחון המדינה, ועליה חייב החייל להענש, כי לגבי אויב המעוניין לדעת כמה חיילים יש בגדוד מסויים אין

חשיבות רבה אם בגדוד ישנם שני חיילים יותר או שני חיילים פחות. זאת ועוד, ידוע ששרותי המודיעין יכולים ללמוד עובדות חשובות גם מתוך ידיעות מסולפות שנמסרו להם ולכן ראה המחוקק לנכון לאסור באופן כללי מסירת ידיעה למי שאינו מוסמך לקבלה ואין חשיבות לכך (פרט אולי לגבי קביעת חומרת העונש) אם הידיעה היתה נכונה או לאו.

בעבירה לפי סעיף 57 לא נדרשת כוונת זדון מצד מוסר הידיעה, וגם מי שגילה ידיעות מתוך תום לב, או תחת איזמים, יורשע בעבירה זו, אם כי בית הדין יתחשב בודאי בתום הלב שעה שהוא בא לקבוע את חומרת העונש.

6. נטישת משמרת (ס' 58)

חייל שנשט את משמרתו, דינו - מאסר עד שלוש שנים, ואם עבר את העבירה נוכח האויב, היינו בעת פעולות צבאיות בהן יש מגע עם האויב או בהן צפוי מגע קרוב עם האויב, דינו מאסר עד שבע שנים.

הנטישה אינה חייבת להיות עזיבה לצמיחות אלא אף זניחה זמנית של המשמרת מהווה נטישה בגדר סעיף זה.

המונח "משמרת" המופיע בסעיף זה אינו זהה למונח שמירה אלא כולל גם תפקידים אחרים הקשורים במילוי תפקיד מוגדר במקום קבוע כגון: תפקיד קצין תורן, סמל תורן, נהג תורן, וכו'.

הסעיף מכיל בחלק השני שבו הוראות מיוחדות לזקיף, היינו לחייל הממלא תפקיד שמירה כפשוטו, הסעיף קובע כי אסור על הזקיף:-

א. לעזוב את משמרתו לפני שהוחלף כדין (היינו אף אם עבר הזמן בו היה עליו להיות מוצב על משמרתו), או

ב. להתנהג על משמרתו, בניגוד לפקודות הצבא או להוראות, באופן שמונע ממנו למלא את התפקיד שלמענו הועמד כזקיף. דוגמא: זקיף שנרדם על משמרתו, או חייל שהוצב לשמירה בערב קר, התכרבל בשמיכה וכיסה בה את ראשו, התנהג באופן המונע ממנו למלא כראוי את תפקידו. עונשו של הזקיף מאסר עד חמש שנים ואם נעברה העבירה נוכח האויב - עד עשר שנים.

7. אלימות כלפי מפקד (ס' 59)

ניחן לבצע את העבירה בשתי דרכים:

- א. ע"י הכאת המפקד (למשל: מתן סטירה לחי).
 - ב. ע"י שמוש באלימות אחרת (כגון השלכת בקבוק לעבר המפקד).
- ביצוע העבירה תלוי בכך שהנאשם ידע שהחייל המותקף הנו מפקד לגביו, אם לא ידע שהוא מפקד - אין אפשרות להאשימו עפ"י סעיף זה.

בהתאם לסעיף 1 ל-חש"צ הרי "מפקד" לגבי חייל הוא:

- א. הגבוה ממנו בדרגה, כך למשל טר"ש יחשב מפקד לגבי כל טוראי.
- ב. מי שלפי פקודות הצבא או לפי הנוהג בצבא רשאי לתת לו פקודה, אף אם איננו גבוה ממנו בדרגה, כך למשל מדריך בקורס ייחשב כמפקד לגבי חניכי הקורס אף אם הם גבוהים ממנו בדרגה.

מי שמבצע את העבירה של אלימות כלפי מפקד המשמש בשעת מעשה בתפקידו, למשל חייל החוקף את הקצין התורן של יחידתו, עונשו חמור יותר מאשר עונשו של חייל המבצע את העבירה כלפי מפקד שאינו משמש אותה שעה בתפקידו למשל טוראי, החוקף רב-טוראי מיחידה אחרת הבא לבקור ביחידה החייל החוקף.

8. התעללות ושררה כלפי פקודים (55 ו-67)

עבירת התעללות יכולה ללבוש שתי צורות:-

- א. הכאת אדם הנמצא במשמורת שהחייל המכה מופקד עליה, או התעללות באותו אדם בדרך אחרת. אין חשיבות לדרגת האדם המופקד על המשמורת ודרגת הנמצא באותה משמורת (משמורת כוללת: מאסר, מחבוש ומעצר), או
- ב. הכאת חייל הנמוך בדרגתו מהמכה, או התעללות בו בדרך אחרת. החוק יוצא מתוך הנחה כי כל אימת שחייל גבוה בדרגה מכה חייל נמוך ממנו בדרגה, החייל המוכה אינו חפשי להגן על עצמו באותה מידה שהיה מגן על עצמו מפני מכותיו של חייל בעל דרגה זהה לשלו ולכן יש לראות בהכאת חייל ע"י גבוה ממנו בדרגה - התעללות, עליה מעניש החוק באופן חמור.

התעללות ב"דרך אחרת", כוללת צורות שונות של התעללות בחייל, הן על ידי שמוש בכח כלפיו והן על ידי מתן פקודה לבצע דברים שישפילוהו או יגרמו לו כאב או צער, ל ד ו ג מ א: להורות לחייל לזחול בתוך תעלת מים במחנה, או לדרוש כי ישמיע דברי גנאי על עצמו.

"שררה כלפי פקודים" - מהווה שימוש לרעה בסמכות המפקד כלפי פקודו: על ידי כך שהוא מפעיל את סמכותו וכוחו כמפקד כדי לכפות עליו דברים הפוגעים בו לרעה מבחינת זכויותיו או הרגשתו הפיזית או הנפשית. כמו למשל פקודה של המפקד לחייל שינקה את מכוניתו הפרטית של המפקד.

במידה והמפקד השתמש לרעה בסמכותו כלפי פקודיו תוך כדי התעללות הרי המעשה חמור יותר והוא צפוי לעונש כבד יותר. ל ד ו ג מ א: מפקד שהורה את פקודו לעמוד בשמירה במשך שמונה שעות רצופות השתמש לרעה בסמכותו אולם אם הורה לחייל לחבוש לראשו דלי בזמן שמירה, כענש בלתי חוקי על כך ששכח לחבוש כובע פלדה, הרי עבר עבירה של שררה כלפי פקודו תוך כדי התעללות.

9. חריגה מסמכות (ס' 68-73)

עבירת חריגה מסמכות לפי סעי' 68 ל-חש"צ נעברה כאשר נחמלאו שני תנאים:

א. הנאשם עשה מעשה שאיך הוא מוסמך לעשותו והוא יודע שאיך הוא מוסמך לעשותו.

ב. הוא מתחזה כפי שמוסמך לעשות את המעשה למרות שהוא יודע שאיך הוא מוסמך לעשות זאת.

דוגמא: מפקד שהחריס מסמכי רכב מנהג של יחידה אחרת בטענו שהוא מוסמך לעשות זאת, למרות שידע שאינו מוסמך לעשות זאת, עבר עבירה של חריגה מסמכות, מאחר והוא ידע שאיך הוא מוסמך להחריס את המסמכים ויחד עם זאת התחזה כלפי הנהג כמו שמוסמך לעשות זאת.

סעיפים 69 - 73 ל-חש"צ עוסקים במקרים מיוחדים של חריגה מסמכות. כך למשל קובע סעיף 71 ל-חש"צ כי חייל שחרג מסמכותו על ידי שפעל כקצין שיפוט, בין שהוא קצין שיפוט ובין אם לאו, צפוי לארבע שנות מאסר.

פירוש הדבר כי חייל יעבור עבירה לפי סעיף 71 לא
רק אם פעל כקצין שיפוט שעה שלא היה קצין שיפוט אלא
אף אם חרג מסמכותו בעת שדן בדין משמעתי.

דוגמא א': קצין שיפוט דן חייל שלא היה מפקודיו ושרת
ביחידה אחרת. החייל טען בפני קצין השיפוט כי הוא אינו
משרת ביחידתו אך קצין השיפוט לא החשב בטענה זו ודן
את החייל בדין משמעתי. במקרה זה עבר קצין השיפוט
עבירה של חריגה מסמכות לפי ס' 71 ל-חש"צ מאחר והוא
ידע שאין הוא מוסמך לדון את החייל ויחד עם זאת התחזה
כפי שמוסמך לעשות זאת.

דוגמא ב': קש"ז דן חייל בדין משמעתי ולא הודיע לו על
זכותו לבקש העברת הדיון לקש"ב - למרות שפקודות מטכ"ל
קובעות שיש להודיע לחייל על זכותו זו.

קצין שיפוט זה עבר עבירה של חריגה מסמכות מאחר
ושפיטחו של החייל בדין משמעתי מבלי לקיים את סדרי הדין
שנקבעו בפקודות מטכ"ל ע"י הרמטכ"ל, הופך את הדין
המשמעתי לבטל, ואח מעשהו של קצין השיפוט למעשה חסר
סמכות. יצויין כי ביד"צ לערעורים פסק שקיימת הנחה שקצין
שיפוט ככל חייל יודע את תוכן פקודות המטה הכללי.

קצין שיפוט יכול לעבור עבירה של חריגה מסמכות לא
רק במקרה שדן בדין משמעתי חייל שאינו מוסמך לדונו אלא
גם בדרכים אחרות: כך למשל, אם יטיל קצין השיפוט על
הנאשם עונש שאינו בסמכותו מתוך ידיעה שאינו מוסמך
להטילו, הרי הוא עבר עבירה על חריגה מסמכות.

10. ביזה (ס' 74)

ביזה פרושה לקיחת רכוש בשטח כבוש, בין אם הוא של
המדינה הנכבשת ובין אם של תושב מתושביה, ללא רשות,
תוך כדי או בקשר לביצוע פעולות מלחמתיות (למשל סמוך
למועד הכבוש של המקום בו מבוצעת העבירה או בעת כבושו).

עבירת הביזה מחבצעת בין אם לוקחים רכוש הנמצא על
גופו של אדם, למשל הורדה שעון מידו של תושב השטח הכבוש,
ובין אם לקוחים רכוש נטוש, למשל מכונית עזובה ברחובות
העיר הכבושה.

11. הוצאת רכוש והוצאת נשק מרשות הצבא (ס' 77-78)

הוצאת רכוש מרשות הצבא פירושו לא רק הוצאת הרכוש ממחוקן צבאי אלא גם הוצאת הרכוש מכל מקום המיועד לו בצבא. כך למשל אם חייל יקח ללא רשות ציוד מהמחסן היחידתי ויחביאו בחדרו, הרי הוא עבר את העבירה גם אם הרכוש לא הוצא מהמחנה אלא מהמחסן שהוא המקום שיועד על ידי הצבא להמצאו של רכוש זה, עד שיחולק או יוצא משם לפי פקודה מוסמכת.

כדי שנתן יהיה להרשיע חייל בעבירה של הוצאת רכוש מרשות הצבא צריכים להתמלא שלושה תנאים:-

- א. שהרכוש הוא "צבאי". בהתאם להגדרה של סעיף 1 ל-חש"צ הרי "רכוש צבאי" כולל גם רכוש שאינו בבעלות הצבא, אך הנמצא בשימוש הצבא או בהחזקת הצבא. (כגון רכב אזרחי מגוייס או שכור או ציוד הוועד למען החייל שנמסר לשימוש הצבא).
- ב. שהרכוש הוצא שלא כדין, דהיינו בנגוד לפקודות הצבא, לפקודות קבע, לפקודות בעל פה או לנוהג הצבאי.
- ג. שהרכוש הוצא "ביודעין". בתיה"ד הצבאיים פרשו כי המונח "ביודעין" מחייב - שהחייל ידע שהרכוש הוא רכוש צבאי וכי אסור לו להוציאו מרשות הצבא.

ס' 78 המטפל בהוצאת נשק מרשות הצבא הנו ס' המקביל לס' 77 הדן בהוצאת ציוד צבאי שאינו נשק. המונח "נשק" הוגדר בס' 1 ל-חש"צ כדלקמן: "נשק לרבות חלקים ואביזרים של כלי נשק, תחמושת, חמרי נפץ וציוד לחימה אחר, מכשירים המשמשים כלי עזר להפעלה או להכוונה של נשק, בין שהנשק ראוי לשימוש ובין שאינו ראוי". העונש לגבי הוצאת נשק מרשות הצבא הנו חמור יותר מאשר לגבי הוצאת רכוש צבאי אחר.

בשני הסעיפים נקבע כי אם החייל שהוציא את הרכוש או הנשק היה מופקד על שמירתו הרי יהיה צפוי לעונש חמור יותר מאשר במקרה ולא היה מופקד על שמירתו.

יש לפרש המילים "מופקד על שמירתו" - כמתייחסות לחייל אשר עיקר תפקידו לשמור על אותו הרכוש או הנשק, על פי פקודה מיוחדת (למשל חייל שהוטל עליו לשמור על

מצבור תחמושת והחייל נטל מהמצבור קופסת כדורים ללא רשות), או על פי הגדרת התפקיד (למשל מחסנאי יש לראותו כמופקד על שמירת ציוד מחסנו מעצם הגדרת תפקידו, אף מבלי שנאמר לו במפורש כי הוא מופקד על שמירת הציוד).

ס' 77 מבחין לגבי חומרת העונש הצפוי לעבריין בין ציוד שערכו אינו עולה על 100 לירות לבין ציוד שערכו עולה על סכום זה. המוציא מרשות הצבא ציוד מהסוג השני - עונשו חמור יותר.

12. שימוש ברכוש הצבא שלא למטרות הצבא (ס' 79)

רכוש הצבא נועד רק לאותן מטרות להן יעדו אותו הרשויות המוסמכות ב-צה"ל. לכן, אם חייל משתמש ברכוש הצבא שלא למטרות הצבא דינו מאסר עד שנה בהתאם לס' 79 ל-חש"צ. "רכוש הצבא" כולל לא רק את האפסניה הצבאית אלא גם רכוש הנמצא בשימוש או בהחזקתו של הצבא כגון רכב או ציוד הנדסי המופעל על ידי הצבא בהתאם לחוזה שכירות עם בעליהם.

השימוש שלא למטרות הצבא יכול להתבטא על ידי שימוש אותו עושה החייל ברכוש למטרותיו הפרטיות כגון שימוש ברובה צבאי לציד, או למטרה אחרת כלשהי שאיננה המטרה לה יעד הצבא את הרכוש, כגון שימוש במכונית "פאר" של שדה תעופה להסעת אנשי קבע לבתיהם.

המחוקק מחמיר בקביעת העונש המקסימלי בשני מקרים והם אם הרכוש הוא מסוג מיוחד או אם החייל שעבר את העבירה הוא בעל תפקיד מיוחד. אם החייל העובר את העבירה היה מופקד על שמירת הרכוש כגון אפסנאי המופקד לפי פ"מ 52.010 על שמירת האפסניה שברשותו הרי העונש המקסימלי הוא עד שלוש שנות מאסר. אם הרכוש הוא נשק - העונש הוא עד חמש שנות מאסר.

13. אי שמירת רכוש צבאי (ס' 80-81)

סעיף זה מעניש על רשלנות בשמירה על רכוש צבאי המחבטאט בכך שהחייל אינו נוקט במועד הנכון בכל האמצעים הסבירים כדי לשכור רכוש צבאי מנזק, קלקול, או אבדן. הס' קובע ארבעה סוגים של חיילים שיכולים להתבע על רשלנות בשמירת רכוש:-

- א. מי שהרכוש הצבאי הגיע לידיו.
 - ב. מי שהרכוש הצבאי הגיע לרשותו.
 - ג. מי שהיה אחראי על שמירת הרכוש.
 - ד. מי שהיה מופקד על הרכוש.
- להלן פירוט ארבעת הסוגים הנ"ל:

א. מי שהיה מופקד על הרכוש - הכוונה לחייל שמתפקידו העיקרי בצבא הוא שמירת רכוש, כגון אפסנאי, מחסנאי, נשק, שלם, וכו'. מאחר ותפקידו בצבא הוא שמירת רכוש - האחריות הנדרשת ממנו גבוהה ביותר והוא צפוי לעונש כבד יותר על אי מילוי חובותיו.

ב. מי שהיה אחראי על שמירת הרכוש - הכוונה כאן היא לחייל שאחראי לרכוש, אם כי אינו מופקד עליו באופן אישי. אחריות זו היא למשל אחריותם של מפקדי היחידות לרכוש יחידתם, אחריות שהוטלה עליהם לפי פקודות המטה הכללי.

חובותיו העיקריות של המפקד כאחראי לשלמות הרכוש הוגדרו בפ"מ 52.0101 הן:-

- 1) אחראי לכוננות האפסנאית של יחידתו.
- 2) אחראי לתחזוקה הסדירה של יחידתו.
- 3) אחראי להבטחת שלמותה ותקינותה של האפסניה אשר ברשות יחידתו.
- 4) אחראי לשימוש באפסניה האמורה בהתאם ליעודה.
- 5) אחראי למחן שירותים נאותים לרבות תזונה מתאימה, לחיילי יחידתו.
- 6) אחראי לרישום ודיווח אפסנאי.

ג. מי שהרכוש הגיע לרשותו - המדובר באדם שהרכוש הגיע לשליטתו תוך מהלך העניינים הסדיר בצבא, אף אם הרכוש עצמו מצוי באופן פיזי במקום אחר ולא הגיע ממש לידיו של החייל. למשל אם נמסרו לחייל מפתחות של מכונית ונאמר לו שהמכונית עומדת לרשותו במקום פלוני, הרי הוא אחראי למכונית וחייב לודא שלא היפגע או תינזק, גם אם לא נמסרה במישרין לידיו.

ד. מי שהרכוש הגיע לידיו - המדובר בחייל שהרכוש הגיע באופן פיזי לידיו (להבדיל מהחייל שהרכוש הגיע לרשותו בלבד). למשל חייל המגיע למסגרת הצבא מקבל בגדים, ציוד אישי

וכד', כל הדברים האלה הינם רכוש צבאי שהגיע פיזית לידי החייל.

כל אחד מארבעת סוגי החיילים בהם דן ס' 80 חייב כאמור לנקוט במועד הנכון באמצעים הסבירים לשמירת הרכוש. האמצעים הללו יהיו שונים לגבי כל אחד מהסוגים שפורטו לעיל, וביה"ד הצבאי או קצין השיפוט יקבעו בכל מקרה ומקרה מהם האמצעים הסבירים לגבי כל סוג וסוג.

אם המסחנאי נעל את דלת המחסן במנעול, ונקט בכל יתר האמצעים כדי לוודא שהמחסן נעול ושמור, ובכל זאת נפרץ המחסן ורכוש נגנב - המסחנאי אינו אחראי, כי נקט בכל האמצעים הסבירים שהיו ברשותו. הרשלנות אינה נמדדת לפי התוצאות, אלא לפי האמצעים בהם נקט החייל - אמצעים סבירים או בלתי סבירים.

כדי שתתהווה עבירה של אי שמירתו של רכוש צבאי, אין כאמור צורך להוכיח שהרכוש אבד, נחלקל, או ניזוק, כפי שלדוגמא אין צורך להוכיח כי אירעה תאונה כדי להאשים חייל בנהיגה רשלנית, אולם אם אבד, ניזוק או נחלקל הרכוש נוצרת על ידי כך הנחה - לגבי החייל שהרכוש היה בידיו, ברשותו, או שהיה אחראי לו או מופקד עליו - כי לא נקט בכל האמצעים הסבירים במועד הנכון לשמירת אותו רכוש, כל עוד לא יוכח היפוכו של דבר.

במליט אחרות, אם הוכח לביה"ד הצבאי או לקצין שיפוט שהרכוש אבד מחייבת הוכחה זו את מי שהרכוש היה בידיו להוכיח כי אכן נקט בכל האמצעים הסבירים למניעת האבדן. ואם לא יצליח בכך, יורשע בדינו בהסתמך על עצם האבדן בלבד, גם אם לא הוכח מעשה רשלנות פוזיטיבי כלשהו מצדו.

14. שימוש בלתי חוקי בנשק (ס' 85)

סעיף 85 ל-חש"צ מחיחס למספר מעשים אסורים לגבי נשק. המונח "נשק" כולל לפי הגדרתו בס' 1 ל-חש"צ:

"נשק", לרבות חלקים ואביזרים של כלי נשק, החמושת, חמרי נפץ וציוד לחימה אחר, מכשירים המשמשים כלי עזר להפעלה או להכוונה של נשק, בין שהנשק ראוי לשימוש ובין שאינו ראוי";

ניתן לחלק את העבירות המוגדרות בסעיף 85 לשני סוגים
עיקריים:

סוג ראשון: חייל אשר ללא סמכות עשה אחת מאלה:

- (1) נשא נשק.
- (2) טיפל בנשק.
- (3) השתמש באופן אחר בנשק.
- (4) הפעיל נשק.

בכל אחד מהמקרים המפורטים לעיל הדגש הוא על עשיית
המעשה ללא סמכות.

לדוגמא: חייל ששימש כזקיף ירה בדמות שהתקרבה
לגדר המחנה בלי שהזהירה קודם לכן, ובכך פעל בנגוד
להוראות שקבל בקשר לפתיחה באש האומרות שיש להזהיר קודם
לפתיחה באש. ניתן להעמיד חייל כזה לדין על עבירה לפי
סעיף 85 ל-חש"צ, מאחר שהוא השתמש בנשק ללא סמכות, אף
שכוונתו במקרה הנדון למנוע כניסת חשודים למחנה.

סוג שני של עבירות לגבי נשק כולל את כל המקרים
בהם חייל ללא נקיטת אמצעי זהירות
מתאימים עשה אחת מאלה:-

- (1) נשא נשק.
- (2) טפל בנשק.
- (3) השתמש באופן אחר בנשק.
- (4) הפעיל נשק.

במקרים אלה חוסר זהירותו של החייל היא שגורמת
שמעשהו לגבי הנשק או בנשק ייחשב כעבירה. לדוגמא:
עם סיום המטווח פורקים החיילים את נשקם בהתאם להוראות
שקבלו. אחד החיילים לוחץ מתוך חוסר זהירות על ההדק
וכתוצאה מכך נפלט כדור. החייל עבר במקרה זה עבירה
לפי סעיף 84 ל-חש"צ, אף שפעולת הפריקה נעשתה בסמכות,
מאחר והחייל נצטווה לעשותה, הרי הדרך הרשלנית בה ביצע
את פריקת הנשק הביאה את מעשהו של החייל בגדר עבירה
לפי ס' 85 ל-חש"צ.

יכולים כמובן להיות מקרים שהחייל עשה מעשה לגבי נשק
מבלי סמכות וגם ללא זהירות.

ל ד ו ג מ א: חייל יורה מרובהו מתוך שעשוע, כתוצאה מהירות נפצע אדם. במקרה זה הפעיל החייל את נשקו בחוסר סמכות ובחוסר זהירות גם יחד.

אין זה יסוד מיסודות העבירה לפי ס' 85 ל-חש"צ כי מיהו נפגע כתוצאה ממעשה העבירה; לעובדה כי מי שהוא נפגע ממעשה העבירה או עלול היה להפגע יש חשיבות רק לגבי חומרת העונש שיוטל על החייל לאחר הרשעתו.

העונש שנקבע לעבירה לפי 85 ל-חש"צ הוא שנתיים מאסר אך אם בוצעה עבירה תוך כדי הפעלת הנשק דהיינו אם החייל הפעיל את הנשק ללא סמכות או ללא נקיטת אמצעי זהירות העונש הוא חמור יותר - שלוש שנות מאסר.

15. העדר מן השרות שלא ברשות (ס' 94)

מן הרגע בו מתחיל חייל את שירותו אסור לו לעזוב את המסגרת הצבאית מבלי לסול רשות מן הממונים עליו. זאת ועוד, גם בתוככי המסגרת הצבאית חייב הוא לשהות באותו מקום אליו הוצב לשרת, ואין הוא יכול לבחור בעצמו, לפי שיקול דעתו, באיזה מסגרת ישרת. בסוּי לאמור לעיל ניתן בס' 94 לחוק הקובע כי אסור לחייל -

א. להעדר משירות בצבא, או

ב. להעדר מן המקום בו הוא חייב להמצא אותה שעה. חובתו להימצא במקום כלשהוא, במועד מסויים, נובעת מן ההוראות הכלליות או המיוחדות שנתנו לחייל או משיוכו למסגרת יחידתית מסויימת,

החייל אינו עובר את העבירות הנ"ל, אף אם הוא נעדר מן השירות ומן המקום, אם יש לו היתר, היינו רשות, להעדר מן השירות או מן המקום, או אם היה לו הצדק סביר לכך. היתר להעדר מן השירות אינו חייב ללבוש צורה מסויימת, והוא יכול להיות בכחב או בעל פה. במלים "הצדק סביר אחר" מתכוונים לסיבה מוצדקת שאיננה מבחינת היחר. לדוגמא: אם החייל נפגע תוך חופשתו בתאונת דרכים, אושפז בבית חולים ולא יכול היה לחזור במועד ליחידתו. המלים הללו אינן מכוונות לכך ש לעת ה ח י י ל יש לו נימוקים טובים לא לחזור במועד לשירות, אלה הן מכוונות בעיקר לנסיבות שאין לחייל שליטה עליהם והמונעות ממנו את קיום חובת השירות או את

הנוכחות במקום בו הוא חייב להימצא, או לנסיבות בהן
טעה החייל טעות כנה וסבירה (הסבירות תיבחן באופן
אובייקטיבי).

היות והסעיף אוטר כאמור מפורשות העדר מן השירות
מהמקום בו חייב החייל להימצא, הרי עובר החייל עבירה
גם אם הוא תוך כדי העדרו משרת ביחידה אחרת או מתגייס
תוך כדי העדרו בשנית לשרות הצבא, מבלי לגלות דבר גיוסו
הראשון. כל עוד אינו חוזר למקום שרותו הראשון - נמשכת
עבירתו.

מן הנכון להדגיש כי עבירת ההעדר היא עבירה נמשכת,
היינו, עבירה אשר אינה מבוצעת ומסתיימת ברגע שהחייל
עוזב את השירות או אינו חוזר מחופשה, אלא זוהי עבירה
המתחילה מהרגע בו חייב החייל לחזור מחופשה או ברגע שהוא
עוזב את השירות ללא היתר או הצדק סביר, והיא נמשכת עד
שהחייל חוזר לשירות, או נעצר.

ייתכן לכן שהחייל ייחשב כנעדר למשך מספר שנים אם
כי הוא חייב בסך הכל בתקופת שירות 26 חודש, כי מונים
אח כל התקופה בה הוא ממשיך להעדר.

האמור לעיל אינו חל רק לגבי חיילים בשירות סדיר,
אלא גם על חיילי מילואים.

איש מילואים אשר קיבל צו להתייצב לשירות ולא התייצב,
ללא צדוק סביר, רואה אותו החוק כאילו עזב באותו הזמן
את השירות שלא ברשות. למותר להדגיש כי ההוראות הללו
חלות גם על איש מילואים שעזב את שירותו תוך כדי שירות
המילואים הפעיל.

בתקופה שאיננה תקופת לחימה אין סעיף העבירה הנ"ל
חל על עובד בשירות הצבא.

16. עריקה (ס' 92)

עבירת העדר מן השרות נעברה על ידי החייל אם הוא עושה
מעשה כמפורט לעיל, מבלי שיש חשיבות לכך מהי כוונתו
של החייל בעת שהוא מבצע את עבירתו, אולם אם מתלווה
למעשה כוונה מיוחדת, היינו הכוונה שלא לחזור לצבא,
הרי הופך מעשה ההעדר לעבירה הקרויה עריקה.

במלים אחרות, עבירת העריקה היא המעשה של העדר, אליה מתווספת הכוונה הנ"ל. ובכל מקרה בו נקבע במשפט של עריקה כי הכוונה המיוחדת הנ"ל לא הוכחה הרי אין בכך כדי לטהר את מעשהו של הנאשם, כל עוד עומד ומוכח מעשה העדר המהווה עבירה על ס' 94.

קשה לדעת מה בדרך כלל היתה כוונתו של הנאשם כאשר בצע מעשה מסויים ובחי הדין נוהגים לכן ללמוד על הכוונה מן הנסיבות החיצוניות שנחלוו למעשה ומגילויים ומבטויים כלשהם, מהם ניתן להסיק על הרהורי ליבו של הנאשם. יתר על כן יש מקרים שנוהגים בחי משפט להניח שאם המעשה, אותו עשה הנאשם מביא במידה גבוהה של הסתברות אל תוצאה מסוימת, הרי ידע הנאשם שזו תוצאה זו והתכוון לכך.

אולם המחוקק לא השאיר את שאלת הכוונה שלא לחזור לשירות לרכי ההוכחה הרגילות של הכוונה, אלא הוסיף וקבע בחוק הנחה, היינו, קבע בחוק שמערכת עובדות מסוימת יוצרת הוכחה לקיומה של כוונה. הנחה זו נקבעת בס' 93 לחוק בו נאמר שאם נעדר חייל מן השירות 21 ימים רצופים שלא ברשות רואים אותו כמי שנעדר מן השירות מחוץ כוונה שלא לחזור, כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר.

במלים אחרות, התביעה חייבת להוכיח את כוונתו של הנאשם שלא לחזור לשירות, לאור ראיות נסיבתיות או אחרות שבידה, בין אם הנאשם נעדר 21 יום או תקופה קצרה יותר. אולם אם התביעה הוכיחה שהנאשם נעדר 21 יום רצופים שלא ברשות, הרי היא פטורה מהבאת ראיות נוספות מאחר והיא הוכיחה ע"י כך בלבד את כוונת הנאשם שלא לחזור לשירות.

המחוקק לא קבע את ההנחה הזאת כהנחה החלטית שלא ניתנת לסתירה, אלא החייל רשאי להוכיח היפוכו של דבר, היינו, שהיתה לו כוונה לחזור לשירות. לצורך זה יכול הוא להסתמך על ראיות שהוא יביא או על ראיות שהובאו על ידי התביעה.

כדי להמחיש את האמור לעיל נביא כמה דוגמאות:-

א. חייל עזב את יחידתו ונתפס כעבור יומיים בבטן האניה המפליגה לאירופה. עזיבת השירות מהווה את המעשה של

העדר וביה"ד רשאי להסיק את הכוונה של הנאשם שלא לחזור לשירות בנסותו לעזוב את הארץ. מובן שהנאשם רשאי לנסות ולשכנע את ביה"ד כי התכוון לחזור לשירות, וכי כוונתו הייתה לטיול קצר בלבד.

ב. חייל נעדר מן השירות ונעצר על ידי המשטרה הצבאית כעבור 30 יום. התביעה הצבאית חצא במקרה זה ידי חובת הוכחת העריקה אם תוכיח את ההעדר ואת העובדה שההעדר נמשך למעלה מ-21 יום. כמובן שהנאשם יהיה רשאי לסתור את ההנחה הנובעת מן ההעדר במשך 21 יום, אולם יש לזכור כי כאשר החוק יוצר הנחה ומשאיר בידי הנאשם הרשות לסתור את ההנחה, אין הנאשם יוצא תמיד ידי חובתו על ידי כך בלבד שהוא מעורר ספק בלבד בלב השופטים, בנכונות גירסת התביעה, אלא עליו לשכנע אותם לפחות שגרסתו יותר מתקבלת על הדעת מאשר הגרסה הנובעת מן ההנחה, אם כי הוא אינו חייב להוכיח את גרסתו מעל לכל ספק.

17. הטלת מום (ס' 100)

חייל הפוגע בגופו כדי להשתמט מהשירות יבוא על עונשו לפי סעיף 100 ל-חש"צ. סעיף זה מתייחס לשלושה אופנים נפרדים ושונים של מעשה העבריינות הנ"ל המבוצעים תוך כוונה מיוחדת אשר אף אותה נזכיר להלן, ואלה האופנים:

א. חייל המטיל בגופו מום או מחלה (המונח "מום" לא הוגדר בחוק אולם פירושו כנראה, לאור הבאתו ליד המלה "מחלה", פגם פיזי בגוף, בין חולף ובין קבוע, שאין לראות בו מחלה). כדוגמא לאופן ביצוע מעשה העבירה ניתן להזכיר חייל הקוצץ אצבע מידו או אשר בלע עשבים או סמים שיגרמו לתחלואתו.

ב. חייל המרשה לאדם אחר להטיל בו (בחייל) מום או מחלה.

ג. חייל העושה מעשה כלשהו על מנת ללקות במום או במחלה. כאן הכוונה למעשים שאינם מבחינת הטלת מום או מחלה במישרין, לדוגמא: אדם השותה חומץ בכמויות גדולות כדי שיחפתח אצלו כיב קיבה.

ד. חייל העושה מעשה כלשהו על מנת להחמיר מום או מחלה שיש בו. לדוגמא, אדם היודע שיש לו סכרת והאוכל מתוך הכוונה שחפורט להלן, דברי מאכל האסורים על חולה סכרת.

כל המעשים המתוארים לעיל יהוו עבירה לפי ס' 100 רץ אם הנאשם עשה אותם בלווית הכוונה המיוחדת שהוגדרה בס' 100: הסעיף קובע שיש משום עבירה במעשים הנ"ל אם החייל עשה אותם:-

א. מחוך כוונה לפסול עצמו על ידי כך משירות צבאי, או

ב. לעשות עצמו בלתי ראוי לתפקיד בצבא שהיה ראוי לו אלמלא המום או המחלה, לדוגמא: אם עשה את המעשה מחוך כוונה לפסול עצמו משירות ביחידה בה נדרש כושר קרבי והיה לו כושר זה לפני שעשה מעשה מן המעשים הנ"ל.

הואיל ויש להוכיח בעבירה זו את כוונתו המיוחדת של הנאשם כפי שהוגדר לעיל, תישאל גם כאן השאלה איך אפשר לדעת מה הייתה כוונת הנאשם כאשר עשה את המעשה. התשובה היא כי לפי הפסיקה יסיק ביה"ד על כוונתו של הנאשם מן הנסיבות שקדמו לו או לוו אותו.

יצויין לשם הסרת הספק, כי ביה"ד צריך להשתכנע כי הייתה לנאשם כוונה לפסול עצמו משירות צבאי או כוונה לעשות עצמו בלתי ראוי לתפקיד כאמור לעיל, אולם לצורך הרשעתו של נאשם במשפט אין צורך להוכיח כי הנאשם הצליח בכוונתו וכי אכן נפסל לשירות או לתפקיד. הקובע במקרה דנן היא כוונתו של הנאשם ולא תוצאות המעשה.

18. התחלת (ס' 101)

סעיף זה דן במעשי השתמטות הנעשים על ידי חייל מחוך טענה כי הוא לוקה במום או במחלה. העבירה מבוצעת על ידי כך שהחייל מעמיד פנים שהוא חולה או בעל מום כאשר למעשהו זה של העמדת הפנים מתלוות אחת משתי הכוונות הבאות:

א. כוונה לפסול את עצמו לשירות בדרך כלל, או

ב. כוונה לפסול את עצמו למילוי תפקיד מסויים במסגרת השירות.

הואיל והסעיף מדבר על העמדת פנים, הרי חשוב לגבי אשמה זו שתהיה בפני ביה"ד או קצין השיפוט הוכחה ישירה או נסיבתית על הלך רוחו של הנאשם. במלים אחרות, חייל

הטוען שהוא חולה ומסתבר לאחר מכן שאינו חולה, אין להרשיעו בעבירה זו אם לא הוכח שהעמיד פנים, היינו שהוא י ד ע שהוא אינו חולה. אם תחושתו הסוביקטיבית היתה שהוא חולה, אין חשיבות לכך שמבחינה אוביקטיבית לא גילו אצלו מחלה ואין לכך להרשיעו. לעומת זאת אף אם חייל חולה אולם הוא אינו יודע זאת וטוען שהוא חולה רק מתוך רצון להעמיד פנים ומתוך הכוונה המיוחדת המפורטת בסעיף זה, הרי יש להרשיעו בדינו כי הקובע לגבי סעיף 101 היא העמדת הפנים ולא מצבו הבריאותי האוביקטיבי של החייל. כן תיתכן הרשעה לפי סעיף זה גם אם היה החייל חולה במידה כלשהי אולם הפריז בהצגת מחלתו או מומו, מתוך כוונה כנ"ל.

19. עבירה במסמכים צבאיים (ס' 105)

עבירה במסמכים צבאיים יכולה להתבצע באחת מארבע הדרכים המנויות בס' 105 ל-חש"צ, ואלה הן:

א. על ידי מסירה ביודעין של ידיעה כוזבת במסמך הנוגע לצבא (ס"ק (1)); למשל, חייל הממלא בקשה לתמיכה משפחתית, וכותב בה כי אין לו אחים ואחיות, ודבר זה נוגד את האמת. עוברים עבירה לפי סעיף קטן זה רק אם מוסר הידיעה ערך את המסמך או חתם עליו.

ב. מסירה ידיעה כוזבת במסמך הנוגע לצבא מתוך רשלנות (ס"ק (2)); למשל, מפקד מאשר נסיעה וממלא את כרטיס העבודה של הרכב, ומתוך רשלנות רושם בו נסיעה מת"א לחדרה במקום מת"א לגדרה. יש בכך עבירה, כי היה זה מחובתו של המפקד לבדוק את נכונות הרשום, והיות ולא עשה כן, התרשל ועבר את העבירה בה אנו דנים.

ג. העלמת פרט כלשהו בשעת עריכת מסמך הנוגע לצבא מתוך כוונה להטעות (ס"ק (3)); למשל, חייל הממלא טופס בקשה לתמיכה משפחתית ואינו מציין במקום המתאים את העובדה שאביו מרויח 1,000 ל"י לחודש, היות והוא יודע שאם יציין עובדה זו, הרי שלא תאושר התמיכה, וכדי להשיג את התמיכה על אף זאת הוא מעלים את העובדה מהצבא. ההבדל בין דרך זו של ביצוע העבירה, לבין הדרך המנויה בסעיף קטן (1), הוא בכך ששם מסר החייל פרט כוזב, וכאן לא כתב כלום, אף על פי שחייב היה למסור את הפרט שהעלים.

ד. העלמה, השחחה, שינוי או סילוק של מסמך על-ידי חייל שחובה עליו לשמרו או להמציאו (ס"ק 4); למשל, חייל המקבל טופס מסדר חולים מידי הרופא ובו רשום "א" אדום, והוא קורעו ואינו מראה את המסמך למפקדו, כפי שצריך היה לעשות.

את העבירות לפי סעיף 105 (1) סעיף 105 (2) סעיף 105 (3) עובר לא רק מי שבעצמו מוסר את הידיעה הכוזבת או מעלים פרט חשוב, אלא גם מי שהניח לזולתו למסור את הידיעה הכוזבת או להעלימה.

לדוגמא: חייל נשאל ע"י פקיד הממלא טופס לגביו, אם יש לו רשיון נהיגה. החייל עונה בשקר, שאין לו רשיון כזה. אם הטופס הוא מסמך הנוגע לצבא והוא נחחס ע"י החייל, הרי עבר החייל את העבירה לפי סעיף 105 (1), אף על פי שלא הוא אלא הפקיד כתב את הפרט הכוזב במסמך.

20. סרוב לקיים פקודה ואי קיום פקודה (סעיפים 122, 123 ו-125)

ניתן לעבור את העבירה של סרוב לקיים פקודה, עבירה לפי סעיף 122, בשתי דרכים:

א. ע"י אי קיום פקודה במזיד: למשל, מפקד פוקד על חייל לצאת מחדר השקם והחייל לא מבצע את הפקודה ואינו מגיב עליה למרות ששמע אותה בברור, דהיינו הוא בזדון אינו מקיים את הפקודה אף על פי שהוא יודע כי היא ניתנה ומכוונת כלפיו. את כוונתו של החייל ניתן ללמוד מנסיבות כל מקרה ומקרה.

ב. ע"י סירוב לקיים פקודה בדבור או בהתנהגות - החייל מגיב על פקודת המפקד באומרו שאינו מוכן למלאה, או במלים אחרות דומות, או מתנהג בצורה המצביעה על אי רצונו למלא את הפקודה, כגון: שחייל שקיבל פקודה לצאת מן הצריף מגיב עליה ע"י שכיבה על מיטה וחלוץ נעליו, מעשים המצביעים בברור על רצונו שלא לקיים את הפקודה. כאן בדוגמה השניה, יהיה החייל צפוי להרשעה גם אם לבסוף יקיים את הפקודה, כי העבירה מתבצעת ע"י עצם הסירוב לקיים את הפקודה, בדיבור או בהתנהגות, ולצרכי ההרשעה אין זה משנה כיצד התנהג החייל לאחר מכן.

סעיף 122 ל-חש"צ דורש כי הפקודה אותה סרבו לקיים
נמזנה מאח מפקד חוך מילוי תפקידו.

עבירת אי קיום פקודה, לפי סעיף 123, נעברה כאשר
חייל לא קיים פקודה שקבל, אף אם עשה זאת בהיסח הזעת
ולא במזיד, היינו, עצם אי ביצוע הפקודה יוצר את העבירה.

יצויין שהחובה היא למלא כל פקודה שניתנה ע"י מפקד,
ואין צורך שהמפקד יהיה דווקא מפקדו הישיר של החייל
המקבל את הפקודה. כל הגבוה בדרגה וכל מי שלפי פקודות
הצבא או הנוהל הצבאי מוסמך לתת פקודה, פקודתו מחייבת
וסירוב למלאה או אי מלוייה מהווים עבירה.

חייל חייב לקיים כל פקודה שניתנה לו, אף אם היא בלתי
חוקית, אחרת יעבור עבירה לפי סעיף 122 או 123 ויהיה צפוי
לעונש (אם כי יהיה רשאי להגיש קבילה נגד מפקד שנתן לו
פקודה בלתי חוקית והמפקד עלול יהיה לתת על כך את הדין).

חייל שבצע פקודה בלתי חוקית לא יועמד על כך לדין
אם ע"י מילוי הפקודה או כתוצאה ממנה בוצעה עבירה על ידו.
לדוגמא: חייל מקבל ממפקדו פקודה לנטול נשקו של אזרח.
לולא הפקודה, היה החייל הנוטל את הנשק צפוי להיות מואשם
בעבירה של גניבת הנשק, אולם היות ופעל לפי פקודת מפקדו,
הריהו מוגן, אף אם מחברר לבסוף שהמפקד לא היה מוסמך
לתת את הפקודה ובעצמו עבר עבירה בתחתו אותה.

אך הגנה זו לא תעמוד לחייל אם בצע פקודה שהיא באופן
ברור וגלוי בלתי חוקית. במקרה כזה על החייל לסרב למלא
את הפקודה ואם הוא ממלא אותה וכתוצאה מכך בצע עבירה,
הרי ישא באחריות לביצוע העבירה. פקודה בלתי חוקית באופן
ברור וגלוי היא פקודה המצווה על החייל לבצע מעשה פשע
או מעשה בעל אופי פלילי מובהק וברור (כגון: פקודה לחייל
לירות באזרח העובר לתומו ברחוב, פקודה לבצע שוד וכיו"ב)
(ראה בנדון בפרק "אחריות פלילית" בסעיף "צידוק").

21. פגיעה במשמעת (ס' 132)

החוק הצבאי מפרש את העבירות הצבאיות ב-88 סעיפים. למרות
הפירוט הרב הזה אין אפשרות להביא בחוק הצבאי תיאור של
כל מעשה אשר בעשיתו עלול להיות משום פגיעה במשמעת הצבאית

וגם אם נוסף ונפרש עבירות צבאיות עוד כהנה וכהנה הרי לא נוכל אף פעם להתיחס באופן מפורש לכל פרט ותג מן המציאות הצבאית, ומה גם שלעמים מתבטא הפגיעה במשמעת באופנים ובמעשים שאין לצפוחם מראש.

החוק הצבאי כולל לכן סעיף עבירה כללי אשר קובע כי אסור לחייל לעשות מעשה או להתנהג באופן הפוגע או אשר עשוי לפגוע בסדר הטוב של הצבא או במשמעתו.

סעיף כללי זה ישמש בסיס להאשמה לגבי כל אותם המעשים הנוגדים את המשמעת או את הסדר הטוב והמשמעת הצבאית. המחוקק אף הרחיק לכת וקבע שאם המעשה מהווה עבירה על סעיף אחר ב-חש"צ, אין להאשים בעבירה של פגיעה במשמעת אלא בעבירה הספציפית.

מהם מעשים או החנהגות, הפוגעים או עשויים לפגוע בסדר הטוב ובמשמעת?

לדוגמא: הפרעה בשיעור, אי שמירת חור בחדר אוכל או בקנטינה, מסירת דברי שקר למפקד או אי דיווח אמא לאחר אירוע כלשהו, מעשי פרוטקציה וכיוצא באלה.

22. אי קיום הוראות המחייבות בצבא (ס' 133)

סעיף 133 קובע כי מחובתו של חייל לקיים שורה של הוראות המחייבות בצבא וכי אסור לו להתרשל בקיומן. הסעיף מחייב להוראות שפורסמו בכתב מאחד מארבעה הסוגים הבאים:

א. פקודות הצבא, הכוללות את הוראות הפיקוד העליון, פקודות המטה הכללי, פקודות מפקדת חיל האוויר ופקודות מפקדת חיל היס.

ב. פקודות קבע.

ג. פקודות שגרה.

ד. פקודות כלליות אחרות (למשל, פקודות קציני חייל ראשיים: הוראות קח"ר, קהס"ר וכו').

פסקי הדין של בית הדין לערעורים קבעו כי הפקודות הנ"ל מחייבות חייל רק אם פורסמו בכתב בהתאם לנוהג הצבאי.

יוצא איפוא, לאור האמור בפסיקה, שאם פקודות ש ג ר ה נחלו בתוך משרד מפקד היחידה בלבד, מ ק ו ס שאין חיילי היחידה י כ ו ל י ס לעיין בהן, לא ניתן יהיה להרשיע חייל שלא קיים את הוראותיהן מאחר והן אמנם פורסמו בכחב, אך לא בהתאם לנוהג הצבאי.

חייל שפעל בנגוד לפקודה מאלו המנויות בסעיף 133 ל-חש"צ לא יוכל להתגונן בטענה שלא ידע כי פורסמה פקודה כזו או לא הספיק לקרוא, מאחר ונקבע בסעיף זה כי לצורך ידיעתן נחשבות פקודות אלה כדינים, כך שאי ידיעתן אינה פוסרת מאחריהן. לדוגמא: בפקודות שגרה התפרסם כי על כל חיילי המחלקה להתיצב בשעה 1400 למסדר, אחד החיילים לא התיצב בטענה כי לא קרא את פקודות השגרה. טענתו זו לא תעמוד לו מאחר ונקבעה בס' 133 חזקה כי הוא מכיר ויודע את הפקודות האלה.

כדי להקל את ההוכחה במשפט של ההוראות בכחב שהוצאו על ידי הצבא נקבע בסעיף 480 ל-חש"צ כי סופס מודפס של פקודות הצבא או של פרסומים אחרים שהוצאו על ידי הרמטכ"ל או אושרו על ידו לצורך סעיף זה המכיל הוראה, צו או מינוי ישמשו ראיה לכאורה למתן ההוראה הצו או המינוי ולתכנם.

ב-הפ"ע 5.0115 פורסמה רשימת הפרסומים שאושרו לצורך סעיף 480 והיא כוללת בין השאר: חוזר מפ"ע, חוברות יסוד תורתיות המוצאות על ידי אג"מ/מה"ד, פק' קבע ועוד.

תלונות קבילות ודיו"חות-עבירה

מקורות: א. חש"צ, חשט"ו - 1955 סע' 226

ב. פ"מ 33.0301

פ ס ק ה 22

ת ל ו נ ו ת

1. כ ל ל י

תלונה משמשת תנאי יסוד לקיום דיון בפני קצין שיפוט וללא קיומה גם לא ניתן לאחר מכך להגיש כתב-אישום לבית-דין צבאי הפועל לפי חש"צ - (סע' 226, סע' 280 (4)). כיוצא מן הכלל לאמור לעיל מסר החוק לפרקליט צבאי את הסמכות להורות על הגשת כתב אישום לביד"צ אף ללא הגשת תלונה אם נערכה בדיקה או חקירה של המקרה.

2. המוסמכים להגיש תלונה

- א. בסעיף 226 ל-חש"צ נקבע כי מפקד היודע או שיש לו היסוד להניח, כי אחד מפקודיו עבר עבירה, חייב להגיש נגדו תלונה; "מפקד" כולל אזרח עובד צבא שהינו בח"ק.
 - ב. בנוסף לאמור לעיל נקבע ב-פ"מ 33.0301, כי בעלי התפקידים הבאים יהיו מוסמכים להגיש תלונה, בתנאים שהם בדרגה הגבוהה מדרגת החיילים שנגדו מוגשת התלונה;
- (1) קצין שיפוט (ראה הפ"ע 5.0304) היודע או שיש לו יסוד להניח כי נעברה עבירה ע"י חייל, המוצב באותה יחידת רישום או - אם קצין השיפוט משרת במפקדה - המוצב ביחידה הכפופה למפקדה זו.

- (2) נגד בכיר, מש"ק ש"ג או מש"ק משמעת היודעים או שיש להם יסוד להניח כי חייל המוצב באותה יחידת רישום עבר עבירה.
- (3) קצין-עיר, היודע או שיש לו יסוד להניח שחייל עבר עבירה בהיותו מחוץ למחנה ובחחום פעולתו של אותו קצין עיר.
- (4) קצין או מש"ק בתפקידי ביטחון שדה היודעים או שיש להם יסוד להניח כי חייל עבר עבירה הקשורה בביטחון שדה.
- (5) מפקח קשר שהוסמך לכך ע"י קשר"ר, היודע או שיש לו היסוד להניח כי חייל עבר עבירה הקשורה בביטחון קשר או בשימוש טלפונים.
- (6) קצין המשרת בענף משטר ומשמעת במטכ"ל/אכ"א וכן שוטר צבאי, היודע או שיש לו היסוד להניח כי חייל עבר עבירה.

3. חובה להגיש תלונה

מפקד שהודע לו על ידי מפקדו או ע"י קצין אחר שדרגתו רס"נ לפחות (כולל, כמובן, פרקליט צבאי) כי אחד מפקודיו עבר עבירה או שיש לו היסוד להניח כי עבר עבירה, חייב להגיש נגדו תלונה מייד עם קבלת ההודעה.

4. עריכת התלונה

מי שמוסמך להגיש תלונה יערוך אותה בעצמו או יורה לאחד מפקודיו על עריכתה ויחתום עליה.

5. מספר עותקים

תלונה חיערך ע"ג טופס 630, במספר עותקים כדלקמן:-

- א. נגד קצין בשירות סדיר - בשלושה עותקים.
- ב. נגד חוגר בשירות סדיר ונגד אזרח עובד צבא - בשני עותקים.
- ג. נגד קצין בשירות מילואים - בשני עותקים.
- ד. נגד חוגר בשירות מילואים - בעותק אחד.

6. הכללים לניסוח תלונות

- א. לגבי כל מעשה עבירה תיערך הלווה נפרדה.
- ב. אין לפצל מעשה עבירה אחד ולהגיש בגינו טפסי תלונה נפרדים, אלא אם כן הורה פרקליט צבאי אחרת.
- ג. כל טופס 630 יכיל תלונה נגד נאשם אחד בלבד.
- ד. אין צורך כי התלונה תכיל בעצ עריכתה את ציון סעיף החוק עליו עבר הנאשם, אך קצין השיפוט הדן בתלונה יציין פרט זה, בנוסח התלונה (בחלק ד') לכל המאוחר, שעה שהוא מחליט אם הנאשם חייב או זכאי.

7. מסירת תלונה

טופס 630 המכיל תלונה נגד חוגר עד דרגת רס"ל ועד בכלל, או נגד אזרח עובד צבא שאינו בח"ק, יימסר לרב-הסמל היחידתי של היחידה, עמה נמנה החייל או האזרח שנגדו הוגשה התלונה.

טופס תלונה נגד קצין עד דרגת רס"נ (ועד בכלל), יימסר לשליש או לקצין ניהול של היחידה. (לגבי תלונות נגד קצינים בדרגת סא"ל ומעלה, ראה פ"מ 33.0327; לגבי תלונות נגד שופטים צבאיים משפטים, ראה פ"מ 33.0335).

קצין ניהול/שליש-רס"ל יחידתי שקיבל תלונה, מגורם שמחוץ ליחידה הרישום, יאשר את קבלתה למי שהגיש את התלונה.

8. רישום תלונה ביומן התלונות

כל טופס תלונה הנמסר כנ"ל, יירשם בו ביום ע"י קצין הניהול/השליש/הרס"ל היחידתי, הכל לפי הענין, ביומן התלונות (לגבי צורת הרישום ראה פ"מ 33.0324).

איחור ברישום התלונה או אי-רישומה אין בהם כדי לפגום בתלונה או לפסול את הדיון שהתקיים בה.

9. הטיפול בתלונה

א. תלונה נגד חוגר (למעט רס"ר) תובא ע"י ה-רס"ל היחידתי, מייד לאחר רישומה ביומן התלונות, בפני קצין שיפוט זוטר המוסמך לשפוט את החייל שנגדו הוגשה התלונה

- (ראה בקשר לכך הפ"ע - 5.0303 ו-5.0304); אולם באותם המקרים בהם ניתנה הוראה להביא את הנאשם במישרין לפני קצין שיפוט בכיר או בהם דרש קצין השיפוט הבכיר את העברת התלונה אליו - תובא התלונה במישרין בפני קצין שיפוט בכיר המוסמך לשפוט את החייל שנגדו הוגשה התלונה.
- ב. תלונה נגד חוגר בדרגת רס"ר או נגד קצין (עד דרגת רס"נ ועד בכלל) תובא ע"י קצין-הניהול/שליש מיד לאחר רישומה ביומן התלונות בפני קצין השיפוט (זוטר או בכיר) המוסמך לשפוט את החייל שנגדו הוגשה התלונה (ראה בקשר לכך הפ"ע 5.0303 ו-5.0304).
- ג. תלונה נגד אזרח עובד צבא תובא לפני ה-רס"ל היחידתי/קצין הניהול/השליש וחועבר בכל מקרה במישרין לקצין שיפוט בכיר בדרגת סא"ל.
- ד. קצין השיפוט יקבע מתי יקיים את הדיון בתלונה.

פ ס ק ה 23

ק ב י ל ו ת

10. סמכות להגיש קבילה
כל חייל היודע כי חייל אחר אשר נגדו אין הוא מוסמך להגיש תלונה, עבר עבירה, רשאי להגיש נגדו קבילה.
11. צורה הקבילה
קבילה חוגש בצורה מכתב המפרט את פרטי העבירה ומציין את זהות העברייין.
12. העברת הקבילה
הקבילה חועבר בצנורות הפיקוד הרגילים למפקד היחידה של החייל נגדו הוגשה הקבילה.

13. טיפול בקבילה

מפקד המקבל קבילה נגד חייל מפקודיו והלומד ממנה כי נעברה עבירה על ידו יערוך נגדו חלונה על גבי טופס 630. לא הגיע למסקנה שנעברה עבירה אין הוא חייב לנקוט בצעד כלשהו.

14. קבילה נגד מפקד ישיר

- א. חייל רשאי להגיש קבילה נגד מפקדו הישיר, מפקד יחידת המשנה בה הוא משרת, או מפקד יחידת היסוד בה הוא משרת (אשר יכוננו להלן בסעיף זה "המפקד").
- ב. חייל רשאי להגיש קבילה נגד המפקד, אם החייל סבור כי המפקד עבר עבירה, או כי נהג כלפיו שלא כשורה אף אם אין במעשהו של המפקד משום עבירה.
- ג. כל קבילה חיערך בכתב וחהא מיועדת לקצין הממונה על המפקד.
- ד. כל קבילה חוגש למפקד הישיר של החייל, וחועבר בצינורות הפיקוד הרגילים.
- ה. מפקד שקיבל קבילה חייב להעבירה בהקדם האפשרי ולא יאוחר מ-72 שעות מעת קבלתה, אל הקצין לו היא מיועדת, ולהודיע על העברת הקבילה, כאמור, לחייל הקובל.
- ו. המפקד רשאי לצרף לקבילה את הערותיו.
- ז. לא הודיע המפקד לחייל על העברת הקבילה תוך הזמן הנקוב לעיל, רשאי החייל לפנות במישרין לקצין לו מיועדת הקבילה. כן רשאי החייל במקרה הנ"ל, לבקש ראיון עם הקצין לו מיועדת הקבילה ולמסור את קבילתו בעל-פה. החייל יודיע למפקדו הישיר על פנייתו הישירה כאמור.
- ח. הקצין אשר הקבילה הועברה להחלטתו יודיע לחייל הקובל על החלטתו תוך שבעה ימים מעת משלוח הקבילה.
- ט. במקרה שהחלטת הקצין הנ"ל אינה מניחה את דעתו של החייל או במקרה שהקצין לא הודיע לחייל על החלטתו תוך הזמן הנקוב לעיל, רשאי החייל להפנות קבילתו לקצין הממונה במישרין על הקצין אליו הועברה הקבילה לראשונה.

במקרה של הגשת קבילה בעקבות אי קבלת תשובה מן הקצין, תועבר הקבילה על ידי החייל במישרין לקצין הממונה, תוך מתן הודעה למפקדו על העברת הקבילה, כאמור. המפקד הישיר יביא הודעת החייל לידיעת הקצין.

במקרה וקבילת החייל נובעת מכך שאין תשובת הקצין מניחה דעתו תועבר קבילה מחודשת דרך המפקד הישיר באמצעות צנורות הפקוד הרגילים.

יא. גם קצין אשר קיבל קבילה כאמור בסעיף משנה י' לעיל, יבחן את הקבילה כאמור בסעיף 13 לעיל ויודיע החלטתו לחייל הקובל.

יב. במקרה שאף החלטת הקצין הממונה אינה מניחה את דעת החייל או במקרה של אי קבלת הודעה על החלטת הקצין הממונה, רשאי החייל להפנות קבילותו למפקד גבוה יותר הממונה על הקצין אליו פנה לאחרונה וכך הלאה עד לראש המטה הכללי. במקרה של קבילה שהוגשה מסיבת אי-קבלת תשובה, רשאי החייל להגיש קבילותו במישרין לקצין לו היא מיועדת תוך מתן הודעה למפקדו הישיר. במקרה של הגשת קבילה בגלל העובדה שתשובת הקצין אינה מניחה את דעת החייל תוגש הקבילה דרך המפקד הישיר באמצעות צנורות הפיקוד הרגילים.

יג. חייל שמסר פרט כוזב או העלים פרט חשוב בקבילותו או שנמצא שקבילותו משוללת יסוד, יועמד לדין.

פ ס ק ה 24

דו"ח עבירת תנועה

15. הגשת דו"ח עבירת תנועה

כל קצין או שוטר צבאי היודעים או שיש להם יסוד להניח כי חייל עבר עבירת תנועה, יגישו נגד החייל דו"ח עבירת תנועה על גבי טופס 357 או בצורת מכתב בשלושה עותקים שיועברו כדלקמן:-

א. העותק הראשון - במישרין לחובע הצבאי לעבירות תנועה.

- ב. העותק השני - למפקד יחידת החייל שנגדו הוגש הדו"ח.
ג. העותק השלישי - למפ"קמז"ר/ענף שיטור.
הוגש הדו"ח בצורת מכתב יצויין על גביו בצורה בולטת
"דו"ח עבירה תנועה".

16. פעולת מפקד יחידת החייל

מפקד יחידת החייל שקיבל דו"ח עבירת תנועה, יביא את הדו"ח לידיעת החייל שנגדו הוגש הדו"ח ויעבירו לתובע ע"ה, שיוכל להגיש כתב-אישום.

פ ס ק ה 25

דו"ח עבירה

17. הגשת דו"ח עבירה

שוטר צבאי וחייל מסגל ביטחון שדה היודעים או שיש להם יסוד להניח כי חייל השווה להם בדרגה או שהוא בעל דרגה גבוהה יותר עבר עבירה, רשאי להגיש נגדו דו"ח עבירה.

18. צורת הדו"ח

דו"ח עבירה יוגש ע"י שוטר צבאי על גבי טופס 358 וע"י חייל מסגל ביטחון שדה על גבי טופס 2310.

19. טיפול בדו"ח

דו"ח עבירה ייחתם בידי מגישו ויועבר למפקד יחידתו של החייל נגדו הוא מוגש.
עותקים מדו"ח עבירה יועברו למפקדה הממונה על יחידת החייל שנגדו הוגש הדו"ח ולמפקדת הפיקוד המרחבי המתאים (ביחידות חיל האוויר/ים-גיסות השריון - למפק' החייל/הגייס).

20. חובות מפקד היחידה

מפקד היחידה אשר קיבל דו"ח עבירה יאשר את קבלתו ויגיש תלונה נגד החייל שנגדו הוגש הדו"ח, או יורה על הגשתה ועל הבאת התלונה בפני קצין שיפוט.

21. מי שהוסמך להגיש תלונה או דו"ח עבירה, רשאי לבקש ממפקד יחידת החייל שנגדו הוגשה התלונה או דו"ח העבירה כי יודיע לו את תוצאות הדין המשמעתי, ומפקד יחידת החייל יעשה כן. המשטרה הצבאית וסגל ביטחון שדה רשאים לדרוש כי תוצאות הדין המשמעתי יועברו ע"י מפקד יחידת החייל למפקדה הממונה ולמפקדת הפיקוד המרחבי (ביחידות ח"א/ח"י/שריון - למפקדת החייל/הגייס).

דין משמעתי

מקורות: א. חש"צ, חשט"ו - 1955
סעיפים: 39-40, 136-176

ב. פ"מ 33.0302, 33.0303

ג. הפ"ע 5.0301 - 5.0312

פ ס ק ה 26

כ ל ל י

1. ההפרדה בין הדיון המשפטי והדיון המשמעתי

קיום הסדר והמשמעת ב-צה"ל מושחת על שתי מערכות שיפוט נבדלות. האחת - מערכת בתי-הדין הצבאיים; והשניה - מערכת הדין המשמעתי. אח מערכת בתי-הדין מפעיל מנגנון משפטי הפועל לפי סדרי דין ודיני ראיות הזהים כמעט לאלה המקובלים בבתי המשפט האזרחיים במדינה; ואילו הדין המשמעתי מופעל ע"י מפקדים שהוענקה להם סמכות של קציני-שיפוט והללו פועלים על פי סדרי הדין המשמעתי. שתי מערכות אלו - המשפטית והמשמעתי - אינן מהוות מערכת שיפוט משולבת אחת: עבירה שנדונה בדין משמעתי ופסקו עונש לעבריין - אין העבריין או המפקד שהגיש את התלונה רשאים לערער על הפסק בפני בית-דין צבאי. אמנם, אפשר מלכתחילה להעביר את הדיון בתלונה לבית-דין או לאחר מתן הפסק לבטל את הפסק לפי הוראה מיוחדת של ראש המחוז השיפוטי ולהתחיל בדין משפטי, באותה עבירה, בפני בית-דין צבאי; אולם אין שילוב והקבלה מהותיים ופרוצדורליים כמו שהדבר קיים בין ביה"ד המחוזי לבין ביה"ד לערעורים. מערכת הדין המשמעתי הנפרדת נוצרה כדי לאפשר למפקד לנקוט בצעדים עונשיים, חוץ שמירת המינימום ההכרחי של כללי פרוצדורה וראיות. מינימום זה נקבע כדי למנוע עיוות דין ואי צדק לנאשם.

2. ההבחנה בין דין משמעתי ושפיטה

יש להבחין בין דין משמעתי לבין משפט בפני בי"ד צבאי. ההבדלים העיקריים ביניהם הם:-

- א. קצין-שיפוט אינו שופט ואין החוק מעניק לו חסינות אם הוא עובר עבירה של חריגה מסמכות, כפי שהוא מעניק אותה לשופטים ולפקידי המשפט. קצין-שיפוט שחרג מסמכותו צפוי לו עונש מאסר עד ארבע שנים (סע' 71).
- ב. שופט צבאי בבי"ד אינו כפוף למרות כל שהיא בעניני שפיטה (סע' 184) ואילו קצין שיפוט, אם יידרש על ידי מפקדו לעשות זאת, חייב להעביר אליו תלונה שהוא דן בה (סע' 146).
- ג. הדיון בפני קצין-שיפוט מתנהל לפי סדרי דיון נפרדים שנקבעו בסעיפים 159-161 ל-חש"צ ובפקודות מטכ"ל, ולא לפי סדרי דיון המחייבים בבחי-דין (סע' 327-405).
- ד. קצין-השיפוט אינו כפוף לדיני ראיות (סע' 476) והוא פועל בדרך הנראית לו מועילה ביותר לבירור האמת. ואילו בבית-דין צבאי מחייבים דיני הראיות הנהוגים בבחי-המשפט של המדינה (סע' 476).
- ה. על פסק שניחן בדין משמעתי אפשר להגיש ערר בפני קצין-שיפוט בכיר הממונה על מטיל העונש (סע' 163) ואין הערר מוגש לביח דין צבאי; ואילו על פסק-דין שניתן בבית-דין צבאי אפשר להגיש ערעור בפני בית-דין צבאי לערעורים (סע' 417).
- ו. בית-דין צבאי רשאי לצרף לכל עונש שהטיל גם עונש קל יותר לפי סולם העונשין שנקבע בחוק, בעוד שקצין-שיפוט יכול להטיל עונש אחד בלבד (סע' 21, 24, 153, 154).
- ז. פרט לאפשרות של זיכוי הנאשם וביטול ההרשעה בערר, הקיימת בדין משמעתי ובפני בי"ד, הנהיג המחוקק הסדר נוסף החל על דין משמעתי בלבד הוא שפסק שיינחן בדין משמעתי - פרקליט צבאי ראשי רשאי לבטלו בדרך אדמיניסטרטיבית, במקרים שקצין-שיפוט חרג מגדר סמכותו או פגע בסדרי הדיון (סע' 168).

3. סיכון כפול

מי שנשפט פעם בדין משמעתי וחייב או זוכה, לא יובא שנית לדין משמעתי אלא במקרה אחד בלבד והוא, אם בוטל הפסק ע"י הפצ"ר בהתאם לכמכוחו (סע' 168, 169).

אם בוטלה התלוונה ע"י קצין-שיפוט, דבר שיכול להעשות רק לפני זיכוי או חיוב, אין מניעה לחזור ולדון בה שנית לפי ההוראות המיוחדות בנושא זה המובאות בפ"מ 33.0302 (סע' 145).

מי שנשפט על מעשה מסויים בבי"ד צבאי או בבית-משפט אחר לא יובא על אותו מעשה לדין משמעתי.

מאידך גיסא אין מניעה לכך שאחרי מתן פסק בדין משמעתי יובא אדם לדין על אותו מעשה בפני בית-דין צבאי או כל בית-משפט אחר. אולם, לא יובא אדם בפני בית-דין צבאי כאמור, אלא אם הורה על כך ראש המחוז השיפוטי בכתב, לאחר קבלת חוות-דעת מאת פרקליט צבאי; ולא יובא אדם לדין לבית משפט אחר אלא אם הסכים לכך פרקליט המדינה (סע' 171). הובא אדם לבית-דין צבאי או לבית משפט כאמור, בטל הפסק של הדין המשמעתי.

פ ס ק ה 27

קציני השיפוט והנדונים בפניהם

4. קציני השיפוט לפי חש"צ

חש"צ קובע כי קש"ז הוא כל מפקד יחידה שדרגתו אינה נמוכה מדרגת סרן; ו-קש"ב הוא כל מפקד יחידה שדרגתו אינה נמוכה מדרגת סא"ל, אולם הרמטכ"ל רשאי להעניק סמכות של קציני שיפוט זוטרים ובכירים גם לקצינים אחרים (סע' 1). הרמטכ"ל העניק סמכות זו לקצינים שונים בהתאם לדרגותיהם ותפקידיהם (הפ"ע 5.0303).

5. קציני השיפוט לגבי חוגרים

- קציני השיפוט לגבי חוגרים (למעט רס"רים) הם:-
- כל קצין בשירות סדיר או בשירות מילואים פעיל:-
- א. שדרגתו סרן, או שדרגתו סגן וממלא תפקיד המחייב, לפי התקן, דרגת סרן - יהיה בעל סמכות של קש"ז.
- ב. שדרגתו רס"נ או מעלה, או שדרגתו סרן והממלא תפקיד המחייב לפי התקן דרגת רס"נ - יהיה בעל סמכות של קש"ב.

6. קציני השיפוט לגבי קצינים

- קציני השיפוט לגבי קצינים (לרבות קצינות בדרגת רס"נ) ורס"רים:
- כל קצין בשירות סדיר או בשירות מילואים פעיל
- א. שדרגתו רס"נ - יהיה בעל סמכות של קש"ז.
- ב. שדרגתו סא"ל או מעלה - יהיה בעל סמכות של קש"ב;
- בחנאי שדרגת קצין השיפוט גבוהה בשתי דרגות מדרגתו של הנאשם.

7. קציני השיפוט לגבי חוגרות

- קציני השיפוט לגבי חוגרות (למעט חוגרות רס"ר) הן:-
- א. סמכות קש"ז מוענקת לכל קצינה בדרגת סג"מ או סגן הנושאת מינוי של קצינת ח"נ לגבי היחידה בה משרתת החיילת הנאשמת.
- ב. סמכות קש"ב מוענקת:-
- (1) לקצינת ח"נ ראשית - לגבי כל חוגרת.
- (2) לכל קצינה הנושאת מינוי של קצינת ח"נ של פיקוד מרחבי/חיל האויר/חיל היט/גייסות השריון - לגבי החיילות המשרתות באותו פיקוד/חיל/גיס.
- (3) לכל קצינה שדרגתה סרן או מעלה, מעת פרסום שמה בפקודות הפיקוד המרחבי/חיל האויר/חיל היט/גייסות השריון/מחנה מטכ"ל, לפי המקרה - לגבי כל חיילת המשרתת באותו פיקוד/חיל/גיס או במחנה מטכ"ל, לפי המקרה.

8. קציני השיפוט לגבי קצינות

קציני השיפוט לגבי קצינות עד דרגת סרן ועד בכלל
(כולל חוגרות רס"ר) הם:

א. סמכות קש"ז מוענקת לכל קצינה בדרגת סרן, מעת פרסום שמה כאמור בפקודות הפיקוד המרחבי/חיל האוויר/חיל-הים/גייסות השריון/מחנה מטכ"ל, לפי המקרה - לגבי כל קצינה המשרתת באותו פיקוד/חיל/גיס או במחנה מטכ"ל, לפי המקרה.

ב. סמכות קש"ב מוענקת:-

1) לקצינת ח"נ ראשית - לגבי כל קצינה.

2) לקצינת ח-ח"נ של הפיקוד המרחבי/חיל האוויר/חיל הים/
גייסות השריון - לגבי כל קצינה המשרתת באותו פיקוד/
חיל/גייס.

3) לכל קצינה בדרגת רס"נ או מעלה, מעת פרסום שמה בפקודות הפיקוד המרחבי/חיל האוויר/חיל הים/גייסות השריון/מחנה מטכ"ל, לפי המקרה - לגבי כל קצינה המשרתת באותו פיקוד/חיל/גייס או מחנה מטכ"ל, לפי המקרה.

בתנאי שדרגתה של קצינת השיפוט גבוהה בשתי דרגות לפחות מדרגת הנאשמת.

9. הכפיפות הפיקודית

א. קצין שיפוט מוסמך לדון בדין משמעתי רק את אלה:

1) כל חייל המשרת באותה יחידת רישום; או

2) לגבי קצין שיפוט המשרת במפקדה/במטכ"ל - כל חייל המשרת באותה מפקדה/אגף במטכ"ל, או ביחידה הכפופה למפקדה בכפיפות מלאה או בכפיפות מוגבלת כמוגדר בהפ"ע 2.0705, או - אם המפקדה היא מפקדת פיקוד יעודי או מפקדת קצין חיל ראשי - המשרת ביחידה הכפופה לפיקוד היעודי/למפקדת קצין החיל הראשי.

ב. מפקדי היחידות יקבעו בפקודות היחידה מי הוא קצין השיפוט, מתוך אלו שהוסמכו לכך כנ"ל, בפניו יובאו החיילים לדין משמעתי, בדרך כלל, בחקופה מסויימת, בסוגי מקרים או במקרה מסויים.

ג. רואים חייל כמשרת ביחידה לצרכי ההוראות שבסעיף זה, אם הוא מוצב בה, נספח אליה, עובד בשירותה או בשליחותה (לרבות כ-רב"ש או כ-רבש"צ) או אם הוא קיבל ממנה נשק כדי להחזיקו לפי תעודת הרשאה כאמור בסעיף 7 ל-חש"צ. חייל הסמוך ליחידה, יידון בדין משמעתי ביחידה אליה הוסמך רק על עבירות הפוגעות בסדר ובמשמעת של יחידה זו, וזאת - בתנאי שנחקבלה לכך הסכמת מפקד יחידת האם.

10. אע"צ בדין משמעתי

קצין שיפוט ידון בתלונה נגד עובד בשירות הצבא, רק אם הוא קש"ב, שדרגתו סא"ל או מעלה (הפ"ע 5.0308).

11. חיילות בדין משמעתי

חיילות שדרגתן אינה עולה על דרגת סרן חובאנה לדין בפני קצינות שיפוט בלבד. סייג זה לא יחול על קציני שיפוט ביחידות נח"ל או בבקו"מ, אשר יהיו מוסמכים לדון חיילות על מעשי עבירה לפי סעיף 80 ל-חש"צ בלבד.

12. שוטרים בדין משמעתי

א. חיילים המוצבים ב-חמ"צ יידונו בדין משמעתי רק ע"י קצין שיפוט המוצב ומשרת ביחידת חמ"צ. אין הוראה זו חלה על חיילות המוצבות ב-חמ"צ.

ב. לגבי שוטרי מג"ב - ראה הפ"ע 5.0304 סעיף ג'.

פ ס ק ה 28

מועדים לדיון בתלונה

13. מועד לדיון בתלונה על ידי קש"ז

קש"ז שבפניו הובא טופס 630 המכיל תלונה שהוא מוסמך לדון בה, ידון בה תוך 96 שעות מעת שהובאה בפניו, אלא אם החליט קודם לכן להעביר החלונה ל-קש"ב, או אם נתקיימו התנאים המיוחדים המפורטים בסעיף 15 להלן.

14. מועד לדיון בתלונה על ידי קש"ב

קש"ב שבפניו הובא טופס 630 המכיל תלונה שהוא מוסמך לדון בה, ידון בה תוך 96 שעות מעת שהובאה בפניו, אלא אם החליט קודם לכן להעביר הדיון בתלונה למפקדו או לבית דין צבאי, או אם נתקיימו התנאים המיוחדים המפורטים בסעיף 15 להלן.

15. דחיה בנסיבות מיוחדות

במקרה שהחייל נגדו הוגשה תלונה נמצא על אניה בלב ים או אם נמצא עם יחידתו בפעולות מבצעיות או בסדרת אימונים ממושכת מחוץ למחנהו או במחבוש, רשאי קצין השיפוט להתחיל בדיון במועד מאוחר יותר, בתנאי שהדיון לא יקויים במועד מאוחר יותר מאשר 14 יום אחרי הבאת התלונה בפני קצין השיפוט ובתנאי נוסף שבמידת האפשר תימסר לחייל הודעה על דחיית הדיון וסיבתה.
כל דחיית דיון בתלונה תירשם ע"י קצין השיפוט בטופס 630.

פ ס ק ה 29

העבירות שהדיון בהן בטמכות קצין שיפוט

16. ה ג ד ר ה

קצין שיפוט מוסמך לדון רק בעבירות צבאיות (היינו העבירות המנויות ב-חש"צ חלק ב') אשר העונש המכסימלי עליהן אינו עולה על שלוש שנות מאסר, ואשר לא הוצאו ע"י הרמטכ"ל מסמכותו של קצין השיפוט (הפ"ע 5.0303), או בעבירה על חקנות שירות ביטחון (חובות אנשי מילואים), חש"ז - 1956 (הפ"ע 5.0405).

17. העבירות שבסמכות קצין שיפוט זוט

<u>שם הסעיף</u>	<u>הסעיף</u>
מתן יד למרידה.	47(ב)
מרי.	48.
הפגנה הפוגעת במשמעת.	49.
זריעת בהלה או יאוש בין חיילים.	52.
חעמולה הפוגעת במשטר הצבאי או במשמעת הצבא.	53.
חעמולה הפוגעת בסדר הטוב בצבא.	54.
נטישת משמרת - כשהעבירה לא בוצעה נוכח האויב.	58(א)
אלימות כלפי מפקד - כאשר המפקד לא שימש בתפקידו.	* 59
אלימות כלפי חייל.	61.
איום ועלבונות כלפי מפקד.	* 62
איום על ממלא תפקיד.	63.
התנגדות לפעולה חוקית.	64.
התעללות.	65.
עיכוב רכוש ללא הצדקה.	66.
שררה כלפי פקודים.	67.
חריגה מסמכות.	68.
פגיעה בצבא ע"י חריגה מסמכות.	69.
גרימת נזק לרכוש ע"י חריגה מסמכות.	70.
חריגה מסמכות עד כדי סיכון חיים או בריאות.	72.
הוצאת רכוש מרשות הצבא כאשר ערך הרכוש אינו עולה על 100 ל"י וכאשר הנאשם לא היה מופקד על שמירת הרכוש.	77.
שימוש ברכוש הצבא שלא למטרות הצבא, אלא אם הרכוש הוא רכב.	79(א)
אי שמירתו של רכוש צבאי - כאשר לא נגרם חסר או נזק, או, כאשר נגרם חסר או נזק שאינו עולה על סך 20 ל"י בכפוף להוראות שנקבעו בפ"מ 54.0201.	80.
נטילת ציוד ואספקה או עיכובם שלא כדין.	82.
אכזריות כלפי בעלי חיים.	83.

* אלא אם האלימות, האיום או העלבונות כוונו אישית אליו.

<u>שם הסעיף</u>	<u>הסעיף</u>
גניבה מחייל.	84.
שימוש בלתי חוקי בנשק.	85.
נטישת כלי טיס או כלי שיט - מלבד אם היה הנאשם מפקד הכלי.	87.
אי מילוי הוראות מפקד כלי טיס או כלי שיט.	91.
העדר מן השירות שלא ברשות.	94.
התגייסות חוזרת לכוחות הסדירים.	95.
התגייסות במרמה.	96.
קבלת תפקיד במרמה.	97.
התחלות.	101.
ענין בעיסקה הנעשית ע"י הצבא.	104.
עבירה במסמכים צבאיים.	105.
רשלנות לגבי תעודות.	106.
האשמת שוא.	107.
ידיעות כוזבות.	108.
עבירות לגבי בחי דין צבאיים, שוטפים חוקרים, ועדות חקירה וקצינים בודקים.	110-109.
עדות שקר שלא בבי"ד.	112.
עדויות סותרות.	113.
מעצר שלא כדין.	114.
עבירות בקשר למעצר.	115.
סירוב להחזיק במשמורת.	116.
סירוב לסייע להחזיק במשמורת.	117.
הפרעה להחזקה במשמורת.	118.
שימוש באמצעים בלתי כשרים לצורך חקירה.	119.
שחרור ממשמורת.	120.
בריחה ממשמורת.	121.
סירוב לקיים פקודה - מלבד אם הנאשם עבר אח העבירה תוך כדי פעולה קרבית של יחידתו או בפעולה קרבית נוכח האויב.	122.
אי קיום פקודה - מלבד אם הנאשם עבר את העבירה תוך פעולה קרבית של יחידתו.	123.
החרשלות.	124.
הפרעה לשוטר צבאי.	126.
סירוב לסייע לשוטר צבאי.	127.
החנהגות פרועה.	128.
התחזות.	131.

<u>שם הסעיף</u>	<u>הסעיף</u>
פגיעה במשמעת.	.132
אי קיום הוראות המחייבות בצבא; פרט למקרים הבאים:	.133
א. כאשר המעשה מהווה עבירה על פקודת מטכ"ל 33.0209 (משמעת רכב - ניצול רכב צבאי).	
ב. כאשר המעשה מהווה עבירה על פקודות מטכ"ל הקובעות את הנוהל לגבי מסמכים אשר סווגו או אשר יש לסווגם כ"שמור", "סודי" או "סודי ביותר".	
ג. כאשר המעשה מפר הוראה המחייבת שימוש בכחב סתר, קוד או אמצעי קשר מיוחד.	
אי מניעת עבירה - כאשר העונש שנקבע לאותה עבירה אינו מוח או מאסר עולם.	.134
קשר לעבור עבירה - כאשר העונש שנקבע לעבירה אותה קשר הנאשם לעבור אינו עולה על 6 שנות מאסר.	.135
עבירה על תקנות שירות ביטחון (חובות אנשי מילואים), תשט"ז - 1956.	

18. העבירות שבסמכות קצין שיפוט בכיר בלבד

נוסף על כל העבירות שבסמכות קש"ז ושאי קש"ב לדון בעבירות כדלקמן:

<u>שם הסעיף</u>	<u>הסעיף</u>
שמוש ברכוש הצבא שלא למטרות הצבא - אך כאשר הרכוש הוא רכב צבאי הסמכות נתונה רק לקש"ב בדרגת סא"ל ומעלה.	(א)79
אי שמירתו של רכוש צבאי - אך כאשר אבד או ניזוק רכוש צבאי, רק לאחר שניתנה החלטה לקיים דין משמעת ע"י אחד מן הגורמים שנקבעו לכך ב-פ"מ 54.0201.	.80
טיפול בכלי טיס או בכלי שיט בחוסר זהירות או בניגוד להוראות.	.88
טיסה ללא רשות.	.89
טיסה אסורה	.90

133. אי קיום הוראות המחייבות בצבא - אך כאשר המעשה מהווה עבירה על פ"מ 33.0209 (משמע רכב - ניצול רכב צבאי), רק בסמכות קש"ב בדרגת סא"ל ומעלה.

19. סייג בפגיעה אישית

קצין שיפוט לא ידון חייל הנאשם בעבירה על סעיף 59 (אלימות כלפי מפקד) או סעיף 62 (איום ועלבונות כלפי מפקד) אם האלימות, האיום או העלבונות אליהם מתייחסת האשמה, כוונו אישית אליו. במקרה כזה יעביר את התלונה לקצין השיפוט הבכיר הממונה עליו.

20. קש"ב מעביר לעצמו

קש"ב יכול להעביר לעצמו לדין משמעתי כל תלונה שקצין שיפוט אחר הנמנה עם יחידה הנתונה לפיקודו רשאי לדון בה, חוץ מן המקרים בהם הוענקה לקצין השיפוט הכפוף סמכות מיוחדת לגבי סוגי עבירות או חיילים.

21. העברה נוספת של תלונה

- א. קש"ב, שהועברה אליו תלונה על חייל ביוזמת קצין שיפוט בכיר הכפוף לו, אינו מוסמך להעביר את התלונה למפקד גבוה ממנו.
- ב. קש"ב, שהעביר לעצמו תלונה כאמור בסעיף 20 אינו מוסמך להעביר את התלונה למפקד גבוה ממנו.

פ ס ק ה 30

ראיות בדין המשמעתי

22. ידיעת הנאשם את זכויותיו

במידת האפשר יוודא קצין שיפוט, לפניו הובאה תלונה נגד חייל, כי תוכן התלונה יובא לידיעת החייל לפני תחילת הדיון וכי החייל אף ידע שהוא רשאי לבקש מקצין השיפוט לשמוע עדים ולקבל ראיות אחרות מטעמו.

23. רשות לקבל ראיות

קצין שיפוט רשאי לשמוע עדויות בעל פה ולקבל כהוכחה מסמכים וראיות אחרות.

24. נוהל בקבלת ראיות

בגביית העדויות יפעל קצין השיפוט בדרך הנראית לו מועילה ביותר לברור החלונה ולא יהיה כפוף לדיני הראיות המחייבים בבית דין צבאי, אולם עליו להקפיד על קיום הכללים הבאים:

א. אסור לקצין שיפוט לגבות עדות כלשהי שלא בנוכחות הנאשם והוא לא יקבל מסמך (עדויות, תיק חקירה וכדומה) כעדות אלא לאחר שהקריא לנאשם את תוכנו או נתן לו אפשרות לעיין בחוכנו.

ב. קצין השיפוט יאפשר לנאשם להשמיע עדים, פרט אם סבור הוא שעדותם איננה שייכת לענין, או שתוכן דבריהם ניתן להוכחה בדרך אחרת.

פ ס ק ה 31

סדרי הדיון לפני קש"ז

25. העברת דיון

א. קש"ז שהובאה לפניו חלונה שאיך הוא מוסמך לדון בה, חייב להעבירה ל-קש"ב אשר לפיקודו נחונה היחידה עמה נמנה הנאשם, או ל-קש"ב אחר שמוסמך לדון בה.

ב. בכל שלב משלבי הדיון, כל עוד לא גזר את דינו של החייל או זיכהו, רשאי קש"ז להעביר את הדיון בחלונה שהוא מוסמך לדון בה, מיוזמתו, ל-קש"ב הממונה עליו.

ג. קש"ב רשאי להעביר לעצמו את הדיון בחלונה שהובאה בפני קש"ז ושה-קש"ב מוסמך לדון בה.

26. שלבי הדיון

לא הועברה התלונה כאמור, ינוהל הדיון בה לפי הרשום בטופס 630; ואלה שלבי הדיון:-

- א. זיהוי הנאשם לפי מספרו האישי ושמו.
- ב. הקראת התלונה לנאשם והסברחה.
- ג. הודעה לנאשם על זכותו לבקש את העברת הדיון ל-קש"ב.
- ד. לא ביקש הנאשם את העברת הדיון, יישאל אם מודה הוא בפרטי התלונה או אינו מודה בהם.
- ה. הודה הנאשם בפרטי התלונה, או בחלק מהם, ומצא ה-קש"ז כי פרטים אלו מהווים עבירה, ירשיעו בעבירה זו ויודיע על כך לנאשם. (המשך ראה סע' קטן ט').
- ו. אם לא הודה הנאשם בפרטי התלונה, או כשהודה בחלק מהם אשר אינו מהווה עבירה, יגבה עדויות כאמור בסעיף 24 לעיל.
- ז. בכל מקרה יש לתת לנאשם אפשרות להשמיע את דברו לפני ההכרעה באשמה. (עדים מטעם הנאשם - ראה סע' 24 לעיל).
- ח. החלטה אם לחייב את הנאשם בדין ועל איזה סעיף עבירה - או לזכותו.
- ט. אם חויב החייל בדינו - עיון בגליון ההתנהגות ושמיעת עדויות אחרות (לרבות דברי הנאשם) לגבי מידת העונש.
- י. קביעת העונש.
- יא. נמצא החייל אשם, יוודא ה-קש"ז את רישום הפסק בגליון ההתנהגות של החייל ויאשר את נכונותו בחתימת ידו.
- יב. ויודא רישום תוצאות הדיון ביומן התלונות.
- יג. במקרה של קנס כספי, הפקעת משכורת או חיוב בפיצויים, יוודא ה-קש"ז שהדבר יירשם בפנקס החשלומים של החייל (בדיו אדום) - לגבי חייל בשירות חובה, או בילקוט השירות לגבי חייל בשירות מילואים.
- יד. קש"ז שדן חייל, יעביר מייד לאחר הדיון את טופס 630 כשהוא ממולא כחוק על כל עותקיו, למפקד יחידת הרישום של החייל אשר יעבירנו ל-של"ר.

טו. נידון החייל למחבוש, יועבר העתק נוסף של טופס 630 למפקד מקום המעצר. במקרה שנושא הדיון היה חסר/נזק לאפסניה, יצורף לטופס 630 המועבר ל-של"ר גם טופס 1065 המתייחס לחלונה הנדונה.

פ ס ק ה 32

סדרי הדיון לפני קש"ב

27. העברת דיון

- א. קש"ב שהובאה לפניו תלונה על חייל שאין הוא מוסמך לדון בה, ושגם קצין שיפוט בכיר אחר אינו מוסמך לדון בה, חייב להעבירה לשפיטה בפני בית-דין צבאי. אם קצין שיפוט אחר מוסמך לדון בתלונה, יעביר ה-קש"ב את התלונה לאותו קצין שיפוט.
- ב. קש"ב רשאי להעביר ביוזמתו את הדיון בתלונה שהוא מוסמך לדון בה ל-קש"ב הממונה עליו או לשפיטה בפני בית דין צבאי, בכל שלב משלבי הדיון, כל עוד לא גזר את דינו של הנאשם או זיכהו. אולם קש"ב אליו הועברה תלונה ע"י קש"ב אחר שהיה מוסמך לדון בה, אינו רשאי יותר להעבירה ל-קש"ב ממונה.
- ג. החליט קש"ב להעביר את הדיון בחלונה לבית דין צבאי, ימנה לשם כך קצין בודק.

ד. קש"ב רשאי להעביר לעצמו תלונה שהוא מוסמך לדון בה, בין אם הובאה כבר לפני קש"ז ובין אם לאו.

28. שלבי הדיון

לא הועברה התלונה לבי"ד או ל-קש"ב ממונה, ינוהל הדיון בה לפי הרשום בטופס 630, ואלה שלבי הדיון:

א. זיהוי הנאשם לפי מספרו האישי ושמו.

ב. הקראת התלונה לנאשם והסברתה.

ג. (1) הודעה לנאשם על זכותו לבקש את העברת הדיון בתלונה לביית דין צבאי - רק כאשר הנאשם הועמד לדין בפני קש"ב לפי בקשתו של הנאשם. אם הנאשם הובא בפני קש"ב בהתאם לבקשת הנאשם, שביקש העברת הדיון מ-קש"ז, אינו רשאי לבקש עוד פעם העברת הדיון.

(2) אם הנאשם הוא קצין שהועמד לדין במישרין בפני קש"ב - הודעה לנאשם על זכותו לבקש את העברת הדיון בתלונה למפקדו של ה-קש"ב.

ד. לא ביקש הנאשם את העברת הדיון, יישאל אם מודה הוא בפרטי התלונה או אינו מודה בהם.

ה. הודה הנאשם בפרטי התלונה, או בחלק מהם, ומצא ה-קש"ב כי פרטים אלו מהווים עבירה, ירשיעו בעבירה זו ויודיע על כך לנאשם.

ו. כאשר לא הודה הנאשם בפרטי התלונה, או כשהודה בחלק מהם אשר אינו מהווה עבירה, יגבה עדויות כאמור לעיל.

ז. בכל מקרה יש לתת לנאשם אפשרות להשמיע את דברו לפני ההכרעה באשמה.

ח. החלטה אם לחייב את הנאשם בדין ועל איזה סעיף עבירה - או לזכותו.

ט. אם חוייב החייל בדינו - עיון בגליון ההתנהגות ושמיעת עדויות אחרות (לרבות דברי הנאשם) לגבי מידת העונש.

י. קביעת העונש.

יא. נמצא החייל אשם, יוודא ה-קש"ב את רישום הפסק בגליון ההחנהגות של החייל ויאשר את נכונותו בחתימת ידו.

יב. וידוא רישום תוצאות הדיון ביומן התלונות.

יג. במקרה של קנס כספי, הפקעת משכורת או חיוב בפיצויים, יוודא ה-קש"ב שהדבר יירשם בפנקס התשלומים של החייל (בדיו אדום) - לגבי חייל בשירות חובה, או בילקוט השירות - לגבי חייל בשירות מילואים.

יד. קש"ב שדן חייל, יעביר מייד לאחר הדיון את טופס 630 כשהוא ממולא כחוק על כל עותקיו, למפקד יחידת הרישום של החייל אשר יעבירנו ל-של"ר.

טו. נידון החייל למחבוש, יועבר עותק נוסף של טופס 630 למפקד מקום המעצר. במקרה ונושא הדיון היה חסר/נזק לאפסניה, יצורף לטופס 630 המועבר ל-של"ר גם טופס 1065 המתייחס לתלונה הנדונה.

פ ס ק ה 33

ב י ט ו ל ת ל ו נ ה

29. סמכות לבטל

קצין שיפוט שהובאה לפניו תלונה על חייל הנאשם בעבירה שהוא מוסמך לדון בה רשאי לבטלה, כאשר נוכח שאין מקום להאשמה או כשיש נסיבות אחרות המצדיקות, לדעתו, את בטולה (סע' 141-145).

30. ביטול בכל שלב

החלטה על ביטול התלונה יכולה להינתן בכל שלבי הדיון הקודמים למחן הפסק.

31. הודעה למפקד על ביטול

קצין שיפוט שביטל תלונה נגד חייל, יפרט בטופס 630 את נימוקיו לביטול התלונה ויעבירו למפקד הממונה עליו, אשר הוא בעל סמכות של קש"ב ומוסמך לדון את החייל.

32. סמכות המפקד

קש"ב שקיבל טופס 630 המכיל תלונה שבוטלה כאמור, רשאי, על אף הביטול, לדון בתלונה כאילו לא בוטלה. עשה כן יודיע לקצין השיפוט שביטל את התלונה על החלטתו זו.

33. הודעה לפרקליט צבאי

קש"ב שקבל תלונה והחליט לא לחדש את הדיון בתלונה שבוטלה, יעביר את טופס 630 המכיל תלונה זו לפרקליט הצבאי הפיקודי/החיילי/הגייסי.

34. סמכות ראש המחוז השיפוט

ראש מחוז שיפוט ושא"י, עפ"י המלצת פרקליט צבאי פיקודי/חיילי/גייסי, להורות ל-קש"ב המוסמך לדון את החייל שנאשם עפ"י התלונה שבוטלה, לחזור ולדון בתלונה.

35. החזרת טופס 630

הוחלט שלא לחדש את הדיון בתלונה, יוחזר טופס 630 למפקד יחידת הרישום של החייל, לשם העברתו ל-של"ר.

העונשים שקצין שיפוט זוטר רשאי להטיל

36. עונשים

קש"ז רשאי להטיל על כל עבירה רק עונש אחד מן העונשים המפורטים להלן: (סע' 152)

א. אתראה.

ב. ריחוק למחנה או לאניה עד שבעה ימים.

ג. (1) הפקעת משכורת עד רבע ממשכורתו של הנידון בכל חודש במשך ששה חודשים, אך לא יותר מ-40 ל"י בסה"כ; ואם הנידון הוא חייל בשירות חובה - לא יותר מ-5 ל"י בסה"כ.

(2) קנס במקום הפקעת משכורת, ובלבד שגובה הקנס לא יעלה על הסכום המכסימלי כאמור בס"ק (1) לעיל.

(3) למקרה שהקנס לא ישולם במועדו - מחבוש, יום אחד במקום כל שתי ל"י קנס, ובלבד שתקופת מחבוש זו לא תעלה על שבעה ימים.

ד. גזיפה.

ה. (1) מחבוש עד שבעה ימים.

(2) קש"ז שהטיל על חייל עונש מחבוש, רשאי להורות כי המחבוש יהיה כולו או מקצתו על תנאי לחקופה שנקבעה בפסק, ובלבד שלא תעלה על שנתיים מיום הפסק. (ראה בנדון פסקה (36) להלן).

37. פיצויים

בנוסף לעונש רשאי קש"ז להטיל על הנידון גם תשלום פיצויים, בשיעור שלא יעלה על סך 20 ל"י, על הנזק שנגרם עקב ביצוע העבירה בה הורשע. אין פיצויים באים במקום עונש אלא רק בנוסף לעונש, כאמור.

העונשים שקצין שיפוט בכיר רשאי להטיל38. עונשים

קש"ב רשאי להטיל על כל עבירה רק עונש אחד מן העונשים המפורטים להלן: (סע" 153).

א. אתראה.

ב. ריתוק למחנה או לאניה עד עשרים ושמונה יום.

ג. (1) הפקעת משכורת עד רבע ממשכורתו של הנידון בכל חודש במשך ששה חודשים, אך לא יותר מ-80 ל"י בסה"כ; ואם הנידון הוא חייל בשירות חובה - לא יותר מ-10 ל"י בסה"כ.

(2) קנס במקום הפקעת משכורת ובלבד שגובה הקנס לא יעלה על הסכום המכסימלי כאמור ב-ס"ק (1) לעיל.

(3) למקרה שהקנס לא ישולם במועדו - מחבוש, יום אחד במקום שתי לירות קנס, ובלבד שחקופת מחבוש זו לא תעלה על 35 יום.

ד. נזיפה.

ה. נזיפה חמורה.

ו. (1) מחבוש עד שלושים וחמישה יום.

(2) קש"ב שהטיל על חייל עונש מחבוש, רשאי להורות כי המחבוש יהיה, כולו או מקצתו, על תנאי לחקופה שנקבעה בפסק, ובלבד שלא תעלה על שנתיים מיום הפסק (ראה בנדון פסקה 11 להלן).

ז. הורדה בדרגה, בחנאי שדרגת הנאשם אינה למעלה מדרגת סמל ראשון, אולם קש"ב אינו רשאי להשתמש בסמכותו להטיל עונש הורדה בדרגה על נאשם הנושא דרגת סמל ראשון או דרגת קבע של סמל, אלא אם הינו בדרגת אלוף-משנה או מעלה.

39. פיצויים

בנוסף לעונש רשאי קש"ב להטיל על הנידון גם חשלום פיצויים, בשיעור שלא יעלה על 100 ל"י על הנזק שנגרם עקב ביצוע העבירה בה הורשע. אין פיצויים באים במקום עונש אלא רק בנוסף לעונש, כאמור.

40. ביטול חופשה

- א. קש"ב הדין חייל בשירות חובה לעונש מחבוש לריצוי בפועל רשאי להורות כי לא תוענק לחייל הנידון חופשה רגילה.
- ב. קש"ב יורה על ביטול חופשה רגילה אחת רק אם הוטל על החייל עונש מחבוש העולה על ארבעה עשר יום. בעקבות כל תקופת מחבוש נוספת, אשר הוטלה על החייל באותו ענין, העולה על עשרה ימים, תישלל חופשה רגילה נוספת אחת.
- ג. קש"ב יודיע לחייל בעת מתן הפסק על ההחלטה בדבר ביטול החופשה.
- ד. הוראה בדבר ביטול החופשה תירשם בפנקס התשלומים במקום המיועד לרישום החופשות ובטופס 75 ולא תירשם בטופס 630 ובגליון ההתנהגות (פ"מ 33.0323).

פ ס ק ה 36

מ ח ב ו ש ע ל ת נ א י

41. הטלת מחבוש על תנאי ורישום

קצין שיפוט שהטיל על חייל עונש מחבוש, רשאי להורות בפסק כי העונש יהיה כולו או מקצתו על תנאי, והוא חייב לרשום בהחלטתו:

- א. את תקופת המחבוש אותה הטיל על תנאי.
- ב. מהו התנאי אשר הפרתו תגרום לביצוע העונש המותנה.
- ג. את אורך התקופה בה יהיה המחבוש תלוי ועומד.

42. תנאים שניתן לקבעם

כתנאי ניתן לקבוע כי החייל לא יעבור עבירה מאותו סוג העבירה בה הורשע בעת הטלה עונש המחבוש על תנאי, או כל עבירה אחרת הנחונה לדיון משמעתי שנקבעה בפסק.

43. תקופת התנאי

אורך התקופה שנקבעה כתקופה בה יהיה העונש תלוי ועומד על תנאי, לא יעלה על שנתיים מיום הפסק.

44. רישום לתזכורת

החליט קצין השיפוט להטיל עונש מחבוש על תנאי, ירשום החלטה זו על גבי טופס 630 שהכיל את החלונה נגד החייל ובגליון ההתנהגות של החייל. כן יערוך קצין השיפוט העתק של טופס 630 האמור, יציין עליו בראשו, בצורה בולטת, כי הוא מהווה העתק בלבד של הטופס המקורי ויאשר בחתימתו את נכונותו. העתק טופס 630 האמור יוצמד לגליון ההתנהגות של הנידון עד לגמר תקופת ההתנאה.

45. דוגמאות

להלן שתי דוגמאות לניסוח החלטה להטיל מחבוש על תנאי, כפי שחירטם על טופס 630 ובגליון ההתנהגות:

- א. "6 ימי מחבוש על תנאי, שלא יורשע בעבירת העדר מן השירות לפי סעיף 94 ל-חש"צ במשך תקופה של שבעה חודשים".
- ב. "10 ימי מחבוש על תנאי, שלא יורשע בעבירה הנחונה לדין משמעתי במשך תקופה של ששה חודשים".

46. הפעלת מחבוש על תנאי

קצין שיפוט שדן בתלונה נגד חייל ומצא אותו אשם, ונוכח לדעת בעת העיון בגליון ההתנהגות כי -

א. בפסק קודם בדין משמעתי הוטל על החייל מחבוש על תנאי; וכן

ב. העבירה בה הורשע עתה היא מאותו סוג כמו העבירה עבודה הוטל התנאי או מהווה הפרת התנאי לאור נוסח התנאי כפי שפורט בטופס 630 הקודם; וכן

ג. החייל עבר את העבירה הנוספת, בה הורשע ע"י קצין השיפוט, לאחר הטלת העונש על תנאי ותוך תקופת ההתנאה,

חייב להורות על הפעלת המחבוש שהוטל על תנאי, נוסף על העונש שאותו הוא מטיל בעצמו על העבירה השניה בה הוא דן.

47. הארכת תקופת התנאי

קצין שיפוט שמצא נאשם אשם בעבירה נוספת ולא הטיל עליו בשל אותה עבירה עונש מחבוש, רשאי, במקום לצוות על הפעלת המחבוש על תנאי, להורות, מטעמים שיירשמו, על הארכת תקופת התנאי לתקופה נוספת שלא תעלה על שנתיים, אם שוכנע קצין השיפוט שבנסיבות הענין לא יהיה זה צודק להפעיל את המחבוש על תנאי. לא ישתמש קצין השיפוט בסמכות לפי סעיף זה אלא לגבי ההרשעה הראשונה של הנאשם בשל עבירה נוספת.

48. אינן להתנות עונש בעבירה נוספת

לא יטיל קצין שיפוט עונש על תנאי בשל העבירה הנוספת, אם נעברה תוך תקופת התנאי.

49. ריצוי רצוף או חופף של עונש מחבוש

קצין השיפוט שהטיל גם על ביצוע העבירה השניה עונש מחבוש, יציין מפורשות בטופס 630, אם הוא מורה על ריצוי שני עונשי המחבוש - העונש אותו הטיל בעצמו והעונש על תנאי המופעל על ידו - באופן חופף או בזה אחר זה. אם אינו מציין דבר, ירוצו העונשים בזה אחר זה, אולם תקופת המחבוש הרצופה לא תעלה אף פעם על 70 יום.

50. רישום בגליון התנהגות

החלטה על הפעלת עונש מחבוש על תנאי תירשם בגליון ההתנהגות של החייל ליד רישום הטלת העונש על תנאי וכך בטופס 630 של העבירה האחרונה אשר בעקבותיה הופעל העונש על תנאי.

51. צירוף טופס 630 לפיו הוחלט על עונש על תנאי

עוהק טופס 630 אשר בו מצויה החלטה על עונש מחבוש על תנאי, הצמוד לגליון ההתנהגות של החייל, יצורף לטופס 630 המורה על הפעלת עונש זה.

ב י צ ו ע ה פ ס ק

52. ביצוע מייד

עונש שאינו על חנאי שהוטל ע"י קצין שיפוט יבוצע מייד לאחר שנפסק.

53. ריצוי חופף או מצטבר

מי שנידון למחבוש לפי שני פסקים או יותר ישא את כל העונשים באופן חופף, אלא אם קצין השיפוט שגזר את העונש השני או הנוסף הורה שהנאשם ישא את העונשים בזה אחר זה, אולם תקופת המחבוש הרצופה לא תעלה אף פעם על 70 יום.

54. נסיבות להפסיק או לעכב ביצוע

קצין שיפוט, שפסק, או אישר בערר, עונש שאינו על חנאי, רשאי להפסיק או לעכב את ביצועו רק מחמת אחת הסיבות הבאות:

- א. פעולה קרבית.
- ב. הפלגת כלי שיט.
- ג. בעקבות הכרזת מצב כוננות מוגבר.
- ד. השתתפות בסדרת אימונים מיוחדת.
- ה. אם הוגש ערר על הפסק.

55. פעולות אגב הפסקה או עיכוב של עונש

- א. קצין שיפוט, שהפסיק או עיכב ביצועו של עונש, חייב לקבוע את המועד להמשך ביצועו, שלא יהיה מאוחר מאשר תשעים יום מיום הפסקה או העיכוב.
- ב. ההחלטה על הפסקה ביצוע העונש או על עיכובו והמועד שנקבע להמשך ביצועו יירשמו ע"י קצין השיפוט בטופס 630 ובגליון ההחנהגות של החייל הנדון, ליד רישום העונש.
- ג. קצין שיפוט שהפסיק או עיכב את ביצוע העונש, יודיע על כך בכתב למפקדה הממונה.

ע ר ר ע ל פ ס ק

56. הגשח ערר - למי

- חייל שהוטל עליו עונש בדין משמעתי רשאי להגיש עליו ערר חוץ שלושה ימים מיום שהודיעו לו את הפסק:
- א. אם נידון ע"י קש"ז - יגיש ערר אל ה-קש"ב הממונה על ה-קש"ז, אשר דן אותו.
- ב. אם נידון ע"י קש"ז - יגיש ערר ל-קש"ב הממונה על קצין השיפוט שדן בתלונה.

57. ערר במבצע "מלביש"

ערר של חייל שנידון במבצע "מלביש" יידון ע"י ה-קש"ל"פ של הפיקוד בו קוים הדיון. לענין ערר של חיילת - ראה הפ"ע 5.0304 סע' ז' 4.

58. עריכת ערר

ערר ייערך בכחב, יהיה מנומק ויימסר לידי המפקד הישיר של העורר; המפקד יעבירנו לתעודתו בצירוף טופס החלונה שלפיו התנהל הדיון.

59. מועד הדיון

קש"ב שהוגש לפניו ערר חייב לדון בו בהקדם האפשרי ולא יאוחר מאשר 14 יום מיום הגשתו.

60. נוכחות העורר

קש"ב רשאי לדון בערר שלא בנוכחות העורר, אך אם הוא סבור שיש מקום להחמיר בעונש, חייב הוא לאפשר לעורר להשמיע דבריו בפניו בעל-פה.

61. מכוינות בערר

- קש"ב שהוגש לפניו ערר רשאי לעשות אחת מאלה:
- א. לדחות את הערר.

- ב. לבטל את ההרשעה והעונש.
- ג. לאשר את ההרשעה ולהפחית את העונש.
- ד. לאשר את ההרשעה ולהגדיל את העונש בתחום סמכותו כ-קש"ב (אך ראה סע' 60 לעיל).

62. רישום ההחלטה

החלטת ה-קש"ב בערר תירשם על גבי טופס 630 המקורי במקום המיועד לכך ובגליון ההתנהגות של הנאשם ותיחתם על-ידי ה-קש"ב.

63. הבאה בחשבון של עונש שרוצה

חייל שהחל לרצות עונש מחבוש או ריתוק למחנה או לאניה לפי פסק לפני שמיעת הערר יביאו בחשבון, בחישוב העונש כפי שיועמד בערר, כל חלק מן העונש אשר כבר רוצה.

64. דין חייל שנחבש וזוכה בערר

- א. קש"ב שזיכה בערר חייל אשר ריצה עונש מחבוש שהוטל עליו בדין משמעתי - כולו או חלקו - רשאי להורות כי תוענק לחייל תקופת חופשה מיוחדת בתשלום, כפיצוי על תקופת היותו חבוש, בתנאי שהחופשה לא תעלה על התקופה בה ישב החייל במחבוש לפני הערר. הוראה זו תועבר ל-של"ר ול-מת"ש.
- ב. לגבי חייל מילואים שזוכה כנ"ל, רשאי ה-קש"ב שדן בערר להמליץ על תשלום שכר, בתנאי שירות מילואים נוסף, עבור תקופת המחבוש. עותק טופס 630 אשר בו רשום הפסק שניתן בערר, בצרוף מכתב המלצה של ה-קש"ב שדן בערר, יועבר ל-אכ"א/פרט לאישור הממלצה.

ה מ ת ק ת ה ע ו נ ש

65. סמכות לבטל, להמתיק או להתנות

הוטל עונש בדין משמעתי, רשאים הרמטכ"ל וכך אלופי הפיקוד, מפקד חיל האויר/חיל הים/מפקד גייסות השריון וראש אכ"א, שלהם אצל הרמטכ"ל סמכותו, לבטלו או לשנותו, או אם הוא מחבוש, להחליפו כולו או מקצתו לעונש על תנאי.

66. סמכות לבטל חיוב פיצויים או להקטינו

הרמטכ"ל והמפקדים הנ"ל להם אצל הרמטכ"ל סמכותו, רשאים לבטל חיוב בתשלום פיצויים למדינה, שהוטל על חייל בדין משמעתי או להקטין שיעורם.

67. בקשת חייל לבטול או להמתקה

א. חייל שהוטל עליו עונש בדין משמעתי או שהוטל עליו, נוסף לעונש, תשלום פיצויים, רשאי להגיש בקשה לביטול או להמתקה עונשו, או לביטול או להפחתת תשלום הפיצויים.

ב. הבקשה תועבר באמצעות מפקדו של החייל בצנורות הפיקוד הרגילים לאלוף הפיקוד/למפקד חיל האויר/חיל הים/למפקד גייסות השריון, לפי המקרה, כאשר מצורפות אליה הערותיו של קצין השיפוט שדן בתלונה.

ב י ט ו ל ה פ ס ק

68. סמכויות ה-פצ"ר לביטול הפסק בדין משמעתי

הפרקליט הצבאי הראשי רשאי לבטל כל פסק שניתן בדין משמעתי באם קרה אחד מהדברים הבאים:

- א. קצין השיפוט לא היה מוסמך לדון בעבירה.
- ב. קצין השיפוט לא היה מוסמך להטיל את העונש.
- ג. קצין השיפוט לא היה מוסמך לדון אח הנאשם.
- ד. הדיון המשמעתי התנהל באופן הפוגע בסדרי הדין שנקבעו ב-חש"צ (ס' 168).

חוצאות ביטול פסק בדין משמעתי ע"י הפצ"ר פירושו מחיקת הדין המשמעתי כולו כולל הרישומים בשלישות הראשית.

מעצרים וחפוישים

מקורות: א. חש"צ חשט"ו - 1955 סע' 225-250

ב. הפ"ע 5.0205, 5.0221

ג. פ"מ: 33.0309

פ ס ק ה 41

מ ע צ ר י ם

1. כ ל ל י

א. מעצר -

פירושו עצירת אדם או נאשם בעבירה, שלא בתורח עונש, לפני שהובא לדין או לאחר שהחל משפטו, אך בסרם יינתן פסק-דינו.

ב. סוגי המעצר הם שניים:-

(1) מעצר פתוח.

(2) מעצר סגור.

2. מעצר פתוח

א. מעצר פתוח פירושו - הגבלת חופש התנועה ע"י איסור יציאה מתחום המחנה וכיו"ב. המעצר הזה, תכליתו לוודא התיצבות של אותו חייל בכל עת שייקרא.

ב. החייל יצווה למסור לממונה עליו כל אישור הנמצא בידיו, המאפשר לו שהייה מחוץ למחנה, ולא תינתן לו תעודת חופשה עד לאחר מתן פסק-הדין, או ביטול המעצר.

ג. חייל במעצר פתוח, ימלא את תובותיו הרגילות ביחידה, אך הוא לא יצא את המחנה אלא בתפקיד ועפ"י צו-תנועה (פ"מ 33.0304, הפ"ע 5.0211).

3. מעצר סגור

א. מעצר סגור - פירושו החזקת חייל במיתקן כליאה (היינו בחדר-משמר צבאי או של משטרת ישראל, במחנה צבאי, במחנה מעצר צבאי או בבית סוהר צבאי או אזרחי) כדי לבודדו משאר חיילי היחידה.

ב. כללי המשמעת הצבאית דורשים כי בדרך כלל יוחזק חייל במעצר סגור במקרים אלה:-

1) כשהעציר נאשם או נחשד בעבירה על החוק הפלילי הכללי או בעבירה על חש"צ והעונש הצפוי לו הוא שלוש שנות מאסר או יותר, או כאשר נהרג אדם כתוצאה מן העבירה.

2) כשיש חשש שאם לא יוחזק במעצר סגור יפריע העציר למהלך החקירה או הבדיקה, ישפיע על עדים או ינסה לברוח.

3) כאשר נעדר החייל מן השירות שלא ברשות במשך תקופה העולה על 72 שעות (פ"מ 33.0309).

ג. מי שמוסמך להוציא פקודת-מעצר או לאשרה, רשאי, חלף זאת, לצוות על החזקת העציר במעצר פתוח (סע" 244).

4. מעצר על ידי גבוה בדרגה

א. כל חייל יכול לעצור, ללא פקודת מעצר, חייל אחר נמוך ממנו בדרגה אם יש לו יסוד לחשוד שהחייל עבר עבירה הנתונה לשיפוט צבאי (סע" 228).

ב. בפקודות מסכ"ל נקבע כי רצוי שחייל ישתמש בסמכות שהוקנתה לו לעצור חייל הנמוך ממנו בדרגה שעבר עבירה רק באחד המקרים הבאים:

1) העבירה שבוצעה הינה עבירה שהעונש הקבוע לצדה הוא מעל לשלוש שנות מאסר.

2) קיים חשש שהעבריין יברח.

3) אי עצירתו המיידית של העבריין עלולה לפגוע במשמעת או בסדר הטוב בצבא (פ"מ 33.0309 ב 1, 2).

דוגמא: חוץ כדי אימון המחלקה סרב טור" משה לבצע פקודה שקיבל ממפקד המחלקה סגן אברהמי, כשחזר סגן אברהמי על פקודתו סרב טור" משה שניה לבצע הפקודה לעיני כל המחלקה וגם לווה סרובו במלוח התחצפות.

מאחר והיה בסרובו של טור' משה משום פגיעה במשמע
הצבאית הורה סגן אברהמי לעצור את טור' משה ולהעבירו
לחדר משמר יחידתי.

ג. במקרים שזוינו לעיל יהיה רשאי מפקד לעצור חייל הנמוך
ממנו בדרגה גם אם אותו חייל אינו נמנה עם פקודיו. אך
מפקד כזה לא יעצור את החייל אם ידוע לו שמצוי באותו
מקום מפקד יחידה של החייל או שוטר צבאי (ס' 228 (ב)).

5. מעצר על ידי קצין

קצין רשאי לעצור ללא פקודה מעצר כל חייל המשתתף במריבה,
בקסטה או בהפרעת סדר, אלא אם אותו חייל גבוה ממנו בדרגה
(ס' 229).

6. מעצר על ידי שוטר צבאי

לשוטר צבאי מוקנות סמכויות מיוחדות למעצר אנשים ללא
פקודה מעצר, לגבי חיילים ולגבי אזרחים.

א. שוטר צבאי רשאי לעצור חייל באחד מן המקרים הבאים:-

(1) החייל ביצע עבירה שאינה צבאית ואשר בגינה צפוי העברייך
לעונש מוות או מאסר ששה חודשים או יותר, או החייל ביצע
עבירה צבאית שבגינה הוא צפוי לעונש מאסר או עונש חמור
מזה - אם העבירה בוצעה במעמד השוטר או לפני זמן קצר.

(2) כשיש לשוטר צבאי יסוד להאמין שאותו חייל ביצע עבירה
שהיא פשע או עבירה צבאית שהעונש שבצדה הוא שלוש שנות
מאסר או יותר.

(3) החייל הפריע לשוטר צבאי במילוי תפקידו.

(4) החייל נמלט או מנסה להימלט ממעצר חוקי או שהוא נרדף
ע"י קהל.

(5) החייל ביצע עבירה או האשימוהו בביצוע עבירה, או יש
לשוטר צבאי יסוד מספיק להאמין שהוא ביצע עבירה כלשהי -
והוא מסרב למסור פרטיו האישיים או חלק מהם, או אינו
מציג לדרישת השוטר הצבאי את פנקס השירות שלו או תעודות
שהייה מחוץ למחנה או תעודה צבאית אחרת שמחובתו לשאתה.

(6) החייל בשירות סדיר או איש מילואים שהוא בשירות, אינו
נותן ידיעות מספיקות לזהותו - אפילו לא עבר עבירה
אחרת לפני כן.

7) השוטר מצא את החייל בנסיבות חשודות שעה שהוא נוקט
אמצעי זהירות להסתתר, ולא יכול למסור פרטים משביעי-
רצון על עצמו.

8) כשיש לשוטר יסוד מספיק להאמין שהחייל ביצע עבירה,
והחשוד מסרב לדרישתו להילוות אליו לתחנת המשטרה.

ב. שוטר צבאי רשאי לעצור אזרחים באחד משני מקרים:-

1) האזרח נמצא במקום שבהחזקה הצבא ועבר עבירה אשר בגינה
היחה סמכות לשוטר אזרחי לעצרו (סע' 227).

2) האזרח מפריע לפעולתם של כוחות הצבא (סע' 227).

ג. הסמכויות הנ"ל נתונות גם בידי שוטר משטרת ישראל לגבי
חייל, אולם לפני שוטר ממשטרת ישראל אין חובה להציג
תעודות העשויות לזהות את מקום חניית היחידה (צו תנועה
וכו').

8. מעצר על-ידי חייל שאינו שוטר צבאי

כל חייל רשאי לעצור כל אדם ללא צו-מעצר, בהתאם לחוק
הכללי של המדינה, במקרים הבאים:-

א. האדם, לרבות חייל ללא הבדל דרגה, נמלט ממשמר חוקי.

ב. האדם, לרבות חייל ללא הבדל דרגה, ביצע במעמדו מעשה
המהווה עבירה-פשע (עבירה שעונשה שלוש שנות מאסר או יותר).
סמכות זו נתונה, כמובן, לבעלי סמכות מעצר אחרים המנויים
לעיל, כגון שוטר צבאי וחייל גבוה בדרגה (סע' 230).

דוגמא: דרך רחוב אלנבי הובל אדם אזרח כשידיו באזיקים
ומשני צדיו מלווים אותו שני שוטרים. העציר ברח. בבורחו
חפס אותו חייל ועצרו; המעצר חוקי.

ג. האדם עבר עבירה לפי תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945,
בתנאי שהחייל ביצע את המעצר במקרה זה במסגרת תפקיד
שהוטל עליו. (תק' ההגנה(שעת חירום), 1945).

8. החזקת אדם במעצר ללא פקודת מעצר

א. חייל שנעצר ללא פקודת מעצר ע"י חייל אחר שאינו שוטר
צבאי, ישוחרר עם חום 24 שעות למן תחילת המעצר אם לא
הוצאה פקודת מעצר (סע' 233).

ב. חייל שנעצר ע"י שוטר צבאי, יש לקבל נגדו פקודת מעצר תוך 48 שעות מעת מעצרו; לא הוצאה פקודת מעצר נגדו כנ"ל - ישוחרר (ס' 231).

ג. שוטר צבאי, העוצר אדם שאינו חייל - דבר שהוא אפשרי במקרה שאותו אדם נמצא במקום שבהחזקת הצבא או הפריע לפעולה של הצבא - חייב למסור אותו לידי רשות אזרחית תוך 24 שעות מעת מעצרו (ס' 232).

9. הרשאים להוציא פקודת מעצר בכתב

פקודת מעצר רשאים להוציא:-

א. שופט שלום.

ב. אב בית-דין צבאי.

ג. נשיא בי"ד צבאי מחוזי.

ד. שופט חוקר.

ה. קצין שיפוט.

להלן נעסוק רק בפקודות מעצר המוצאות ע"י קצין-שיפוט.

10. הוצאת פקודת מעצר ע"י קצין-שיפוט

א. כל קצין-שיפוט רשאי להוציא פקודת מעצר נגד כל חייל שהוא נמוך ממנו בדרגה - גם אם אינו נמנה עם פקודיו - אם הוא נחשד או נאשם בעבירה (ס' 234).

קצין-שיפוט יוציא פקודת מעצר נגד חייל שאינו כפוף הנאשם בעבירה, רק אם קיום המשמעת הצבאית יחייב את מעצרו מייד, ואם אין זה מעשי לפנות בענין זה למפקדו של החייל, אך על קצין-שיפוט להעביר מייד דו"ח מפורט על נסיבות המעצר למפקד יחידתו של החייל (פ"מ 33.0309).

ב. פקודת המעצר הראשונה אשר הוצא על-ידי קצין-שיפוט, אסור שחופתה תעלה על 15 יום (ס' 237).

פקודת המעצר תיערך על טופס 641 או לפי הנוסח הניתן ב-פ"מ 33.0309, תוספת א', והיא תיחתם על-ידי קצין שיפוט. את הפקודה יש לכתוב בארבעה עותקים, עוהק אחד יצורף לטופס 630 (תלונה) או לדו"ח המועבר למפקד יחידתו של

החייל הנעצר. עותק שני יימסר לאחראי על מקום המעצר
ושני עותקים יצורפו לבקשת האישור לפקודת המעצר.

ג. כל קצין-שיפוט, שהוציא פקודת מעצר לכל תקופה שהיא,
חייב להביאה מייד לאישורו של קצין השיפוט, שדרגתו אינה
למטה מדרגת סגן-אלוף, אשר לו הוא כפוף
כפיפות פקודית ישירה או כפיפות לצורכי מינהלה מרחבית;
וחובה זו חלה גם על קצין-שיפוט הנושא דרגת סא"ל ומעלה
לכשיוציא פקודת מעצר (ס' 235).

ד. פקודת מעצר כנ"ל, חוקפה יפקע בתום 96 שעות לאחר הוצאתה,
אלא אם כן תאושר לפני כן כנ"ל (ס' 236); מכל מקום,
במשך אותן 96 שעות תהיה פקודת המעצר חוקית אלא אם כן
יודיע קצין-השיפוט הממונה, לפני חום 96 שעות, שהוא אינו
מאשר את הפקודה.

ה. בקשת אישור לפקודת מעצר, שהוצאה על-ידי קצין-שיפוט,
יש להעביר באמצעים היעילים ביותר העומדים לרשות מוציא
פקודת מעצר, טלפון, רץ, וכו'. (פ"מ 33.0309).

ו. המפקד הממונה יאשר את פקודת המעצר רק לתקופה הנראית לו,
שלא תעלה על 15 יום, בהתאם לנסיבות; האישור יינתן בכתב
ויוחזר למוציא הפקודה במהירות האפשרית. קצין-שיפוט
שאישר פקודת מעצר כנ"ל, יודיע על כך מייד לפרקליט הצבאי -
לפי הנוסח אשר בתוספת ה"ל-פ"מ 33.0309.

11. מי מוסמך לבצע פקודת מעצר

פקודת המעצר תבוצע על-ידי שוטר או שוטר צבאי או על-ידי
כל חייל אחר אשר קצין-השיפוט שהוציא את פקודת המעצר
הורה עליו (ס' 234).

12. כיצד יבוצע מעצר

א. חייל המבצע מעצר של חייל או אדם אחר לפי סמכויותיו, הן
על פי פקודת מעצר או שלא על פי פקודת מעצר, חייב להודיע,
לו:

(1) כי הוא עצור.

(2) מה הסיבה למעצרו.

- ב. אם עוצרים חייל על פי פקודת מעצר וזו נמצאת בידי החייל העוצר, חייב החייל העוצר להראות את פקודת המעצר לחייל, האחר אם זה דורש זאת.
- ג. אם אין אפשרות לבצע את המעצר ללא שימוש בכוח חייב העוצר להפעיל כוח, אך הכוח יופעל רק במידה הדרושה לבצוע המעצר. אין להשתמש בכוח מופרז או באמצעים זדוניים.
- ד. אין להשתמש בנשק לביצוע מעצר אלא אם העבריין בצע עבירה שהיא פשע (עבירה שהענש שנקבע לה הוא למעלה משלש שנים) וזהו האמצעי היחיד והאחרון המסוגל למנוע את בריחתו של העציר.
- ה. חייל שנעצר יובא בהקדם ובדרך הקצרה למחקן כליאה, לבסיס המשטרה הצבאית או לתחנת משטרה ישראל. (הוראות בדבר ביצוע פקודת מעצר וכך בדבר שמוש בכח לצורך ביצוע מעצר ראה הפ"ע 5.0221).

13. הגשת תלונה בעקבות הוצאת פקודת מעצר

- א. קצין שיפוט שהוציא פקודת מעצר (טופס 641) נגד אחד מפקודיו, עליו גם לוודא שתיערך מיד התלונה (על גבי טופס 630), בה תפורט העבירה שגרמה למעצרו של החייל.
- ב. אם אין החייל הנעצר נמנה עם פקודיו של קצין-השיפוט שהוציא את פקודת המעצר, תיערך התלונה (בטופס 630) ע"י מפקדו של העציר, לאחר קבלת הודעתו של קצין השיפוט כנ"ל.
- ג. חייל שנעצר ע"י המשטרה הצבאית, יוציא נגדו קצין משטרה צבאית שהוא קצין שיפוט פקודת מעצר ויקבל את אישורה מקצין משטרה צבאית, בדרגת סגן-אלוף. את התלונה נגד החייל יערוך מפקדו של החייל על סמך דו"ח העבירה של המשטרה הצבאית.

14. הארכת פקודת מעצר

- א. אם סבור קצין שיפוט שהוציא פקודת מעצר, או קצין-שיפוט אחר, שיש להאריך את המעצר, רשאי הוא באישורו של קצין השיפוט הממונה עליו, בדרגת סגן-אלוף - להאריך מפעם לפעם את פקודת המעצר לחקופה נוספת שלא חעלה כל פעם על 10 ימים (ס' 237).

לדוגמה: סרן יעקובי הוציא פקודת מעצר ל-15 יום, נגד טוראי ישראל המשרת בפלוגה א' בגדוד 1885. לאחר הוצאת פקודת המעצר פנה סרן יעקובי לסגן אלוף פרץ, שהוא שהוא מג"ד 1885, וקיבל ממנו אישור לפקודת המעצר. בינתיים התקרב היום ה-15 של פקודת המעצר והבדיקה נגד ישראל עדיין לא נסתיימה. סרן יעקובי סובר על-כך כי יש להאריך את תוקף פקודת המעצר הנ"ל. לכן, לפני חום 15 הימים, על סרן יעקובי לפנות לסגן-אלוף פרץ, הממונה עליו, ולבקש אישור להארכה. הארכת המעצר שתאושר תקופתה לא תעלה בכל פעם על 10 ימים.

ב. קצין-שיפוט לא יאשר כל הארכה נוספת להארכה הראשונה של פקודת המעצר, אלא אם כן קיבל חוות-דעת בכתב מאת הפרקליט הצבאי, האומרת כי יש מקום להאריך את פקודת המעצר לתקופה נוספת (ס" 240).

ג. תקופת מעצר מכוה פקודת מעצר של קצין-שיפוט, לא תעלה בכללה על שני חדשים, אלא אם יובא הנאשם תחילה לפני שופט משפטאי של בית-הדין הצבאי לערעורים וזה יוציא פקודת מעצר לתקופה נוספת, כפי שיקבע בכל פעם (ס" 241).
להלן טבלה המפרטת הסמכות להוצאת פקודת מעצר על ידי קצין שיפוט והארכה:

הוצאת פקודת מעצר על ידי קציני שיפוט והארכתה

המוציא פקודת מעצר	תקופת מעצר	זמן לאישור פקודת מעצר	הראשון המאשר	פרקליט צבאי פיקודי/ח' ילי	הרשות המאשרת	הרשות המבטלת פקודת מעצר
כל קציני שיפוט	ל - 15 יום.	תוך 96 שעות הראשונות.	סא"ל או למעלה מזה הממונה על מוציא פק' המעצר.	הרשות המאשרת תשלח הודעה ל'די'עת הפרקליט.	הפרקליט או המפקד המאשר. מוציא פקודת מעצר יכול לבטלה בטרם תאושר.	
כל קציני שיפוט	ל - 10 ימים. ימים.	לפני ההארכה	סא"ל או למעלה מזה הממונה על מוציא פק' מעצר.	הרשות המאשרת תשלח הודעה ל'די'עת הפרקליט	הפצ"ר או המפקד המאשר.	
כל קציני שיפוט	ל - 10 ימים. נוספים.	לפני ההארכה	סא"ל או למעלה מזה הממונה על מוציא פק' מעצר.	יש לקבל חוות דעת מוקדמת מהפרקליט.	הפצ"ר או המפקד המאשר.	

בדרך דומה ניתן להאריך את פקודת המעצר לתקופה של חודשיים.

לאחר חדשיים יוכל להאריך את פקודת המעצר רק שופט משפטי של בית הדין הצבאי לערעורים לתקופה הנראית לו בהתאם לצורך.

15. צו מעצר פתוח

לפי הקבוע בחוק, רשאי כל המוסמך להוציא פקודת מעצר לצוות, חלף זאת, על החזקת העציר במעצר פתוח. צו מעצר פתוח יינתן כאשר הנסיבות מרשות את החזקת העציר במעצר פתוח.

הנוהל במתן צו מעצר פתוח זהה עם הנוהל הנהוג במתן פקודת מעצר, הן ביחס לחקופת המעצר והארכתה והן ביחס לסמכות המוציאה והמאשרת. אולם צו מעצר פתוח יינתן, יאושר וייערך על-גבי טפסים מיוחדים אשר דוגמתם מובאת בחוספת ב' ל-פ"מ 33.0309.

16. ביטול צווי מעצר ופקודות מעצר

א. קצין שיפוט שהוציא פקודת מעצר (סגור) או צו מעצר (פתוח) וכן קצין השיפוט הממונה, המאשר את הפקודה, רשאים בכל עת לבטל פקודת מעצר, אך אין המפקד שהוציא את פקודת המעצר יכול לבטלה לאחר שאושרה. סמכות זו נתונה רק בידי קצין-השיפוט המאשר (פ"מ 33.0309).

ב. פרקליט פיקודי/חילי/גיסי רשאי בכל עת לבטל פקודת מעצר סגור או צו מעצר פתוח שהוצא על-ידי קצין-שיפוט כל עוד לא הוארכו (ס' 239).

ג. פרקליט צבאי ראשי רשאי לפי יזמתו לבטל פקודת מעצר סגור או צו מעצר פתוח גם לאחר שהוארכו (ס' 239).

ד. בוטל צו מעצר פתוח או בוטלה פקודת מעצר סגור - ישוחרר העציר ללא דיחוי.

17. ערר על מעצר

א. ערר פירושו - בקשה מנומקת בכתב, שעציר מגיש לביטול מעצרו; את הערר יש למסור בשני העתקים לידי מפקד מקום המעצר.

ב. מפקד מקום המעצר חייב להעביר מייד את הערר המקורי לפרקליט צבאי פיקודי/חילי/גיסי והעתק ממנו - לקצין השיפוט שהוציא את פקודת המעצר, כדי שזה יוכל להעיר את הערותיו. פרקליט צבאי פיקודי/חילי/גיסי יעייין בערר, בחומר העדויות שנאסף ובכל חומר אחר שאותו הוא רואה כחשוב לגבי הבקשה הנידונה. אם נראה לו כי יש טעם בדברי

הבקשה, הרי הוא רשאי להורות על ביטול פקודת המעצר ועל שחרור העציר.

ג. ערר על פקודת מעצר שהוארכה פעם, או יותר, יועבר לפרקליט צבאי ראשי ע"י מפקד מקום המעצר, באמצעות הפרקליט הפיקודי/החילי/הגייסי. הפרקליט הפיקודי/החילי/הגייסי יצרף לערר חוות-דעת מנומקת וכך את חומר העדויות וכל חומר שיש לו קשר לבקשה הנידונה. הפרקליט הצבאי הראשי רשאי לצוות על ביטולה של פקודת המעצר ועל שחרורו של העציר. (ס' 238, פ"מ 33.0309).

פ ס ק ה 42

ח י פ ו ש י ם

18. חיפוש ללא צו חיפוש

א. מפקד. כל מפקד, באשר הוא מפקד, רשאי לערוך חיפוש במקום הנמצא תחת פיקודו, וכך אצל כל אחד מפקודיו על גופו או בכליו (אפילו מוּוֹץ למחנה), כדי להבטיח קיומה של פקודה חוקית. (ס' 245(ד)).

לדוגמא: הסמל אהרוני נתן פקודה לחיילי מחלקתו שהיו צריכים לצאת לפעולה, לא לשאת אתם מסמכים כלשהם. הרשות בידי סמל אהרוני לחפש על גוף חייליו, כדי לוודא את קיום הפקודה.

ב. שוטר צבאי

1) חיפוש על גופו של עציר. שוטר צבאי שעצר אדם או קיבל למשמרתו אדם שנעצר והובא לבסיס המשטרה הצבאית או לחדר המשמר של יחידתו, רשאי לערוך אצלו חיפוש או לצוות לערוך אצלו חיפוש. יתר על כן הוא רשאי לקחת מהנעצר כל חפץ הנמצא ברשותו, בתנאי שתיערך רשימת החפצים שנמצאו ורשימה זו תיחתם ע"י השוטר, עורך החיפוש, וע"י העציר שעל גופו או בכליו נערך החיפוש (ס' 248, הפ"ע 5.0205).

(2) חיפוש בבית (ללא צו חיפוש)

שוטר צבאי רשאי להכנס לכל מקום צבאי לרבות דירתו האזרחית של חייל ולערוך חיפוש אף בלי פקודה חיפוש, אבל רק במקרים הבאים:

(א) אם יש לו יסוד מתקבל על הדעת להאמין, כי באותו מקום מבוצעת או בוצעה זה עתה עבירה שבגללה אפשר להביא לדין לפני בי"ד צבאי (כאן יש לציין שהכוונה היא הן לגבי עבירות שאינן צבאיות והן לגבי עבירות צבאיות).

(ב) כשאדם כל שהוא הנמצא באותו מקום קורא לעזרת המשטרה ויש יסוד מתקבל על הדעת להניח כי באותו מקום נעשית עבירה. שהיא בסמכות השיפוט של בי"ד צבאי.

(ג) כשהוא רודף אחרי אדם הנמלט ממאסר או ממשמורת חוקית, והנמלט נכנס לבית (פפ"פ (מעצר וחיפושים), ס' 18).

(3) משטרה גדודית

מש"ק משטרה גדודית, בסמכותו לחפש לפי הוראות מפקד היחידה אצל כל חייל - בדרגתו הוא או בדרגה נמוכה ממנו - על מנת לוודא קיומן של פקודות-קבע והוראות בדבר החזקת חפצים וציוד והכנסתם או הוצאתם מהמחנה. שוטר גדודי, שעה שהוא משמש זקיף בשער המחנה, רשאי לדרוש מכל יוצא ונכנס (לרבות אזרח), שיגלה לפניו חוכם של חבילות, כלים או מטען שבכלי-רכב. אם מחעורר ספק, והחייל הוא בדרגה גבוהה מזו של השוטר, על השוטר הגדודי להתקשר עם הממונה עליו (הפ"ע 5.0207).

19. חיפוש על-פי צו חיפוש

צו חיפוש מוצא ע"י הרשות המוסמכת לכך, והוא מופנה אל שוטרים צבאיים בלבד (ס' 245).

א. מתי יינתן צו חיפוש

צו חיפוש יינתן ע"י המוסמכים לכך במקרים הבאים:-

(1) כשיש צורך בחיפוש כדי להשיג מסמך או כל דבר אחר הדרוש לצורכי חקירה או הליך משפטי.

2) כשיש למוציא צו חיפוש יסוד להאמין שבמקום מסויים נמצא רכוש גנוב או רכוש שהוצא מרשות הצבא, או שבמקום הזה נמצא דבר כלשהו שבאמצעותו או לגביו נעשתה עבירה, או שהשתמשו בו למטרה בלתי חוקית (פ"פ (מאסר וחיפושים), ס' 16).

ב. מי מוסמך להוציא צו חיפוש

ביח-דין צבאי, שופט חוקר וקצין שיפוט בכיר רשאים להוציא צו חיפוש לגבי מקום צבאי. קצין שיפוט זוטר, סמכויותיו מצומצמות יותר והוא רשאי להוציא צו חיפוש רק לגבי מקום צבאי שבפיקודו (ס' 245).

ג. הגדרת "מקום צבאי"

כאמור, צו חיפוש יוצא על פי חש"צ רק לגבי "מקום צבאי". "מקום צבאי" - פירושו מקום הנמצא בהחזקת הצבא, כגון מחנה צבאי, וכך כל מחקן או מפעל ששר הביטחון קבעם בצו כמקום צבאי לצורך חיפוש.

החוק קובע כ"מקום צבאי" גם את דירתו של חייל בשירות חובה או בשירות קבע, ושל איש מילואים כאשר הוא בשירות פעיל, בין שהוא בהחזקתו (לאו דווקא בבעלותו) של החייל ובין שהוא בהחזקת החייל ובה-זוגו, וכך דירה שהיא במקום שבהחזקת הצבא כגון מגורים במחנה צבאי. (אבל אין הדבר אמור לגבי דירה בה מתגורר החיל עם הוריו מאחר ודירה זו אינה בהחזקת החייל). מכאן יוצא, שכל קצין שיפוט בכיר רשאי, במקרים המפורטים לעיל, להוציא צו חיפוש לגבי דירה אזרחית של חייל גם אם אינו מפקודיו ואפילו הדירה היא של חייל גבוה ממנו בדרגה.

ד. נוהל הוצאת צו חיפוש

צו חיפוש יוצא על גבי טופס 376, ובהעדר טופס זה - לפי הנוסח הניתן בתוספת ל-פ"מ 33.0309 בשינויים שהמקרה יחייבם. כל צו חיפוש צריך שיהיה ערוך על שמו של שוטר אחד או על שם של שוטרים אחדים.

ה. סמכויות עפ"י צו חיפוש

צו חיפוש מייפה את כוחו של אדם שאליו הוא ערוך -

1) לחפש במקום בהתאם להוראות הצו ולתפוש כל רכוש שתיאורו נראה כתיאור שניתן בצו, ולעשות ברכוש הנ"ל ככל שייאמר בצו.

2) לעצור כל אדם הנמצא במקום והנראה שהוא שותף או שהיה שותף לכל עבירה שנעשתה או שאמרו לעשותה בקשר עם אותו רכוש.

3) לתפוס נכסים שמצא ושלא הוזכרו בצו החיפוש, אם הוא מאמין שנכסים אלה שימשו או עלולים לשמש למעשה עבירה, ולהביאם לפני מוציא הצו כדי שיוציא צו כפי שימצא לנכון לגביהם. (פפ"פ (מאסר וחפושים) ס' 17, פ"מ 33.0309).

20. הערות בקשר לביצוע חיפושים

א. לא ייערך חיפוש, פרט למקרים דחופים ביותר, אלא בנוכחות שני עדים בנוסף למחפש.

ב. המבצע חיפוש יערוך, אגב החיפוש, רשימה של כל החפצים שנתפסו ושל המקומות שבהם נמצאו, ועל הרשימה יחתמו העדים.

ג. המחזיק במקום רשאי להיות נוכח בשעת חיפוש, ואם ידרוש רשימת כל החפצים שנתפסו, חתומה בידי העדים, יש לתיתה לו.

ד. בשום פנים לא יערוך גבר חיפוש על גופה של אשה, או בכליה של אשה; חיפוש כזה ייערך ע"י אשה בלבד.
(ס' 249, פפ"פ (מאסר וחפושים) ס' 18-29).

ועדת חקירה

מקורות: א. חש"צ, חשט"ו - 1955

סעיפים 539-537.

ב. הפ"ע 5.0201

ג. פ"מ 33.1004

פ ס ק ה 43

כ ל ל י

1. מטרות מינוי וח"ק

ועדת חקירה היא מוסד מנהלתי, שצורך קיומו בצבא נובע מן האחריות המוטלת על המפקד לנעשה ביחידתו ובקרבת פקודיו. ועדת חקירה היא מכשיר עזר בידי של המפקד המאפשר לו לגלות ביחידתו ליקויים ופגמים, שאינם כרוכים בהכרח בביצוע עבירה, לקבוע את העובדות הקשורות בכך ולהסיק את המסקנות העולות מן העובדות, ולהעמידו על הדרכים המומלצות לתיקון הליקויים.

החומר שנאסף במהלך עבודתה של ועדת חקירה אין להשתמש בו כראיה במשפט, אלא אם הועמד הנידון לדין על עדות שקר שמסר לאותה ועדת חקירה (סע' 538). אולם מכיוון שחומר החקירה מגיע לפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גיסי המתאים לצורך קבלת חוות דעתו, יכול הוא לשמש כבסיס להכרעה בשאלה אם יש מקום לנקיטת צעדים משפטיים נגד חייל החשוד בביצוע עבירה.

מינוי וח"ק על ידי מי

2. סמכות מינוי ואצילתה

סע' 537 ל-חש"צ מעניק לשר הביטחון ול-רמטכ"ל סמכות למנות ועדת חקירה בכל ענין הנוגע לצבא. בהתאם לסמכותו לפי סע' 540 ל-חש"צ אצל הרמטכ"ל סמכותו לפי הסע' הנ"ל למפקדים נוספים בצבא.

3. מפקדים שהוסמכו למנות

להלן פירוט המפקדים להם אצל הרמטכ"ל מסמכותו למנות ועדת חקירה:

- א. לראש אגף במטה הכללי - לגבי כל ענין הנוגע לאגפו או נכנס לתחום פעולתו של אותו אגף.
- ב. לאלופי פיקוד/מפקדי חיל/גיס - לגבי כל ענין הנוגע לפיקוד/לחייל/לגייס.
- ג. לכל קצין בדרגת סא"ל או מעלה - לגבי כל ענין הנוגע למפקדתו או חלק מיחידתו הכפוף לו במשרין.
- ד. למפקד יחידת רישום ולמפקד יחידת תחזוקה, בתנאי שדרגתו אינה נמוכה מדרגת רס"נ - לגבי כל ענין הנוגע ליחידתו; היתה דרגתו נמוכה מדרגת רס"נ תהיה הסמכות למנות ועדת חקירה כאמור נתונה בידי מפקד המפקדה הממונה על יחידתו.

ה ר כ ב ו ע ד ת ח ק י ר ה4. כללים למינוי ועדת חקירה

- א. ועדת חקירה יכולה להיות מורכבת מחייל אחד או יותר (סע' 537).
- ב. אין למנות כחברי ועדת חקירה אלא חיילים בשירות סדיר או בשירות מילואים פעיל.
- ג. מפקד אשר לו אצל הרמטכ"ל את הסמכות למנות ועדת חקירה (להלן - רשות ממנה) יקבע את חברי הועדה מתוך החיילים הכפופים לפיקודו, אולם אם נושא החקירה דורש הכשרה או ידיעה מיוחדת (ראה סעיף קטן ט' להלן) תוכל הרשות הממנה למנות חייל בעל הכשרה או ידיעה כאמור, אף אם אינו נמנה על פקודיה. במקרה זה תפנה הרשות הממנה אל הגורם הפיקודי המתאים אשר יעמיד לרשותה, לצורכי חברות בוועדת החקירה, חייל בעל התכונות הדרושות.
- ד. יש למנות לחברות בוועדות חקירה חיילים אשר אין להם משוא פנים או דעה קדומה לגבי נושא החקירה ואשר אינם מעורבים בו בצורה כלשהי. אם אין חיילים כאלה בין פקודיה של הרשות הממנה עליה לפנות לרשות ממנה הממונה עליה ישירות, על מנת שזו תמנה את ועדת החקירה מתוך חיילי יחידות אחרות הכפופות לפיקודה.
- ה. לכל ועדת חקירה המורכבת משני חיילים או יותר, תמנה הרשות הממנה יושב ראש; לא יתמנה כיושב ראש חייל הנמוך בדרגה מיתר חברי ועדת החקירה.
- ו. יו"ר ועדת החקירה ומי שנתמנה להיות ועדת חקירה של איש אחד, יהיו בכל מקרה קצינים.
- ז. אם נושא החקירה הוא ענין בעל חשיבות כללית או עקרונית, ישמש כיו"ר ועדת החקירה קצין בדרגת סרן לפחות.
- ח. בכל מקרה שועדת חקירה תחקור בדבר התנהגותו, אופיו או כושרו המקצועי של חייל, תהיה דרגת היושב ראש גבוהה מדרגת אותו חייל ודרגת יתר חברי ועדת החקירה לא תהיה נמוכה מדרגת אותו חייל.

ט. במקרה שהענין הנחקר ע"י ועדת החקירה מחייב הכשרה מקצועית או ידיעה מיוחדת, יש למנות לפחות חבר אחד שהינו בעל הכשרה או ידיעה כאמור (ראה סע' קטן ג' לעיל).

י. הרשות הממנה רשאית בכל עת, כל עוד לא סיימה ועדת החקירה את עבודתה, להחליף חבר ועדת חקירה אם ראתה צורך בכך. שעה שהרשות הממנה מורה על החלפת חבר ועדת חקירה, רשאית היא להורות כי על הועדה בהרכבה החדש לגבות מחדש את העדויות שהושמעו בפני ועדת החקירה בהרכבה הקודם. בהעדר הוראה כזו תחליט ועדת החקירה בהרכבה החדש אם לגבות את העדויות הקודמות מחדש אם לאו.

יא. אין לשנות הרכב ועדת החקירה לרגל שינוי כל שהוא שחל, לאחר מינוי ועדת החקירה, בדרגת אחד מחבריה, או בדרגתו של החייל, שבהחנהגותו, אופיו או כושרו חוקרים (ראה סעיף ה' לעיל).

פ ס ק ה 46

המקרים בהם תמונה ועדת חקירה

5. חובה מינוי וח"ק של שניים או יותר
- רשות ממנה חייבת למנות ועדת חקירה של שניים או יותר בכל מקרה של:-
- א. מוות של חייל, פרט למקרה מוות בקרב.
- ב. מוות או חבלה לאזרח, כאשר יש יסוד סביר להניח כי חייל גרם למוות או החבלה, או שהיה בעקיפין אחראי להם; חובה זו לא תחול על אירועים שהם תוצאה של פעולת ביטחון שוטף ושבהם נפגע מסתכן, אלא אם החליט על כך מפקד הפיקוד המרחבי או מטכ"ל/אג"מ בעקבות קבלת דווח על המקרה.
- ג. תאונה שנגרמה ע"י חייל והיא עשויה היתה לגרום למוות או לחבלתו של חייל או אזרח.

- ד. בריחת שבוי.
- ה. נפילת חייל בשבי האויב, שלא בתקופת לחימה.
- ו. אובדן מסמך "סודי ביוחר" או "סודי", או תעודת ביטחון.
- ז. קבילת חייל כלוא כי הוכה בעת היותו כלוא.
6. חובת מינוי של וח"ק של אחד או יותר
- בכל מקרה של פציעת חייל שלא בקרב, אשר כחוצאה ממנה נשלל כושר עבודתו של החייל לשבוע ימים או יותר, וכך בכל מקרה של בריחת כלוא (שאינו שבוי), תהיה הרשות הממנה
 ח י י ב ת למנות ועדת חקירה של א י ש א ת ד א ו י ו ת ר.
7. הוראה מיוחדת לעת לחימה
- בעת לחימה מותר למנות ועדת חקירה המורכבת מאיש אחד גם לחקירה מקרים כמפורט בסעיף 5 לעיל, פרט למקרים בהם נחקר מותו של חייל או אזרח שלא בקרב או בריחת שבוי, שכאן תהיה החובה למנות ועדת חקירה המורכבת משני חברים לפחות, גם בעת לחימה.
8. מועד למינוי
- ועדת חקירה תחמנה בכל מקרה בהקדם, ולא יאוחר מאשר 36 שעות מעת הגיע העניין לידיעת הרשות הממנה.
9. סייג לענינים שבחקירה אחרת
- כל אימת שנפתחה חקירה ע"י מצ"ח או ע"י חוקרי עבירות-תנועה של המשטרה הצבאית בענין מן הענינים המחייבים מינוי ועדת חקירה, תהא הרשות הממנה פטורה מן החובה למנות ועדת חקירה.
10. רשות למנות ועדת חקירה
- נוסף למקרים בהם קיימת חובה למנות ועדת חקירה רשאית כל רשות ממנה למנות ועדת חקירה של אדם אחד או יותר לחקירת כל ענין אחר לפי שקול דעתה באותם המקרים שהיא מוסמכת למנות ועדת חקירה.

על מי חלה חובת מינוי ועדת חקירה

11. חובת המינוי

החובה למנות ועדת חקירה כאמור לעיל מוטלת על הרשות הממנה מתוך אלה שצוינו בסעי' 3 לעיל שנושא החקירה (החייל, המתקן או המסמך) נחונים לפיקודה הישיר ביותר.

12. חובת המינוי במקרה מות חייל

אין הוראה זו חלה על ועדת חקירה שמונתה בקשר למות חייל שלא בקרב, שכאן הסמכות למנות את ועדת החקירה תהיה תמיד בידי אלוף הפיקוד/מפקד החיל/מפקד הגייס בלבד.

13. שמירת רשות המינוי לדרג גבוה

על אף האמור בסעי' 3 לעיל רשאית מפקדת הפיקוד המרחבי לגבי נושאים שבתחום אחריותו של הפיקוד, להורות כי ועדת החקירה לא תתמנה ע"י דרג כפוף. במקרה זה מוטלת חובת מינוי ועדת החקירה על אלוף הפיקוד. הוראה כזו יכולה להינתן גם לאחר שנחמנתה ועדה ע"י הדרג הכפוף. מפקדת הפיקוד הממנה ועדת חקירה לפי הוראות סעי' זה, תכלול בה לפחות חבר אחד שהוצע לתפקיד זה על ידי אותה רשות ממנה אשר היחה ממנה את ועדת החקירה לולא הוראות סעיף זה.

מ ק ר י ם מ י ו ח ד י ם

14. חקירה מות חייל שלא בקרב

הרשות הממנה ועדת חקירה לחקור בדבר מותו של חייל שלא בקרב, תפעל על פי פקודה מטכ"ל 38.0104 או כל פקודה שתבוא במקומה.

15. חקירת פציעת חייל שלא בקרב

הרשות הממנה ועדת חקירה בדבר פציעת חייל שלא בקרב תפעל על פי פקודה מטכ"ל 38.0102 או כל פקודה שתבוא במקומה.

16. תיאום ענייני מודיעין

רשות ממנה לא תמנה ולא תשנה את הרכבה של ועדת חקירה בענין שיש לו נגיעה בעבודת חיל המודיעין ושלוחותיו בפיקודים, אלא לאחר תאום עם מטכ"ל/אמ"נ לקביעת סדרים לאבטחת ידיעות מסווגות העלולות להתגלות תוך כדי מהלך החקירה.

17. תיאום לענייני כחב סתר

רשות ממנה לא תמנה ולא תשנה את הרכבה של ועדת חקירה בענין שיש לו נגיעה לכתבי סתר, אלא לאחר תאום עם ראש מדור ביטחון במפקדה קצין קשר ואלקטרוניקה ראשי, לקביעת הסדרים לאבטחת ידיעות מסווגות העלולות להתגלות תוך מהלך החקירה.

18. תידרוך

במקרים המפורטים בסעיפים 16, 17 לעיל, יינתן לחברי ועדת החקירה תדריך מפורט ע"י אמ"נ/ראש מדור ביטחון במפק" קשר"ר, לפני התחלת עבודת הוועדה. מועד מתן התדריך יצויין בכתב המינוי והעתק מכתב המינוי יועבר לגורם שאתו תואמו סדרי הביטחון ומתן התדריך כאמור.

כ ת ב מ י נ ו י

19. תוכן כתב מינוי

ועדת חקירה מתמנית באמצעות כתב מינוי הקובע בין היתר:

א. הרכב הועדה, דהיינו את פרטיהם האישיים של יו"ר הועדה ויתר חבריה ואת היחידות להן הם משתייכים.

ב. את הענין שעל הועדה לחקור.

ג. הוראות בדבר עריכת החקירה, ובמיוחד הוראה אם על הועדה לקבוע עובדות בלבד או אם עליה להסיק גם מסקנות ולהמליץ המלצות.

ד. המועד בו נדרשת הועדה לסיים את עבודתה ולהגיש את הדו"ח שלה לרשות הממנה.

20. ת פ ו צ ה

כתב המינוי ייחתם בידי הרשות הממנה ויועבר לידי כל אחד מחברי ועדת החקירה וכן למפקדי יחידותיהם של חברי ועדת החקירה ולכל גורם נוסף שהרשות הממנה מוצאת לנחוץ להודיע לו על מינוי ועדת החקירה.

להלן דוגמה של כתב מינוי לוועדת חקירה של יחיד:

מוגבל

גדוד חי"ר 592
חיק וח/163
כ"ט חשוון תשי"ז
3 נוב' 63

ק/96114 סגן גור יוסף, פלוגה ב'
מ"פ ב'

הנדון: מינוי ועדה-חקירה

1. בהתאם להוראות הפיקוד העליון 5.0201 אני ממנה אותך לוועדת חקירה של יחיד לחקור בנסיבות פציעתו של 483166 טור' מיכאלי יאיר, פל' ג' מחלקה 2, בזמן מטווח מחלקתי.
2. עליך לקבוע עובדות להסיק מסקנות ולהמליץ המלצות.
3. עליך לסיים את החקירה ולהגיש לי את חיק החקירה בצרוף דו"ח מסכם לא יאוחר מיום 18 נוב' 63.

(-)

ט. עמיר, סא"ל
מפקד גדוד 592

מוגבל

ניהול ועדת החקירה

21. אחריות לניהול

האחריות לניהולה הסדיר והמהיר של עבודת ועדת החקירה מוטלת על יו"ר ועדת החקירה, ובמקרה של ועדת חקירה של אחד - על אותו חבר יחיד.

22. עזרה בביצוע התפקיד

הרשות הממנה וכל מפקד הנוגע בדבר, חייבים לאפשר לוועדת החקירה לבצע את תפקידה כיאות ובמהירות ולספק לה את כל אמצעי העזר הדרושים לעבודתה (כגון: תחבורה, ציוד משרדי, פקידים וכו').

23. רציפות

ועדת החקירה תתחיל בעבודתה לאחר קבלת כתב המינוי והמשיין בה ברציפות וללא הפסקה עד לסיומה של החקירה והגשת הדו"ח שלה.

סמכויות ועדת חקירה

24. סמכות כללית

הועדה רשאית לעשות כל פעולה שתמצא לנכון לצורך ביצוע התפקיד שהוטל עליה ובמיוחד יהיו לה הסמכויות המפורטות בשאר סעיפי פסקה זו.

25. ביקור במקום

הועדה רשאית לערוך ביקור בכל מקום ובכל זמן שתמצא לנכון, כזי לחקור במקום כל שאלה שתחפורר אגב חקירה.

26. הזמנת עדים

ועדת חקירה רשאית להזמין כל עד שתמצא לנכון לשם מתן עדות או לשם המצאת מסמכים או חומר הוכחה, וכל עד שיוזמן על ידי הועדה יהיה חייב להופיע בפני הועדה לתת עדות ולהמציא כל מסמך או חומר, כפי שיידרש על ידי הועדה. הועדה רשאית, אם תמצא זאת לנכון, לגבות עדות גם בשבועה. עדים שהם חיילים יש להזמין באמצעות מפקדיהם. מפקד שקיבל הזמנה כאמור, אחראי להופעת העד. עדים אזרחיים יוזמנו באמצעות המשטרה הצבאית, המסתייעת לצורך זה במשטרת ישראל.

27. בזיון ועבירות אחרות

- א. חייל או אזרח שהוזמן כדין לבוא לפני ועדת חקירה, ואשר לא בא או עזב את המקום ללא רשות ולא הראה סיבה מספקת להעדרו, או אשר נדרש ע"י ועדת חקירה להמציא מסמך ובמזיד לא המציא אותו או בהיותו עד לא השיב על שאלה שנדרש כדין להשיב עליה או השיב ביודעין תשובה מתחמקת - עובר עבירה לפי סעיפים 109 ו-110 או 514 ו-515 לחוק השיפוט הצבאי, חשט"ו - 1955.
- ב. המבזה ועדת חקירה על ידי נקיטת לשון מעליבה או מאיימת, עובר עבירה לפי סעיפים 109 ו-110 הנ"ל.
- ג. ועדת חקירה שנוכחה לדעת כי בוצעה עבירה כאמור בסעיף זה, תודיע על כך מיד למפקד יחידת החייל העבריין, ואם העבריין אזרח - לפרקליט הפיקודי/החילי/הגייסי.

28. נוהל הזמנת עדים והוצאותיהם

נוהל הזמנת עדים לוועדת חקירה יהיה בהתאם לפקודת מטכ"ל 33.1004; נוהל תשלום הוצאות לעדים יהיה בהתאם לפקודת מטכ"ל 35.0312.

29. אי-תחולת דיני ראיות

אין ועדת חקירה מוגבלת על ידי דיני הראיות הנהוגים
מבחי הדין והיא תפעל בדרך הנראית לה כמועילה לבירור
נושא החקירה.

פ ס ק ה 52

מ ע מ ד ח ב ר י ה ו ע ד ה

30. אי-תלות

חבר ועדת חקירה יהיה בלתי תלוי בדעתם ומרותם של
מפקדיו, או כל רשות אחרת, בשיקוליו והחלטותיו כחבר
ועדה.

31. ייחוד התפקיד

חבר ועדת חקירה לא ישב כשופט בענין שהועדה חקרה בו.

נוהל עבודה ועדת החקירה

32. הצהרת סודיות

לפני התחלת דיוני הועדה, יחתום כל אחד מחברי הועדה על הצהרה כדלקמן:-

"הנני מצהיר בזה כי אינני מעורב באופן אישי או בתוקף תפקידי בנושא החקירה. הנני מתחייב לשמור על סודיות דיוניה של הועדה."

33. הודעה על ישיבת הוועדה

הודעה על מועד קיום ישיבת הוועדה תימסר על ידי יו"ר הוועדה בעוד מועד, לכל חבריה, למפקדי יחידותיהם ולכל חייל שהחקירה נוגעת לו.

34. פרוטוקול

יו"ר ועדת החקירה, או חבר שמונה על ידה, ירשום את הפרוטוקול על מהלך עבודתה של וח"ק. בפרוטוקול יצוייננו בין השאר תאריכי ישיבותיה של ועדת החקירה ופעולותיה. לפרוטוקול יצורפו כנספחים:

- א. כל עדות שנמסרה בפני ועדת החקירה.
- ב. כל מסמך וכל חפץ שצורפו לחיק כמוצגים.

35. חקירת עדים

א. רישום העדויות:

- (1) את העדויות ניתן לגבות בשבועה או ללא שבועה.
- (2) כל עדות תישא עליה את הכותרת ובה הפרטים הבאים:-
 - א) אם העד הוא חייל-פרטיו האישיים של העד, תאריך שחרורו, מספרו, דרגתו, תפקידו ויחידתו, ואם אזרח הוא - השם, הכתובת, משלוח היד ומקום עבודה.
 - ב) פרטים אישיים של חברי ועדת החקירה ויחידותיהם.

ג) כל עוד תרשם על גליון, או גליונות, לחוד ועל צד אחד של הגליון בלבד. יש לדאוג למניעת אפשרות הכנסת שינויים (יש לכתוב בדיו וכדומה).

ד) אם העד אינו יודע עברית, תנהל ועדת החקירה את גביית העדות מפיו בשפה המובנת לעד, ואם יהיה צורך בכך - באמצעות תורגמן. רישום העדות, גם הוא יעשה בשפה בה היא נמסרת, אך גובה העדות ירשום בה את תרגומה בעברית, והתורגמן יאשר בחתימתו את נכונות התרגום. העדות המקורית תחתם ע"י העד, חברי ועדת החקירה והתורגמן, לאחר קריאתה באזני העד.

יש לרשום את הפרטים המלאים של התורגמן כדי שאפשר יהיה להזמין להעיד.

ה) בגמר גביית העדות יצויין שהעד קרא את עדותו שנרשמה או שהעדות הוקראה באזניו או תורגמה לו והוא מצאה נכונה.

(1) לאחר הצהרה זו יחתום העד למטה מן העדות הרשומה שלו.

(2) אם העד אינו יכול או אינו רוצה לחתום תצויין עובדה זאת בהערה מיוחדת וכן תצויין גם סיבת אי-החתימה (אם היא ידועה), והעדות תחתם על ידי חברי וח"ק בלבד.

(3) העד יחתום בראשי תיבות גם על כל דף הכולל את עדותו וליד כל תיקון או מחיקה בגליון.

ו) כל עדות תרשם ב"גוף ראשון" ובמלים בהם השתמש העד. אם ביקש לשנות את עדותו באיזה פרט שהוא, אסור למחוק או לתקן דבר ברישום המקורי של עדותו. יש לרשום את דברי התיקון בהערה בסוף העדות. רק פליטות קולמוס, שגיאות כתיב וטעויות קלות מותר לתקן בגוף העדות המקורית. אך העד וגובה העדות צריכים לחתום בראשי תיבות ליד כל תיקון.

ז) הזכיר העד בעדותו אדם, רכוש, מקום, חפץ או מסמך - עליו לזהותם בדיוק ולצייין בעדותו את האפשרות שהיתה לו לראותם בשעת מעשה. עליו לצייין בעדות פרטים רבים ומדויקים ככל האפשר.

ח) כל עד ייחקר ע"י ועדת החקירה במגמה לגלות אם העובדה שעליה מוסר העד ידועה לו ידיעה אישית, או מפי השמועה. אין להימנע מגביית עדות מפי אנשים שידיעתם על המקרה באה להם רק מפי השמועה, אך את הדבר הזה יש לציין בעת עריכת הרישום. יש להשתדל להניע את העדים שיגלו שמות של אנשים נוספים שעדותם עלולה להיות לתועלת החקירה.

ט) בפרוטוקול יירשמו רק התשובות לשאלות ועדת החקירה (בציון ראשי התיבות שו"ת), אך יש לנסחן כך, שלא יהיה כל ספק ביחס למהות השאלה, ובמקרה של צורך יש לרשום גם את השאלה כולה.

י) אם העד מתחמק ממתן תשובה, או מסרב לענות בטענה שהתשובה עלולה להפלילו - יש לרשום את דבר ההתחמקות או הסירוב.

36. מוצגים

- א. העובדה של מסירת מסמך או חפץ תצויין בדברי העד.
- ב. יו"ר וח"ק ומוסר המוצג יחתמו בראשי תיבות על כל מסמך וחפץ לאחר שירשם עליו מספר סידורי ותאריך קבלתו. את מספרו של המוצג יש לציין בעדות.
- ג. אם אי אפשר לכתוב על המוצג - יש לצרף אליו תלוש ולהברו בצורה שאי אפשר יהיה להחליף את התלוש או המוצג (יש להשתמש בחומר חותם וכיו"ב).
- ד. אם חתום מישוהו על המסמך, שאינו העד עצמו, יש לציין בפרוטוקול את פרטיו במלואם למען אפשר יהיה להזמין להעיד.
- ה. אם החפץ המוחרם הוא נשק או כל חפץ אחר שעלול להתקלקל או להעלות חלודה עד לזמן המשפט, תבדקנו ועדת חקירה, ואם יש צורך בבדיקת מומחה, תמסור אותו לידי מומחה ותרושם בפרוטוקול באיזה מצב נתקבל.

37. ישיבות סגורות

ועדת חקירה תנהל בדרך כלל את ישיבותיה בדלתיים סגורות. העדים יוזמנו לחדר הישיבה אחד אחד. כל עד, לאחר שגמר להעיד, יישאר במקום שיקבע על ידי הועדה ויעמוד לרשות הועדה עד שזו תשחררנו. עד כזה לא יבוא במגע עם יתר העדים.

38. חייל ששמו עלול להפגע

נחמנתה ועדת חקירה לשם חקירה בענין הנוגע בשמו הטוב של חייל או שחן עבודתה נחקלה הועדה בענין כזה, תינתן לאותו חייל האפשרות להיות נוכח בשעת החקירה, לחקור עדים ולהשמיע את דברו. בכל מקרה כזה יוזמן אותו חייל לישיבות הועדה החל מישיבתה הראשונה או, לפי המקרה, לכל ישיבה החל מהזמן בו נתגלה שהענין עלול לפגוע בשמו הטוב, ומשהוזמן יהיה החייל זכאי להשתתף בכל ישיבות הועדה, לחקור עדים ולהשמיע את דברו.

ועדת החקירה תסביר לחייל את זכויותיו ותתן לו אפשרות מלאה להשתמש בהן. סירב עד לענות על שאלה של אותו החייל וועדת החקירה בדעה שהשאלה היא לענין, תשאל ועדת החקירה את העד אותה השאלה. נוכחותו של חייל כזה בחקירה תצויין בפרוטוקול. למרות הקבוע לעיל בסעיף זה תהיה הועדה רשאית לפתוח או להמשיך בחקירתה גם בהעדרו של החייל, אם ניתנה לחייל האמור האפשרות להשתתף בדיונים והחייל לא ניצלה. במקרה כזה, תצויין הועדה בפרוטוקול את עובדת העדרו של החייל ואם נמוקי הועדה לקיום הדיון בהעדרו.

39. איך ייצוג בפני ועדת חקירה

בכל ישיבות ועדת חקירה לא תהיה זכות הופעה או ייצוג לסנגוריה או לבאי כוח.

40. המלצות ביניים

אם נדרשת הועדה בכתב המינוי על ידי הרשות הממנה להמליץ המלצות, היא תהיה רשאית כתוצאה מעובדות שנחגלו במהלך החקירה, ולפני הגשת הדו"ח הסופי, להמליץ בפני הרשות הממנה על הדחתו של חייל מתפקידו באופן זמני עד גמר החקירה, או על מעצרו של חייל עד גמר החקירה. כל המלצה כאמור תהיה מלווה בנימוקים בכתב. רשות ממנה המקבלת המלצה כאמור על מעצרו של חייל, תעביר את המלצה מייד למפקד יחידתו של אותו חייל. רשות ממנה, לאחר שהעבירה המלצה על מעצרו כאמור רשאית לחת לועדת החקירה הוראות בדבר הפסקת החקירה, באופן זמני או סופי, אם ייראה לה הדבר כרצוי לרגלי העברת הענין לדיון משפטי.

41. דין וחשבון הועדה

עם סיום החקירה תערוך ועדת החקירה דו"ח בכתב אשר יכיל את הסעיפים הבאים:-

- א. נושא החקירה כפי שנקבע בכתב המינוי.
- ב. העובדות כפי שנקבעו על ידי הועדה.
- ג. מסקנות הועדה, במקרה שנדרשה על ידי הרשות הממנה להסיק מסקנות.
- ד. המלצות הועדה, במקרה שנדרשה ע"י הרשות הממנה להמליץ המלצות.

הועדה תהיה רשאית לציין בדו"ח עובדות שנתבהרו לה תוך מהלך החקירה, גם אם עובדות אלו חורגות ממסגרת החקירה, אם לדעתה יש להן חשיבות והועדה סבורה שרצוי להביאן לידיעת הרשות הממנה.

42. חתימה והסתיגויות

הועדה תצרף לדו"ח את הפרוטוקול ואת כל המסמכים שהוצגו במהלך החקירה. הדו"ח ייחתם ע"י כל חברי ועדת החקירה. כל חבר יהיה רשאי לצרף לדו"ח דעה מסתייגת לגבי העובדות, המסקנות או ההמלצות כפי שנקבעו על ידי הרוב, כולן או מקצתן.

טיפול בתיק ועדת החקירה

43. תיק ועדת החקירה בצרוף הדו"ח, האמור לעיל, יועבר בהקדם האפשרי ע"י יו"ר ועדת החקירה לידי הרשות הממנה.

44. העברת חומר החקירה לפרקליט הצבאי

הרשות הממנה, בקבלה את תיק ועדת החקירה, תעבירו מייד, לפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גייסי.

הרשות הממנה לא תעביר לפרקליט את דו"ח הוועדה שחקרה בענין הנוגע לעבודת חיל המודיעין ושלוחותיה בפיקודים, אלא לאחר תיאום עם מפקדת חיל המודיעין הראשי, לקביעת סדרים ואבטחת ידיעות מסווגות שהתגלו תוך מהלך החקירה.

כמו כן לא תעביר הרשות הממנה לפרקליט את דו"ח הוועדה שחקרה בענין הנוגע לכתבי סתר אלא לאחר תיאום עם ראש מדור ביטחון במפקדת קצין קשר ואלקטרוניקה ראשי לקביעת סדרים לאבטחת ידיעות מסווגות שנתגלו תוך מהלך החקירה.

45. טיפול בחומר החקירה ע"י הפרקליטות הצבאית

הפרקליט הצבאי יחזיר לרשות הממנה את תיק החקירה בצרוף חוות דעתו בכתב וימליץ בפניה על הצעדים המשפטיים שיש לנקוט, אם בכלל, לאור תוצאות החקירה. הרשות הממנה תחליט בדבר נקיטת צעדים לאור תוצאות החקירה, לאחר עיון בחוות דעת הפרקליט הצבאי. נגע נושא החקירה לכתבי סתר, יועבר העתק מכתב מנוי של ועדת החקירה, דו"ח הוועדה, חוות דעת הפרקליט הצבאי, החלטת הרשות הממנה והודעת תוצאות הטיפול לידיעת ראש מדור ביטחון במפק' קצין קשר ואלקטרוניקה ראשי, אשר יעביר את תמצית החומר לידיעת קצין הביטחון הפיקודי/חילי.

בדיקה

מקורות: חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו - 1955
 סעיפים: 251-282 א', 300-302
 פ"מ 33.0304.

פ ס ק ה 55

תכלית הבדיקה ומקומה בהליך המשפט

1. כ ל ל י

הבדיקה היא הליך חקירה טרום-משפטי הקודם להבאת נאשם בפני בית-דין צבאי. חוק השיפוט הצבאי קובע כי לא יובא אדם לדין בפני בית-דין צבאי אלא לאחר בדיקת העבירה ע"י קצין בודק או חקירתה ע"י שופט חוקר - חוץ ממקרים מעטים, יוצאים מן הכלל, בהם משחרר החוק בפירוש את קצין-השיפוט הבכיר מן החובה לערוך בדיקה, כגון: לפי הוראה של פרקליט צבאי או בדיון מקוצר (חש"צ סע" 251, 280(4) 412).

בדומה לאיש משטרה העורך חקירה משטרתית, אוסף גם הקצין בודק חומר ראיות וגובה עדויות. חקירתו של הקצין הבודק שונה באפיה מחקירת ועדה חקירה, וזאת בגלל השוני בתכלית פעולותיהם של שני גופים אלה: תפקידו של הקצין הבודק, לאסוף ראיות ולגבות עדויות לצורך הכנת המשפט, אבל מאחר שחומר זה עשוי לשמש ראיה במשפט, נמצא הקצין הבודק מוגבל בעבודתו ובחקירותיו ע"י הוראות החוק, למשל, בקשר לאיסור חקירת הנאשם ובקשר לחובה המוטלת עליו להזהיר את הנאשם בטרם יגבה את אמרתו (חש"צ סע" 266, 269). בדרך כלל ימונה קצין בודק כאשר קיים כבר חשוד בביצוע העבירה, והעבירה ידועה - אם כי מותר לערוך בדיקה גם בטרם נמצא הנאשם (סע" 255).

תפקידו של הקציין הבודק לאסוף ראיות והוא אינו מגיש מסקנות ואינו ממליץ המלצות.

לעומת זאת, מתפקידה של ועדת-החקירה לשמש מכשיר-עזר בידי המפקד, במילוי משימותיו, ולשם כך אוספת ועדת-החקירה חומר וגובה עדויות בקשר לאירוע כלשהו או נושא כלשהו שיש לצבא עניין בבירורם, והיא מגישה דו"ח מסכם, ולעחים אף מסקנות והמלצות. חומר הראיות ודברי העדות אינם נגבים על-ידיה לצורך משפט ואינם יכולים לשמש ראיה במשפט. משום כך, פטורה ועדת-החקירה מן האיסור של חקירת נאשמים או חשודים (ס' 537-538).

2. מטרת הבדיקה

מטרת הבדיקה הינה לבדוק ולאסוף חומר ראיתי בשעה שקיים יסוד להניח כי בוצעה עבירה כלשהי בין אם הנאשם ידוע ובין אם לאו, לדוגמה: אם בוצעה חקיפה או אם אבד ציוד צבאי ועדיין לא נתגלה העברייין. חומר בדיקה מועבר חמיד לפרקליט צבאי פיקודי ומשמש לו כמקור עיקרי ממנו יוכל ללמוד על עובדות העבירה ונסיבותיה, ועל ידי כך לאפשר לו להחליט אם יש מקום להעמיד את הנאשם לדין בפני בי"ד צבאי. אם החליט הפרקליט הצבאי על סמך חומר הבדיקה שהוגש לו כי יש להעמיד את הנאשם לדין בפני בי"ד צבאי מחוזי, יורה את החובע הצבאי הפיקודי להגיש כתב אישום וימציא לו את חומר הבדיקה (ס' 281, 300).

חומר הבדיקה משמש לחובע הצבאי יסוד לניסוח כתב האישום תוך כדי ביסוסו על עובדות המקרה; כן מאפשר חומר הבדיקה לחובע הצבאי לדעת במהלך המשפט באיזה נקודות לחקור את העדים.

גם הנאשם וסניגורו יכולים להפיק תועלת מחומר הבדיקה שכן הם רשאים לעיין בחומר הבדיקה ולעמוד על ידי כך על טיב הראיות שבידי החובע, דבר שיש בו כדי לסייע לסניגור בבחירת קו הגנה מחאים.

3. מתי תיערך בדיקה

בדיקה תיערך כאשר נעשתה עבירה ויש כוונה להעביר את הדיון בתלונה לבית-דין צבאי. הבדיקה היא הצעד הראשון

- שיש לעשותו, כדי להעמיד נאשם לדין בפני בית-דין צבאי; וחובה לערכה בכל אחד מן המקרים המפורטים להלן:-
- א. אם העבירה אינה נתונה לדין משמעתי; כגון, עבירה צבאית שדינה מאסר משלוש שנים ומעלה או עבירה צבאית אחרת שהרמטכ"ל קבע שאינה בגדר דין משמעתי, או כל עבירה שאיננה צבאית (ס' 136, 158).
 - ב. אם קצין-השיפוט הבכיר החליט להעביר את התלונה לשפיטה בפני בית-דין צבאי, למרות שהיא בגדר דין משמעתי (ס' 142).
 - ג. אם נאשם שהובא לפני קש"ב, שלא על פי בקשתו, בקש שהתלונה תועבר לבית-דין צבאי והיא לא הוחזרה לדין משמעתי (ס' 150, 151).
 - ד. נוסף על האמור לעיל ניהן לערוך בדיקה או למנות קצין בודק אם נעברה עבירה וטרם נמצא החשוד בבצועה. במקרה כזה תהיה לעריכת הבדיקה מטרה נוספת והיא גילוי של אדם החשוד בביצוע העבירה (ס' 255).

4. מי מוסמך להחליט על עריכת בדיקה

על עריכת בדיקה מוסמכים להחליט:-

- א. קש"ב שהועברה אליו תלונה על ידי קש"ז והוא החליט מהסבוח שפורטו לעיל להעביר את הדיון לבי"ד צבאי.
- ב. מצ"ח - באותם המקרים המפורטים ב-פ"מ 33.0304, אף אם לא נחבקש לכך על ידי ה-קש"ב.
- ג. פרקליט צבאי ראשי או פרקליט פקודי/חילי/גייסי רשאים להורות במקרים בהם הם סבורים כי בוצעה עבירה. במקרה כזה תיערך הבדיקה על ידי מצ"ח או באמצעות קצין בודק, הכל לפי שיוחלט על ידם (ס' 280 (1) 282).

5. מי רשאי לערוך בדיקה

- א. כל קצין-שיפוט בכיר ללא הבדל דרגה רשאי לערוך בדיקה על עבירה שבוצעה בתחומי יחידתו (ס' 252, 254).

ב. כל קצין, שקצין-שיפוט בכיר מינהו לכך בכתב, יכול להיות קצין בודק. אך אין למנות קצין כבודק, אם דרגתו נמוכה מזו של הנאשם. כך אין למנות חייל כבודק, אם הוא עצמו מופיע כעד במקרה הנדון, או אם עתיד הוא להופיע במשפט העלול להתקיים כתוצאה מן המקרה - כשופט, כסניגור, או כתובע.

ג. שוטר צבאי, שהוסמך למקרה מסוים, או בדרךכלל, ע"י הפרקליט הצבאי הראשי - איש מצ"ח - מוסמך לערוך בדיקה.

ד. העורך בדיקה ייקרא להלן בשם "קצין בודק", ובקיצור "קבו"ד".

פ ס ק ה 56

עריכת בדיקה על פי החלטת קש"ב

6. ירשום ומסירת הודעה על ההחלטה לערוך בדיקה

בכל מקרה בו החליט קש"ב על עריכת בדיקה יפעל כדלקמן:

א. ירשום את החלטתו על גבי טופס 630 וביומן התלונות (גם אם החליט על העברת התלונה לבדיקה על ידי מצ"ח).

ב. יודיע לפרקליט הפיקודי/חילי/גייסי על החלטתו להעביר התלונה לשפיטה בבי"ד צבאי. הודעה זו תוכל להעשות על ידי הודעה מיוחדת או על ידי העברת העתר לפרקליט הצבאי של כתב המינוי ל-קבו"ד (באם נחמנה זו-קבו"ד בכתב מנוי נפרד).

ג. התיחסה התלונה לקצין, יודיע ה-קש"ב על עריכת הבדיקה למינהל הסגל.

ד. היתה התלונה על חוגר בשירות קבע, יודיע לראש המדור המחאים בשלישות הראשית.

ה. ההודעה תכלול את פרטיו האישיים של הקצין או החוגר, כיאור העבירה ושם הבודק.

7. מינוי ה-קבו"ד

כאמור, רשאי ה-קש"ב לבדוק בעצמו את העבירה ובמקרה שיחליט על כך לא ימנה קבו"ד אלא רק ירשום את החלטתו על גבי טופס 630, ויעביר את ההודעות כנ"ל. אך בדרך כלל נוהג קצין השיפוט למנות קצין אחר מפקודיו כדי שהלה יערוך את הבדיקה. כל קצין שיפוט בכיר ללא הבדל דרגה רשאי למנות קבו"ד ולהוציא לו כתב מנוי; והוא רשאי למנות לתפקיד זה קצין בלבד. במקרה והנאשם הוא קצין אין למנות כ-קבו"ד קצין הנמוך ממנו בדרגה. (הגבלה זו אינה חלה על חוקרי מצ"ח).

8. כתב המינוי

המינוי ל-קבו"ד ייעשה בדרך כלל בכתב מינוי נפרד אשר יצורף לטופס 630, אם כי אין חובה בכתב נינוי מיוחד וניתן להסופק ברשום המינוי בטופס 630 בלבד. במידה והוצא כתב מינוי נפרד לקצין בודק יפורטו בו בדרך כלל הפרטים כדלקמן:

- א. נושא הבדיקה.
- ב. פרטי הנאשם.
- ג. מועד לסיום הבדיקה.
- ד. פרטים אחרים בקשר לבדיקה שיש מקום להדגישם.

פגט בכתב המינוי אינו פוגם במשהו בסמכויותיו של הקצין הבודק וגם אין בו כדי לפסול עדות שנגבתה על ידו.

להלן דוגמה של כתב מינוי לקצין בודק:

גדוד 100
סמוכין:
תאריך: 28 יול' 64

סגן גונן יצחק פלוגה א'

מפקד פל"א.
פרקליט פיקוד מרכז.
של"ר/מכ"א 1.

הנדון: כתב מינוי לקצין בודק.

1. אני החתום מטה ק/186765 טא"ל אשכנזי יהודה גד" 100
מס' אישי דרגה שם מלא יחידה

בתוקף סמכותי כקצין שיפוט בכיר ממנה אוחק ק/410836 סג"מ
מס' אישי דרגה

גונן יצחק פל"א כקצין בודק בקשר לחלונה נגד ק/301786
שם מלא יחידה

סמ"ר יעקובי שלמה פל"ב הנאשם ב-החרשלות במילוי
דרגה שם מלא יחידה
תפקיד לפי סעיף 124 ל-חש"צ.

2. עליך לערוך את הבדיקה במהירות האפשרית לסיימה ולהחזיר
לי את חומר הבדיקה יחד עם הדו"ח המסכם לא יאוחר מיום
7 אוג' 64.

3. בעריכת הבדיקה עליך לפעול על פי הוראות פ"מ 33.0304.
הנך רשאי לפנות לשטם קבלה ייעוץ משפטי למשרד הפרקליט
הפיקודי.

נספח: טופס 630.

טא"ל ק/186765 אשכנזי יהודה

מגד' 100

קצין שיפוט בכיר

9. תפקידי ה-קש"ב במהלך הבדיקה

ה-קש"ב חייב לוודא שהקצין הבודק ימלא את תפקידו בזמן
הקצר ביותר, ובעיקר אמור דבר זה כשהנאשם נמצא במעצר
בקשר לעבירה הנבדקת. הוא חייב לתת ל-קבו"ד את מלוא
העזרה ואת ההקלות המבוקשות על ידו לשטם מילוי תפקידו.
לעתים יהיה צורך לשחרר את הבודק מתפקידיו ביחידה או
מחלק מהם, על מנת להקל על הבודק לערוך במהירות את
הבדיקה. כן עלול ה-קש"ב להידרש לסייע לבודק בהסעתו ברכב
היחידה למקומות הימצאם של העדים ולעזור לו בדברים
אחרים בהם חידרש עזרתו.

10. החלפת ה-קבו"ד תוך מהלך הבדיקה

קש"ב רשאי להחליף את ה-קבו"ד תוך כדי הבדיקה אם נבצר ממנו להשלים את הבדיקה, והוא רשאי למנות קבו"ד אחר במקומו. במקרה כזה יוציא ה-קש"ב כתב מינוי חדש או ירשום את המינוי החדש על גבי טופס 630. הקבו"ד שייקרא לסיים בדיקה אשר בה החל אחר, רשאי להשתמש בכל חומר העדויות שגבה קודמו, כאילו הוא עצמו גבה אותן, והוא אינו חייב לגבות מחדש עדויות שנגבו כבר. (ס' 275).

11. העברת תיק הבדיקה לפרקליט עם סיומה

עם סיום הבדיקה יקבל ה-קש"ב את חומר הבדיקה מה-קבו"ד ויעבירו בצירוף טופס החלונה (630) ופקודת המעצר (טופס 641), אם ניתנה, לחוות דעתו של הפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גייסי ויצרף אליהם את הערותיו אם ירצה בכך.

פ ס ק ה 57

בדיקה על ידי מצ"ח

12. העברת תלונה לבדיקה על ידי מצ"ח.

בפ"מ 33.0304 פסקה ג' נקבעה רשימת העבירות אשר עקב חומרתן או הקושי המיוחד שבחקירתן חובה להעביר החקירה בהן לידי מצ"ח. קש"ב הסבור כי מן הראוי שחקירה במקרה מסוים תנוהל על ידי מצ"ח רשאי לבקש ממצ"ח לחקור בעבירה הנ"ל, אף אם אין העבירה מנויה ברשימת העבירות שב-פ"מ 33.0304 פסקה ג', ובמקרה ש-מצ"ח הסכימה לחקור בעבירה, אין צורך במינוי קצין בודק על ידי ה-קש"ב, ויהיה עליו רק לציין את עובדת עריכת הבדיקה על ידי מצ"ח על גבי טופס החלונה (טופס 630) שיימסר לידי חוקר מצ"ח לשם צירופו לתיק הבדיקה. אך, כאמור, אין חובה במקרים כאלה על מצ"ח לערוך הבדיקה ומפקד חולית מצ"ח פיקודית/חילית רשאי להחזיר הטיפול ל-קש"ב אם לדעתו אין המקרה מצריך חקירת מצ"ח.

13. בדיקה ביזמת מצ"ח

מצ"ח רשאית במקרים המפורטים ב-פ"מ 33.0304 פסקה ג' לפתוח בחקירה ביזמתה היא, בלי לחכות לפניה ממפקד היחידה.

14. בדיקה על ידי מצ"ח על פי הוראה

בנוסף למקרים הנזכרים לעיל חייב קש"ב להעביר חלונה ל-מצ"ח לשם חקירה אם הורו על כך ראש מטכ"ל אכ"א, אלוף פיקוד, מפקד חיל האוויר/חיל הים/גי"ש או הפרקליט הצבאי הראשי, ו-מצ"ח תהיה חייבת לערוך הבדיקה במקרה שניתנה הוראה כנ"ל.

15. העברת חומר בדיקה על ידי מצ"ח

עם סיום הבדיקה יעביר מפקד יחידת מצ"ח את חומר הבדיקה לפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גייסי והעתק הדו"ח המסכם יעביר למפקד יחידת הנאשם.

פ ס ק ה 58

סמכויות הקצין הבודק

16. גביית עדויות

קבו"ד רשאי לגבות עדות מכל עד שעדותו עשויה לפי דעתו לסייע לברור העובדות והנסיבות של העבירה הנבדקת והוא רשאי לחקרו ולרשום את דבריו (ס' 256).

17. טביעת אצבעות

קבו"ד רשאי לקחת טביעת אצבעות של עדים ולצלמם אולם העד רשאי לסרב לדרישת הקצין הבודק אם הדבר עלול להפיל או לספק חומר אישום נגדו. (ס' 256).
כך רשאי ה-קבו"ד לקחת טביעת אצבעות של נאשם או של חשוד שנעצרו ואיך הם רשאים לסרב לכך (ס' 261).

18. נטילת מוצגים

קבו"ד רשאי ליטול לידיו מוצגים או לצלם מוצגים ולצרף את המוצגים שנטל או צילם לחיק הבדיקה (ס' 256).
לגבי מוצגים שהם פריטי אפסניה עליו לפעול בהתאם ל-פ"מ 56.0406.

19. קבלת אמרת נאשם

קבו"ד רשאי לקבל את אמרתו של הנאשם או של החשוד בהתאם לכללים המפרטים את זכויות הנאשם דלהלן (ס' 259, 263).

20. הסמכה של קצין אחר לגבות עדות

במקרה שהקצין הבודק לא יוכל לגבות עדות מפי עד מסוים, הוא רשאי להסמיך קצין אחר, בכחב, כדי לגבות אוחה עדות; כתב האסמכתא, בצרוף פרטים מלאים על הבודק שהוסמך כנ"ל, יצורף לפרוטוקול. דין העדות שנגבתה בדרך זו כדין עדות שנמסרה בפני ה-קבו"ד עצמו.

21. שימוש בחומר חקירה אחר

קבו"ד רשאי להשתמש בכל חומר חקירה אחר לצרכי בדיקתו כגון:
חומר שנאסף תוך בדיקה אחרת, תיק ועדת חקירה או תיק של משטרת ישראל. אולם חומר שנגבה ע"י ועדת חקירה לא יוכל להחבל כראיה במשפט.

חובות העדיט בבדיקה22. להתיצב לפני ה-קבו"ד

עד שהוא חייל, או עד ש-חש"צ חל עליו אף אם אינו חייל (כגון אזרח העובד בשירות הצבא), חייב לבוא לפני ה-קבו"ד ולא לעזוב את המקום עד שיקבל רשות לכך. העובר על הוראה זו ענשו - מאסר שנה. (ס' 109 - 110).

23. למסור עדות

עד הנחקר ע"י ה-קבו"ד, חייב לומר דברי אמת ועליו להשיב על כל שאלה שנשאלה בעת הבדיקה. עד שאינו משיב, או משיב ביודעין תשובות מתחמקות - צפוי לו מאסר של שנה. אולם העד לא יהיה חייב להשיב, אם תשובתו עלולה לסבכו בעבירה פלילית. (ס' 257, 514, 515).

עד שהוא אזרח ואינו כפוף ל-חש"צ, אינו חייב לבוא לפני ה-קבו"ד לפי הזמנתו. אך אם ה-קבו"ד בא אליו והוא מתחמק ממתן עדות, למשל אם העד לא בא לפגישה שנקבעה בינו לבין ה-קבו"ד והוא מסרב לקבוע פגישות נוספות, הוא צפוי למאסר שנה. (ס' 516).

24. להצטלם, לתת טביעת אצבעות

עד שנדרש להצטלם, לתת טביעת אצבעות או להמציא לבודק מסמך או כל חפץ שהוא - חייב לעשות זאת אלא אם יש בכך כדי להפלילו. (ס' 256).

25. עונש על עדות שקר

חייל שבעדותו בפני בי"ד צבאי או בפני שופט חוקר סתר עדות שנתן לפני קבו"ד בפרט חשוב - והוכח כי היתה בכך כוונה להונות את אחד ממקבלי העדות - הריהו עובר בכך עבירה צבאית, וצפוי לעונש מאסר של שנתיים. (ס' 113).

חייל ששקר ביודעין בעדותו בפני קבו"ד עובר עבירה וצפוי לעונש מאסר של שנתיים. (ס' 112).

26. עונש על העלבת קבו"ד

חייל שביזה קבו"ד בנקיטת לשון מעליבה או מאיימת, עובר
עבירה צבאית, וצפוי לעונש מאסר של שנתיים. (ס' 109 (ב)).

פ ס ק ה 60

זכויות הנאשט בבדיקה

27. נאשט שנעצר

חשוד או נאשט שנעצר חייב הבודק להודיע לו את טיב האשמה,
כלומר, במה מאשימים אותו או במה חושדים בו, ולפני סיומה
של הבדיקה עליו להודיע לאותו אדם טיב האשמה והעדויות
שנגבו נגדו (ס' 261).

28. לקרוא עדים להגנתו

ה-קבו"ד חייב להודיע לנאשט כי הוא זכאי לקרוא עדים
להגנתו ואם קרא הנאשט עדים כאלה הבודק חייב לשמעם כמו
כך רשאי הנאשט להזמין את עדיו באמצעות ה-קבו"ד, אך אין
ה-קבו"ד חייב להיענות לבקשת הנאשט להזמין, אלא אם כן
סבור הוא שעדותם תועיל לגילוי האמת (ס' 262).

29. למסור אמרה

א. הנאשט זכאי למסור עדות - הנקראת בחוק "אמרה"; כלומר
הודעה היכולה לכלול את גירסתו של הנאשט על המקרה (הודאה
או כפירה) - אך צריך שיוסבר גם לנשאם כי הוא זכאי להחריש
ולא למסור כל אמרה.
בחר הנאשט למסור אמרה - על הבודק להזהירו ולהסביר לו את
טיב האזהרה בשפה פשוטה כדי שהנאשט יבינה. כגון, "אני
עומד להאשים אותך בעבירה פלונית. האם יש ברצונך לומר דבר
על האישום? אין אתה חייב לומר מאומה, אם אין רצונך בכך.
אולם כל מה שתאמר יירשם ויוכל לשמש ראיה במשפטך".
(ס' 262 266 262).

ב. נאשם שמסר אמרה לא ייחקר ע"י הבודק אלא-אם-כן אמרתו מצריכה הבהרה (ס' 269).

לדוגמא: הנאשם מוסר: "ביום א' הייתי בקולנוע". מותר לבודק לשאול "באיזה יום א'?" אך אסור לבודק לחקור את הנאשם ע"י שאלות כמו "איפה היית אתמול?" "האם הלכת אתמול לקולנוע?" וכד'.

ג. כשיש נאשמים אחרים - יכול הבודק להראות לאחד את אימרת חברו, אך אין לדרוש מנאשם להשיב, או להגיב, על אימרת שמסר נאשם אחר. רצה אחד מהם להשיב או להגיב - יזהירו הבודק תחילה. (חש"צ ס' 270).

30. לחקור עדים שהעידו לחובתו

א. הנאשם זכאי לחקור כל עד שהעיד לחובתו - חקירה שכנגד. (חש"צ ס' 264).

ב. אין הנאשם זכאי להיות נוכח בשעת גביית העדויות וחקירת העדים, אלא אם-כן הרשה זאת הבודק. יש בדרך כלל להרשות לנאשם להיות נוכח בכל פעולה ובכל גביית עדות, ולאפשר לו לחקור חקירה שכנגד את העדים שהעידו לחובתו, אלא אם כן יש סיבה מיוחדת למנעו מכן או שהדבר אינו מעשי משום שעדיין לא נתגלה החשוד. גם במקרה כזה, זכותו של הנאשם היא - לדעת את טיב העדות שהושמעה נגדו, לומר את דבריו ולחקור את העד (בשלב מאוחר יותר) שהעיד לחובתו - חקירה שכנגד. לא ניצל הנאשם הזדמנות נאותה להיות נוכח בפעולת בדיקה, או שנעדר ממנה מרצונו, היערך אותה פעולה שלא בנוכחותו. (ס' 261, 263, 264).

31. אין זכות ייצוג

לנאשם אין זכות להיות מיוצג בבדיקה על ידי סניגור.

נוהל עריכת בדיקה32. הכנות לעריכת הבדיקה

- משקיבל הבודק מינוי לערוך בדיקה, יפעל כלהלן:-
- א. יברר אם אין מניעה שימשש בודק - כגון, אם אין דרגתו נמוכה מדרגת הנאשם, או אם אין הוא עצמו מעורב במקרה.
 - ב. אם אין מניעה כאמור - יפנה אל השליש/קצין-הניהול ויקבל את טופס התלונה וכל חומר אחר שבידו הנוגע לתלונה, כגון, טופס 1065, פרוטוקול ועדת חקירה (אם חקרה בענין), וכל תכתובת הקיימת בנידון.
 - ג. יתאם עם השליש/קצין-הניהול את סדרי הזמנת העדים וסידורים טכניים אחרים ויקבל את העזרה הדרושה (מקום מתאים, כלי-כתיבה וכדומה) לעריכת הבדיקה.
 - ד. ייעזר ב-קש"ב שמינה אותו בהתאם לפקודת מטכ"ל 33.0304 הקובעת; "ה-קש"ב שמינה בודק וכן כל מפקד אחר, יגישו את מלוא עזרתם ל-בודק".
 - ה. אם הנאשם עצור יתאם עם מפקד מקום המעצר את סדרי גביית-העדויות בפני הנאשם ואימרת הנאשם.
 - ו. ידאג למציאת תורגמן מתאים ולנוכחותו במהלך הבדיקה במקרה שהנאשם זקוק לתורגמן.
 - ז. אין ביכולת הבודק לסיים את הבדיקה למועד שנקבע - יפנה לפני חוט המועד אל ה-קש"ב שמינהו, ויבקש ארכה.

33. הזמנת עדים

הבודק יזמין את כל מי שעדותו עלולה לסייע לבירור המקרה שיבוא ויעיד - בין שהעד הוא חייל בין שהעד הוא אזרח. בדרך כלל יתאם את סדר גביית העדויות, באופן שיאפשר לנאשם להיות נוכח בשעת גבייתן (אלא-אם-כך יש סיבה מיוחדת למונען מלהיות נוכח) ויגבה את העדויות, אם יש צורך בכך, במקום הימצאם של העדים. (ס" 256).

א. הזמנת עד שהוא חייל

- 1) חייל בשירות סדיר, או בשירות מילואים פעיל, יוזמן ע"י הבודק בהזמנה בכתב חתומה על-ידו. ההזמנה תישלח למפקד היחידה בה מוצב החייל המוזמן וזה יעבירה לידי המוזמן. משווידא מפקד היחידה כי ההזמנה נמסרה לעד, ינקוט אמצעים כדי לאפשר הופעתו של החייל המוזמן במועד הקבוע, או יודיע לבודק על העדרו של החייל - בהתאם לנסיבות.
- 2) במקרים דחופים אפשר למסור את ההזמנה בע"פ או באמצעות הטלפון, ובעקבותיה תישלח הזמנה בכתב.
- 3) הוזמן חייל כנ"ל ולא הופיע, ואף לא הצדיק את הדבר בפני הקצין הבודק, ישלח הקצין הבודק הודעה על כך לפרקליט הצבאי הפיקודי/החילי.

ב. הזמנת אזרח הכפוף ל-חש"צ

- 1) אדם שהוא כפוף ל-חש"צ אך אינו חייל (כגון אזרח העובד בצבא או העובד בשליחות הצבא וכיו"ב) יש להזמין על פי הכתובת האזרחית שלו או על פי כתובת מקום עבודתו. את ההזמנה יש לשלוח באמצעות המשטרה הצבאית של המחוז השיפוטית בו פועל הקצין הבודק, וזו תעביר את ההזנה ל-מ"צ הפועלת באזור מגוריו/עבודתו של המוזמן.
- 2) יש לקחת בחשבון את הזמן הדרוש ל-מ"צ להעברת ההזמנה.
- 3) לא נענה אדם כנ"ל להזמנה, בלא שום הצדקה, יודיע על כך הקצין הבודק לפרקליט הפיקודי/החילי, והעד יהיה צפוי לעונש של שנת מאסר אחת, לפי סעיף 516 ל-חש"צ.

34. רישום פרוטוקול

הבודק עצמו ירשום את פרוטוקול הבדיקה ויצין בפרוטוקול כל פעולה שעשה בקשר לבדיקה כגון הזמנת עדים, ביקור במקום העבירה, בדיקת חפצים או מסמכים הקשורים בעבירה, דבר נוכחותו של הנאשם במהלך הבדיקה או העדרו והסיבות לכך וכן דברים דומים. לפרוטוקול יצורפו נספחים.

א. עדות שנמסרה בפני הקצין הבודק - מלה במילה - כפי שיצאה מפי העד.

ב. כל מסמך וכל חפץ שהוגש לבודק בקשר לעדות או בקשר לאימרה של הנאשם.

35. חקירת עדים

א. עדים ייחקרו ועדותם תירשם לפי סדר הופעתם. אם יופיעו עדי האשמה ועדים מטעם הנאשם יחד - תירשמה עדויות ההאשמה תחילה.
בגמר כל עדות, יורשה הנאשם לחקור את העד ועובדה זו חצוין בפרוטוקול.

ב. רישום העדויות

- 1) את העדות יש לגבות בלא שבועה ובלא הצהרה בהן צדק.
- 2) כל עדות חישא עליה את הכותרת ובה הפרטים הבאים:-
(א) פרטיו האישיים של הנאשם, ותאריך שחרורו.
(ב) פרטיו האישיים של העד ותאריך שחרורו, למען אפשר יהיה להזמין למסירת עדות בע"פ, במשפט: אם העד הוא חייל - מספר, דרגה, שם החייל, תפקידו ויחידתו, ואם אזרח הוא - השם, הכתובת, משלוח יד ומקום העבודה.
(ג) פרטיו האישיים של ה-קבו"ד ויחידתו.
(ד) ציון נוכחות הנאשם או העדרו וסיבת העדרו.
- 3) כל עדות תירשם על גליון, או גליונות - לחוד; ועל צד אחד של הגליון בלבד. יש לדאוג למניעת אפשרות הכנסת שינויים (יש לכתוב בדיו וכדומה).
- 4) אם העד אינו יודע עברית, ינהל ה-קבו"ד את גביית העדות מפיו בשפה המובנת לעד, ואם יהיה צורך בכך - באמצעות תורגמן. רישום העדות גם הוא ייעשה בשפה בה היא נמסרה, אך ה-קבו"ד ירשום בה את תרגומה בעברית והתורגמן יאשר בחתימתו את נכונות התרגום. העדות המקורית תיחתם ע"י העד, הבודק והתורגמן, לאחר קריאתה באזני העד.
יש לרשום את הפרטים המלאים של התורגמן כדי שאפשר יהיה להזמין להעיד.

5) נגמרה גביית העדות יצוין שהעד קרא את עדותו כפי שנרשמה או שהעדות הוקראה באזניו או תורגמה לו והוא מצאה נכונה.

- (א) לאחר הצהרה זו יחתום העד למטה מן העדות הרשומה שלו, או יטביע את בוהן ימינו. הבודק ירשום ליד טביעת האצבע כי זוהי טביעת בוהן ימינו (או שמאלו, במקרה של צורך) של העד ויאשר בחתימתו את טביעת האצבע.

ב) אם העד אינו יכול או אינו רוצה לחתום או להטביע את אצבעו, ירשום הבודק את העובדה הזאת בהערה מיוחדת וכן גם את סיבת אי-החתימה (אם היא ידועה לו), ויאשר זאת בחתימתו.

ג) העד יחתום בראשי היבות גם על כל דף הכולל את עדותו, וליד כל תיקון או מחיקה שבגליון; והבודק יצרף את ראשי-התיבות של שמו כאישור.

6) כל עדות תירשט ב"גוף ראשון" ובמלים בהן השתמש העד. אם ביקש לשנות את עדותו באיזה פרט שהוא, אסור למחוק או לחקן דבר ברישום המקורי של עדותו. יש לרשום את דברי התיקון כהערה בסוף העדות. רק פליטות קולמוס, שגיאות כתיב או טעויות קלות מותר לתקן בגוף העדות המקורית, אך העד וגם הבודק צריכים לחתום בראשי-תיבות ליד כל תיקון.

7) כל עד יציין את המקום ואת הזמן בהם בוצעה העבירה, אם הם ידועים לו.

8) הזכיר העד בעדותו - אדם, רכוש, מקום, חפץ או מסמך - עליו לזהותם בדיוק ולציין בעדותו את האפשרות שהיתה לו לראותם בשעת מעשה; עליו לציין בעדות פרטים רבים ומדויקים ככל האפשר, כדי לאפשר את זיהויים של המוצגים אשר יופיעו או יוזכרו במשפט עם אלה שאליהם התייחס בעדותו. אם ימסור מוצג כזה - כעדות - יציין זאת במפורש בעדותו.

9) כל עד, פרט לנאשם, יחקר על-ידי הבודק במגמה לגלות אם העובדה שעליה מוסר העד ידועה לו ידיעה אישית, או מפי השמועה.

אין להימנע מגביית עדות מפי אנשים שידיעתם על המקרה באה להם רק מפי השמועה, אך את הדבר הזה יש לציין בעת עריכת הרישום. יש להשתדל ולהביא את העדים לכך שיגלו שמות של אנשים נוספים שעדותם עלולה להיות לתועלת הבדיקה.

10) בפרוטוקול יירשמו רק החשובות לשאלות הבודק (בציון ראשי-התיבות שו"ת), אך יש לנסחן כך, שלא יהיה כל ספק ביחס למהות השאלה, ובמקרה של צורך יש לרשום אף את השאלה כולה.

11) אם העד מתחמק ממתן תשובה, או מסרב לענות בטענה שהתשובה עלולה להפלילו - יש לרשום את דבר ההתחמקות או הסירוב.

12) התשובות לשאלות הנאשם תירשמנה לאחר רישום התשובות לשאלות הבודק. יש לציין במפורש שהתשובות ניתנו לשאלות הנאשם.

36. קבלת מוצגים

- א. העובדה של מסירת מסמך או חפץ תצוין בדברי העד, ומהותו של כל מסמך או חפץ כזה תירשם בפרוטוקול.
- ב. הבודק ומוסר המוצג יחחמו בראשי תיבות על כל מסמך וחפץ לאחר שירשם עליו מספר סידורי ותאריך קבלתו. את מספרו של המוצג יש לציין בעדות.
- ג. אם אי-אפשר לכתוב על המוצג - יש לצרף אליו תלוש ולחברו בצורה שאי אפשר יהיה להחליף את התלוש או את המוצג (יש להשתמש בחומר חותם וכיו"ב).
- ד. אם חתום מישהו על המסמך, שאינו העד עצמו, יש לציין בפרוטוקול את פרטיו במלואם, למען אפשר יהיה להזמין להעיד.
- ה. אם החפץ המוחרט הוא נשק או כל חפץ אחר שעלול להתקלקל או להעלות חלודה עד לזמן המשפט, יבדקנו הבודק, ואם יש צורך בבדיקת מומחה ימסור אותו לידי מומחה, וירשום בפרוטוקול באיזה מצב נחקבל.
- ו. אם אין זה מעשי לצרף את המוצג לתיק או שאין זה אפשרי, יש לבקש הוראה מהפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גיסי כיצד יש לפעול בקשר להחסנתו.

37. גביית אמרתו של הנאשם

- א. הנאשם אינו חייב לתת עדות או למסור ידיעות בכלל או להגיד דבר כלשהו בקשר למקרה שהוא נושא הבדיקה אלא-אם-כן רצונו בכך. אין, איפוא, לשדל את הנאשם שימסור עדות או שיגיד דבר כלשהו, אין לומר לו כי מוטב שימסור עדות, אין לאיים עליו כדי שימסור עדות, ואין להבטיח לו דבר חמורת מסירת עדות. אין לחקור אותו, אך מותר לשאול אותו שאלות לשם הבהרת דבריו, אם היה ברצונו לדבר. (ס' 269).

ב. אסור לגבות מפי נאשט אימרה לפני שהזרה. אך אם נופל חשד תוך כדי גביית עדות שהעד עצמו הוא נאשט, יש להפסיק מייד עדותו ולהזהירו. (ס' 268).

ג. בפרוטוקול יש לרשום את נוסח האזהרה שנתנה לנאשט כדלהלן:
"אני עומד להאשימך בעבירה... (כאן מציינים את פרטי האשמה). האם יש ברצונך לומר דבר על האישום? אין אתה חייב לומר מאומה אם אין רצונך בכך. אולם, כל מה שתאמר יירשט ויוכל לשמש ראיה במשפטך."

אט נמסרה האזהרה במלים פשוטות יותר, כדי שהנאשט יבין אותה, יש לרשום את אותן המלים במלואן כפי שנאמרו, בראש הגליון. האזהרה היחתם ע"י הנאשט והבודק. (ס' 267).

ד. לאחר שהנאשט הבין את האזהרה הנ"ל, אם הביע רצונו למסור אמרה, יש לרשום את העובדה בפרוטוקול במלים הבאות:
"לאחר שהנאשט הוזר כחוק במלים הנ"ל ואישר זאת בחתימתו, ענה "מרצוני אני רוצה למסור את הדברים הבאים" והוא מסר את האמרה הבאה...."

ה. נאשט היודע לכתוב, רשאי לכתוב את אמרתו בעצם ידו ובשפה שיבחר בה. (ס' 271).

ו. מסר הנאשט את האמרה בעל פה, ירשום הבודק בנוכחותו את דבר האזהרה שהזהירו ואת אמרתו כלשונה (בשפה שנמסרה), יקרא את הדברים לפניו, יתן לו הזדמנות לתקנם ויחתימו עליהם. סירב מוסר האמרה לחתום, ירשום הבודק את דבר הסירוב ואת סיבתו, אט זו ידועה לו. נמסרה האמרה בשפה שאין הבודק שומע, תירשט כלשונה בידי מי שהבודק ימנה לכך. (ס' 272).

38. הכנת דו"ח מסכם של פעולות הבדיקה

א. עם סיום הבדיקה ועריכת פרוטוקול על כל אחת מפעולות הבדיקה, יסדר הבודק את החומר שנרשם, יתן מספר סידורי לכל גליון עדות ויחבר את החומר בצורת תיק. לחומר זה יוסיף דו"ח מסכם קצר על פעולותיו, בו יפרט, בין השאר, מה הן העדויות שנגבו והפעולות שנעשו ומה הט המוצגים והנספחים.

החלונה המקורית תהווה מסמך ראשון.

ב. הבודק ידאג לביטחון העדויות והמסמכים ולהיבזרם הנאות בחיק כדי למנוע אבדן מסמכים או החלפתם.

ג. הבודק יקבע את דרגת הסודיות של תיק הבדיקה ויציינה באופן בולט בפרוטוקול, בדו"ח המסכם ובמסמכים המתייחסים אליהם, בהתאם להוראות הכלליות בנידון.

39. העברת חומר בדיקה ל-קש"ב הממנה

את הדו"ח המסכם ואת הפרוטוקול המצורף אליו - יעביר הבודק אל ה-קש"ב שמינה אותו. (ס' 276).

פ ס ק ה 62

טיפול בתיק הבדיקה

40. העברת חומר הבדיקה לפרקליט הצבאי

בקבלו את חומר הבדיקה, יעבירו ה-קש"ב בצירוף טופס התלונה (630) ופקודת המעצר (טופס 641), אם ניתנה לחוות דעתו של הפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גייסי, ויצרף אליהם את הערותיו, אם ירצה בכך. (ס' 277).

העברת חומר הבדיקה לפרקליט הצבאי תירשם ביומן התלונות (טופס 632).

41. טיפול בחומר הבדיקה ע"י הפרקליטות הצבאית

א. אם הבדיקה מראה שהעניין הוא בסמכות בי"ד צבאי מיוחד - יעבירו הפרקליט הצבאי לידי הפרקליט הצבאי הראשי (ס' 279).

ב. אין העניין שייך לסוג המוגדר בסעיף משנה א' רשאי הפרקליט הפיקודי/החילי לעשות את אחד הדברים האלה (ס' 280) :-

1) להורות לתובע צבאי להגיש כתב אישום; במקרה כזה - יעביר לתובע את התלונה בצירוף חומר הבדיקה ויורהו על איזה עבירה או עבירות יובא הנאשם לדין. (ס' 300).

(2) להמליץ בפני ראש המחוז השיפוטי כי התלונה תוחזר לדין משמעתי.

במקרה כזה - יעביר את התיק בצירוף חוות-דעתו לאישור ראש המחוז השיפוטי. אישר ראש המחוז השיפוטי את המלצתו זו של הפרקליט, יועבר התיק למפקדו של ה-קש"ב, שציווה על העברת התלונה לביה"ד, או לכל קש"ב אחר, (כפי שיורה ראש המחוז השיפוטי), כדי שהנאשם יובא לפניו לדין משמעתי.

הפרקליט יוכל להמליץ המלצה זו גם אם היה זה הנאשם שביקש העברת התלונה לשפיטה בבית הדין. (ס' 151, 280-282).

(3) להחזיר את חומר הבדיקה ל-קש"ב כדי להשלים את הבדיקה. במקרה כזה - יוחזר החומר ל-קש"ב ששלח את החומר והאחרון יפעל בהתאם לחוות דעת הפרקליט (ס' 281).

(4) לבטל את התלונה, דהיינו לסגור את התיק, אם לדעתו חומר הבדיקה אינו מגלה עבירה. גם במקרה זה יחזיר הפרקליט את התיק ל-קש"ב (ס' 280).

42. ערעור על החלטת פרקליט צבאי

הסתייג ה-קש"ב מחוות דעתו של הפרקליט הצבאי הפיקודי/חילי/גייסי, רשאי הוא להעביר את התיק בצירוף נימוקיו לחוות דעתו של הפרקליט הצבאי הראשי, מ'אחר קבלת חוות דעת הפרקליט הצבאי הראשי יפעל ה-קש"ב בהתאם אליה. אך אם גם מדעה זו הסתייג, יוכל ה-קש"ב להעביר התיק בלווית נימוקיו (בדרך המקובלת) לרמטכ"ל - להחלטה סופית. דבר החזרת התיק והעברתו לפרקליט הצבאי הראשי או לרמטכ"ל יירשם ביומן התלונות, הכל לפי המקרה.

ח ק י ר ה מ ו ק ד מ ת43. מתי תיערך

- הסמכות להחליט על מנוי שופט היא בידי הפרקליט הצבאי הראשי והוא רשאי להחליט כי ימונה שופט חוקר בכל אחד מהמקרים הבאים:
- א. כשהוא סבור שיש צורך בחקירה מוקדמת לאחר שהגיעה אליו תלונה. (ס' 282).
- ב. כשהוא סבור שיש צורך בחקירה מוקדמת אף על פי שהעברין עדיין לא נודע. (ס' 294 (א)).
- ג. כשהוא סבור שיש לגבות באמצעות שופט חוקר עדות מפי עד שלא תהיה אפשרות להשמיעו בזמן המשפט בביח דין צבאי, (ס' 293).
- ד. כשהוא נדרש לתח חוות דעת על בקשה לעריכת משפט חוזר והוא סבור שיש צורך לערוך לשם כך חקירה מוקדמת (ס' 449 (א)).

44. מי ימנה שופט חוקר

הורה הפרקליט הצבאי הראשי על חקירה מוקדמת יודיע על כך לנשיא ביה"ד הצבאי לערעורים אשר ימנה שופט משפטאי כשופט חוקר. (ס' 283).

45. כיצד תנוהל

- שופט חוקר ינהג בהתאם לכללים שנקבעו בסעיפים 283 - 298 ל-חש"צ והוא קיים את החקירה בכפיפות לדיני הראיות. (ס' 296).
- את החביעה ייצג תובע צבאי ואילו הנאשם יכול להיות מיוצג על ידי סניגור.
- עם סיום החקירה המוקדמת, חליט השופט החוקר אם יש מידה מספקת של ראיות לכאורה המצדיקות מסירת הנאשם לדין או לא, וייעביר את חומר החקירה ואת החלטתו ל-פצ"ר. (ס' 297, 298).

46. תוצאות חקירה מוקדמת

- קיבל ה-פצ"ר את חומר החקירה המוקדמת, יוכל לעשות מבלי שיהיה כפוף להחלטת השופט החוקר אחת מאלה (ס' 29):
- א. להחזיר את חומר החקירה המוקדמת לשופט חוקר לשם השלמתו.
 - ב. לבטל את הקובלנה, אם דעתו שאין חומר החקירה המוקדמת מניח מכל סיבה שהיא מקום לעריכת כתב אישום.
 - ג. להורות לחובע צבאי להגיש כתב אישום על סמך חומר החקירה המוקדמת.

פ ס ק ה 64

ח ק י ר ת ס י ב ו ת מ ו ת

47. מת חייל ויש יסוד סביר לחשוש שסיבת מותו אינה טבעית או שמותו נגרם בעבירה וכך אם מת חייל בהיותו נתון במעצר, במחבוש, במאסר או בהיותו מאושפז בבית חולים לחולי נפש - רשאי הפרקליט הצבאי הראשי, מיוזמתו או לפי בקשת קרובי המשפחה של הנפטר, היוהמ"ש לממשלה, קצין משטרה או רופא, להחליט כי ימונה שופט חוקר לחקור בסיבות המות (ס' 298 א (א)).

48. מי ימנה שופט חוקר

- החליט הפרקליט הצבאי הראשי על חקירה בסיבות מות יודיע על כך לנשיא בית הדין הצבאי לערעורים אשר ימנה שופט משפטאי כשופט חוקר לשם עריכתה (298 א (ב)).

49. כיצד תנוהל

- חקירת סיבות המות תנוהל בהתאם לכללים המפורטים בסעיפים 298 א - 298 א1 ל-חש"צ.

לגבי הזמנת עדים וגביית עדויות דין השופט החוקר
וסמכויותיו כדינו וסמכויותיו של בית דין צבאי מחוזי.
(ס' 298 ג').

50. תוצאות החקירה

א. שופט חוקר רשאי להחליט כי הראיות שהובאו לפניו יש בהן
כדי להוכיח סיבת המות או שאין בהן כדי להוכיח סיבת
מות. (ס' 298 ה').

ב. נראה לשופט חוקר כי הראיות שהובאו לפניו יש בהן כדי
להוכיח לכאורה שנעברה עבירה על ידי אדם, רשאי הוא לצוות
שיואשם לפני בית דין צבאי או בית משפט אחר בשל אותה
עבירה. (298 ט' (א)).

ג. שופט חוקר שסיים החקירה יעביר את חומר החקירה ל-פצ"ר
(ס' 298 ט' (ב)).

51. הגשת כתב אישום

א. ניתח ע"י השופט החוקר צו העמדה לדין לגבי אדם ש-חש"צ
חל עליו, יורה ה-פצ"ר לחובע צבאי להגיש כתב אישום לבית
דין צבאי נגד מי שעליו ניתח הצו (ס' 298 ט' (ג)).

ב. נתח השופט החוקר צו העמדה לדין על אדם שאין חש"צ
חל עליו, יעביר העתק הצו ליועץ המשפטי לממשלה
(ס' 298 ט' (ד)).